

Курс:

M-19

121
191A

ЦКБ/42

QUBANЬСВЕК MALIKOV

QUBANЬСВЕКТИН БРЛАРЬ

QЪRQIBZMAMBAS 1938

QUBANЬSBEK MALIKOV
(БЪМАНALIN)

M 21

QUBANЬSBEKTIN
ЪRLARЬ

(IRGELGEN ЧЪJNAQ)

1619
1207

QЪROЪZ MAMLEKET BASMASЬ
FRUNZE. 1938 QAZAN

1919 ИЯЛ

•
Џоопту редактор
М. ТОҚОБАЈЕВ

•
Техредактор
Н. А. ГАҲҲУЛЛИН

•
Џоопту корректор
З. ҚАСЬМОВ

•
Съғарған жоопту
АРАЛБАЈЕВ А.

246018

Центральный научная
Библиотека
Академии наук Туркменской ССР

1

*Men özgəcə degi qantip unutam,
Kıçyldəgən kəp kolxozcu aqamda?!...*

TUULUP ӨSKӨN AJLЫMDA

Betten syjyr, too şamañ ыт, ырдap,
Kyle qarap, zaqым çyrdu сьмылдар.
Maqtanqandaj Ala tooqo calqajqan,
Maşınabыз kele çatat зьрылдар.
At, aravalar kezge ileşpej qalqansьjt,
Ojdo-qrda, alda qajda qьььrap.

Keç ter çajloo, tuulqan çer amanь?
Sajmalanьp, qubulqan çer amanь?
Kergen kezde ыtken vojum сьмыrap,
Toqtono alvaj, ajьp turam salamdь.
Qalqan oqşojm aşьq çardaj saqььp,
Kepfen veri kervөгenge qarandь.

Tanalsajmьn sen da unuqan emessin,
Beş-on çьldap cetter ketken balandь.
Ajьq, çьldьq als çerde çyrsem da,
Saqa ыurqam mendaqь oj-sanaamdь.
Men ezgece degi qantip unutam,
Kuçьldөгen kep kolxozcu aqamdь?!

Ulu tooda appaq menqy qar çatat,
Bekse çaqta çajььp, kep mal çatat.
Qajqalaqan belesterdin belinde,
Bьjk tamdaj ymek cepter çajnaşat.

Bul turmuşun kucyrməny quttuqtar,
Bezelenip, too cəmcəqə sajraşat.

Bulaq tujlap, ezen suuqa qoşulqan,
Suular taşyp bir-birinen ozunqan.
Tənc ojdunda memiregen qəştəqtan,
Orqur tytyn kəkty qaraj sozulqan.
Brigadir Avdışymdın enesi,
Tigi çondo vee saadərbər oturqan.

Kinder çyrsyn uşul kezde kenəvej,
Qərmanında qəzuu işin deməvej.
Qajsə azamat uqtar çatsyn vərıldar,
Aldınq elge öz kolhozun tənəvej?

Ulu toonun eteginde, tyzynde.
El çərçalduu, vərşəqəyləq kyzynde,
Kolhozcular qərman alər çatqanda,
Emgek çyret uqtasa da, tyşynde.
Kuzgu qəştəq çooş çandaq momurar,
Bojun kerip, tənəm alar kezinde.

Avdə vala molotilka miniptir,
Təşyn kerip coq qərmanda çyruptyr,
Tilekmatəm appaq saqal avışqa,
Saman çyjnar alda qoşo kiriptir.
El uqtəqan tyn ortosu maahnda,
Al qarəja, qərman vaqər çyruptyr.
El emgekte, er kyreşte ekenin,
Bavaj tujup, uşul doorun syjyptyr.

Kəşyp çatsa tattuu ujquda valdar,
Danqa saqə kolhoz aqsaqaldar,
Səzqərbərbər qərmanəqə yn qoşot,
Suusu mənkyr, tujlap çatqan sajdaqə.
Kolhozcular çerdin kerkyn cəqardə,
Çəlbireşip, çəniştegi vajraqə.
Kəzyn salər, vaatərlarqa suqtanat,
Toodon aulaq, kəkten cəldəz-ajdaqə.

Təraqə da qərmanında voj kerip,
Tolmoc tartər, tanoosu da derdejip,
Qur sylanər ketip qalcuu al emes,
Ettyu, qəzduu, çer qədbərbər çeldenip,
Şymalanər, yjmək vuzup çatəptər,
Egin dosu emgek menen tərnelip.
Bir kezekte veti-vaşyn səjpalap,
Yjməgynən tyşyp keldi tənəlip...

Qatar-qatar kemegege çaj çajnar,
Qazanında səzqərbərbər, maj çajnar,
Çet çaqtaqə qoş qazanda vylkyldər,
Vəşər çatat majluu sorpo, çaj çajnar.
Kətrəj çyret kemegeyin çanənan,
Suqalaq, şum Qarəmbaj da çajsəndar.
Qərmandaqə uul—kelinderine,
Enekeviz tamaq çamdajt valpaqdar.
Çazqanqandaj tigi aşmacə kelinden
Qarəmbaj da kylgen volot arəndar.
Toonun vər vəl qəlymdən sərəndaj,
Er volosu vizdin eldin vərəndaj?
Bul tarixta voldu veken vaj qəlym,
Biz çəşəqan çəjərmanəqə qəlymdaj?

Салагајды җадатқан ел ушуга,
Аңзында ала қалса қымндај.
Қажраттуу топ шумқарға оқсор қасыrsa,
Тентек, җентек туралсууи тәјылвај?
Емгек җессе, меенеткектин тақдығын,
Кетменчилер қантир қалсын җәјылвај?
Бугынкы актив қырман васыр җатрајыа,
Ооз көртыр, ат ыстүнен вујурвај.

Турмуш досум қыјал емес, ушундај,
Емгек ери доордун алқыр қушундај,
Бир улақтың қылын қырграјт ващарма,
Қаарман ер колхозцусун сықырвај.

Емне үсүн талаа кылдуу җащылдај?
Ақ ваялар җелге ыргалат ващ ыргај.
Еңкејсеел ата доқуј Қағымвај,
Қыјсалақтап, қур арқасын җащылвај!
Бещ көкыл қыз, керилген келин қырманда,
Баяақыдај акелерден җащылвај.
Ғащылқандар асылқанды көргөндө,
Түра аламыа мен да ырдар асылвај?

Сықар еркин кызгу қыщық деминди,
Таза авақа сыјралтајын денимди.
Быщқырттуу тоонун салқын шамалы,
Ғазмақ болду қар-қайдақы җеримди.
Дығылдатыр, мащиманы ајлантыр,
Сапырыщым келип турат егинди.
Сымыр вуума ақ қартарды тащыщыр,
Щырысамыщым, җекеден монсоқ теримди.

Қаалқыжм неге көдулым менин җајланыр?
Елим қарайт, сонурқажыа, тақ қалыр.
Кесе албасмын терең өнер дајрасын,
Ғата берсе ушул тоодо қармалыр.
Азаматтуу ајлым seni сақылыр,
Бир қана емес миң келермин ајланыр.

5/X 35-җы.

QARA TULPAR

Temir tujaq qara tulpar,
Keñ sapar alyqan.
Bur-bur-bur-bur kök tytyny,
Asmandaqan, atlyqan.
Elestetip coñ kyreşty,
Emgecini caqyrqan.

Temir çoldu şaqyratyp,
Dengelektör tynbaqan.
Baatyr ealban kylyk tulpar,
Кус-қайратын сындаqan.
Mandıjında qyzy tuusu,
Ijip waşyn ырадаqan.

Ej, tulparım seni kyylöp,
Otto taptap ajdaqan,
Er proletar adisi artqan,
Tizginiñdi qarmaqan.
Emgek menen epkindesip,
Çarqyraqan, çajnaqan.

Denin çajyp çaltıraqan,
Keresendyy çer menen,
Kerteryste suu çetişip,
Kerky сыqqan cöl menen;

Brdap kelet qara tulpar,
Ot aralaş dem menen.

Ej, tulparım, uşu seni!
Proletarlar taptaqan.
Daqy sensin şaqşurulan,
Asmanqa uca çazdaqan.
Men da saqa minip alsam,
Kököløjmyñ, maqtanam.

Tulpar tujaq qyzyqanda,
Ucsuz cöldy nasasın.
Syjrep alyp bir şaardı,
Asqar todon aşasın.
Solquldatyp çerdin çyzyn,
Daqy kele çatasın...

Şaqyratyp temir çoldu,
Solquldatyp temirdi.
Kyçyldögen qara tulpar—
Igerilep temindi.
Temir çoldor tepsep ölse,
Kerme toolor çenildi.

Şamaldatyp çyregymdy,
Çyryp berdi zyrıldap,
Buudaq-buudaq tyrmöktölöp,
Kök tytyny buruldap.
Ucçajaqtap, ырата-тат даp,
Çerge çuqraj qujundap.

Kyndöp-tyndöp qara tulpar,
Kyyny certip kele ber,

Tjanşandıq dostoruña,
Qural şajman bere ber;
Qaraqoonu çarşp etyp,
Atbaşyqa kele ker.

Tjanşanqa çolun çetse,
Qalqym daqy şandanat;
Ala tooluq Qyrgyız emes—
Arqy qytaj tandanat.
Sotsialcyl qara tulpar,
Şaraqtaj ber alqalar...

1933-çyl. (Taşken).

DOLON BELI

Qyşqy tyn... Tuman basqan toonun için,
Köryneñ öz kezüne kelgen izin.
Braşymyz ызьыннан qyştyn suuqu,
Mal-çanqa qarşy bylep azuu tişin.

Çel çyrse vurtuldaqan cыqьp canь,
Çatqan kez Qara qocqor qarşyqajь,
Aravada şaldyrlaqan, arьq attar
Çol tartyp kelatamyz bizder daqь.

Qyryldap aştьq esen quva beldi,
Boroonu kyngyrenğen şumduq çerdi.
Taңqa maal aq qar, kez muz too körynyр,
Arava Dolon belge çetip keldi.

Dolon bel coqularьn aq qar basqan,
Çolunda kek çylqajaq muzdar qatqan.
Ijrilgen qaptalьnda uşul çerdin,
Qozqolsoj qojdoj, tajdaj taştar çatqan.

Oşol kez, temir ajaz ubaqь vejm,
Eriksizden muzdaj qatat ьsьq denen.
Biz arañ çee-çalandap basa berdik,
Con icik, çaş denenin demi menen.

Dolondo aravanъ at tartalvaj,
Qylcajvaj, alaqtavaj viz basalvaj,
Kez-kezde tyrtuşevyz aravanъ,
Qaarduu qarşyqajda tim çatalvaj...

Sьjьgьqqan qurqur attьn kezy terdep,
Entigip çulqunqansьjt butun sermer.
Aravakec şapalaqьn şaqьldatat,
Baqqansьp qьştьn kьny kьctөp çemdep...

Qьjьqьrsa aravakec tьnvaj savap,
Sojulup, at kişinep turup alat:
Kөnylүң aravakecten cьn irençijt.
Kөrgөndө kele çatqan çoldu qarap.

Toqtolup dolu voroon, taң da attь,
Arava çonqo cьqьp kele çattь.
Өr talaş, şajsьz attan tьşө qacьp,
Çөө vassaң deneң valqьjt, qandaj çaqьşь!

Oşentip ötyucy elek Dolon velden,
Maşina bul çerge anda qajdan kelgen?
Eceni Frunzede valcьqtarda,
Tьqьlьp çyk tartalvaj çata bergen.

Qьrgьzdyң arsaq-tersek aşuularь,
Qartañ Boom, Qara qocqor qarşyqajь.
Texnika elde vöcel kezeginde,
Sanattь көrsөttü qo qьşь-çajь.
Ecender at-aravanъ çutpadьvь,
Quturup suular aqqan ezen-sajь,

Boorfordon at-arava, adam ucup,
Ketpedi al kezderde kimdin şajь?

II

Kөrcy emi, maşinaqda minip alьp,
Kez salьp ajlanaqda qumarlanьp,
Bizdin ьn, maşinanьn ovondotu,
Qaңqajqan qarşyqajdyң icin çarьp.

Bajьrқь aj-çaldarda çol beröegen,
Mensingen veles veldi ьqqa salьp,
Bir emes eki-yc degen maşinalar,
Qьjadan çөнөр ketet qatarlanьp...

Bul kezde Qara qocqor qarşyqajь,
Qubulçup qandaj sonun, qandaj çañь,
Suu vojlop ketmen cotun çarqьldatьp,
Lom menen talqalaqan taştь daqь —
Qubattuu, demilçelyu, tajmanvaqan,
Kөryktyy Ala toonun vaatьrlarь.

Qartañ Boom, Qara qocqor, Alaj-Arpa,
Çatqanda asmanqda alar qolun arta.
Bolşevik kirbedini, kyreş baştap,
Çenıştin uqquluqtuu kyysyn tarta.
Uşundaj asman toonu raqьntqan son,
Elge da ep emespi taңьrқasa?
Asman too qandajьnca naş ijnesin.
Quralduu, qalьn vaatьr qolun salsa...

Min çyldap çatqan çerler çañrvastaj,
Çañrtcu vaatır-balvan tavılvastaj;
Aqsajqa, Suusamırqa Balqart çaqqa,
Çoldoru maşınanın salılvastaj;
Təşəlyp, uqtar çatqan qart Tjanşan,
Qalqına uşul doordun vaqılvastaj,
Eger sen adam bolsoñ oj-ojloqon,
Kercy emi əzgərgenyn, taanılvastaj!

Dolonqo oj çyrgyrtyp kərgen adam,
Ojlonup iş işteegə kəngən adam:
Zooqadan kijikke oqşop curqar ətyp,
Een-erkin əzyn vıjlep vasqan qadam;
Biləvjı quştaj ucup baratqanın,
Qaarman—saltanattuu bizdin zaman...

36-çyl. (Nəryn otduq.)

QBZYL ARMIJANYN SÖZY

I.

Tee tetigi Ala toonun,
Ar çaqında elim var.
Betegesi velden bolqon,
Keñ qarşyqaj çerim var.
Melyreğen suluulardaj,
Çer kyzkyzy kelym var.
Anda vugyn kolhoz çurqan,
Qajrattuu er dıjçandar.
Men əkyly oşol eldin,
Munu çoldoş uqur al!

Bolşeviktik tarnija aldım,
Ala toodo çyrgende,
Berilbesten qarşy turdum,
Bizdin duşman yrgende.
Əngəctəryn tartuucu ele,
Alar meni kərgende.
Çaltajlaşqan vuzuqlar,
Çaştar arşy kərgende.

Men kelerde armijaqa,
— Qoşl. azamat vaqıvı dep.
Qajrattanır kommunisca,
Tarnijaqa çanqın dep!

Центральная библиотека
БИБЛИОТЕКА

Kylyp-kylyp qol alyşqan,
Kylaj menen Baatırpek.
Uzatışqan komsomoldor,
Ala toodon/epkindep.

II

Bygyn qyzyl qazarmada,
Qolqo qural qarmadym.
Çalqoo şalaq zөөkyr degen
Bir da sögüş almadym.
Men şyqaalap yjrenөmyn
Bul quraldın bar çaqın.
Ojlor көrsem colpon nuro,
Çacьraçan taңdamın.
Atqan taңqa teң turuqqa,
Evaq kenyp alqamın.
Eңgilcekten at sekirtip.
Ojdotom! ojnotom.
Bizdin çastыq valban çeniş,
Çoldoştorum ojloson.
Çyrek qajrat vaarь çetik,
Ojdoqumdu ornотom!
Burap-burap buroolordu
Qural şajman ondoşom —
Bul qyzyl yj'var өnerdy,
Oqtuuda daqь da.
Qorunbastan qol sozobuz,
Elektrik şamьna.
Oşol şamьdь ilgim kelet
Qolot-qoonun vaarьna.
Çyrek, qajrat, turmuş, өner,
Tolqun qoşot qanьma.
Qoldo qural posto turam,
Qarool volup tavьma.

Taңda acыqan qызqaldaqtaj
Komsomoldor bir çaqtan.
Ras! duşa! тырj deşip,
Qatar-qatar çardaşqan.
Qыз erkegi aralaşыр
Kyrөş ығын ырдаşqan.
Men da alardын icindemin,
Yn aлыşыр bir çaqtan.
Qandaj sonun çaştar menen,
Çeniş ығын ырдаşsaң!
braaq cekke varqым kelet,
Kyrөşcyler qarmaşqan.

Өz tavьmdын talamь ucyn,
Tartьvajmьn men otton!
Bilesiңbi çaralqanьыз,
Bordon emes volotton!
Bizdin өner bizdin bilek,
Duşmandardь qolotqon!

Ala toonun kyçyrmeny
Azamattar kelgile!
Өsystөgy qьjьndьqtь,
Qajrat menen çengile.
Sotsialcьl өlkөvyzge,
Qarool volup көrgyle!
Blacьndaj atьp cьqьp,
Kөkke ojnop көngyle.
Bolotton qurc qajratь var,
Şajdoottordu bergile!

13/1 33-çyl. Frunze

ÇAÑЫ GIGANT

(*Qarasalta çant zootunun acılyşyna*)

Uqtap çatqan sur talaa,
Qulpundu emi, көз actь.
Melmiregen mejkinge
Elektrik nur cactь.

Proletarь sojuzdun,
Adis qural çiberip,
Сьмырғанқан баатырлар,
Quruluшту şandantь.

Ala toodo çarqьrajт,
Çañ zoot voj çazьp,
Asmandaqan gydөktөr,
Şaңqьraşьp ьrdaşьp.

Qajrattanqan kolhozcu—el,
Qьзыcasьn ajdaşьp,
Çañ gigant çemişin,
Cactь vizge çajnatьp.

Qubandьrьp çyөkty,
Qaarmandar şerdendi.
Çoo çyөгyn sьzdatьp,
Erkindegen el çendi.

Çañ gigant мынаkej,
Kөkөledy voj kerdi.
Bolşeviktik çenişke,
Qubandь elim termeldi.

Tyrkyn-tyrkyn uluttan,
Çumuşcular qurulqan,
Temirdi ije—tolqoşup,
Bul gigantqa saldь çan.

Azamattar çendiner,
Çarьş-kyreş majdandan
Siler salqan—ьstanok!
Baqa-şaqа ajlanqan.

Çañ gigant çaraldь,
Tamşandьrьp adamdь,
Өlkөbyzdyn çenişi,
Suqtandьrat aalamdь.

Erleriңe gigantьn,
Proletardьq talamduu,
Biz ajtasьz quttuqtap,
Bolşeviktik salamdь.

20/III 35-çы.

VOROŞILOV TUURALU BR

(Oruscadan)

Elestejt soquştun kyndery,
Baatrlar, çyrgen talaadan,
Bir kezde qarmaşqan çoo menen
Qajratuu otrjad partizan.

Biz çyrdyk qan majdandardy aralap,
Bizlerden qacqan çoo necendir.
Çetektep çabuulda çortuulda,
Çyrdyqo qaarman komandır.

Talqalap duşmandyň majdanyň
Yr bolqon ulyqta çyrgen taly
Belysty işenimdyy çoldoşco,
Erlerdin şattalyň qajqalyň.

Boroşolop burqanaq arpaq qar
Boroon da ojnodu dondo
Bergen çoq komandır Voroşilov
Dondoqu şaxtalyň çooloqo.

Yjretty al qarmaşuu ulyqaryň
Uruştun en qatuu şartlarynda,
Ec qacan berbedi al soqušta,
Proletar şaarlaryň duşmanqas.

Biz bilebiz kycyvyz qabelten,
Estesek soquştu kelirki,
Soqušta çetekci Voroşilov,
Qaarman, çoldoş da, komandır.

BRASPb UŞUL?

(Qajym ajtyşuu)

Q b z — Brdap berem men saqas,
Turmuş kytyy çaqynan.
Tolqundatsyň çyregyn,
Çaň qyz da, çaň ulan.

Ç i g i t — Taanylyqandar qajyslar,
Çel öpkelyk çaqynan.
Balansaqa tijbej dep,
Tysten kijn naalyqan.

Q b z. — Da birөө var ajaldy,
Ker aluuqa maşyqqan.
Mojmol közdyn baaryşyň,
Men alsam dep, aşyqqan.

Ç i g i t — Ajaldardan çoq beken,
Erden çypp çatyşqan.
Toqtono alvaj çel taman
Өzyn-өzy basyntqan.

Q b z — Turmuş quruu degendi,
Ojuncuqtaj kergen kim?
Kim çalymandap tijisse,
Oşondoju syjgen kim?

Ç i g i t — Ajtqanyňa aldanyp,
Oşondojuqo tijgen kim?

Ertesinde açыrap,
Kөsyn көrdym kyjgөndyn.

Qыз — Da бирөө бар ажалға,
Bir қана кын сьрдашқан,
Товокел деп ertesi,
Ақ шејште бир қатқан.

Çigit — Byrsygyny болқондо,
Келише албай сьрдашқан.
Бирin-бири қақтырбай,
Ар kimisin муң басқан..

Qыз — Men mensigen çigit бар,
Kөrky сыртқы тырунде
Саһ çoldoş alsa да,
Тешегу чоқ урунде.

Çigit — Icip alat ваарьсын,
Төйдун болқон тырунде,
Аһын қујар ајақ чоқ,
Андан соңқу кырунде.

Qыз — Syjyp kelgen kelincek,
Ysty ваһь қаһьбай,
Kylky bolot ar kimgе,
Çyrgen çigit қамьнабай.

Çigit — Keede kyjөө қьсталат,
Тьһьн таппай самьнақа—ај.
Icten сызат қаһь çoldoş,
Ojdoqusu таһьнабай.

Qыз — Turmuş qursañ замандаһь,
Yjyr аһьһьр сьрдашпай.
Bozdop өter қаһь өмыр,
Qадьрдаһьр сыјлашпай.

Çigit — Çyrgөndөн соң сыјлашпай,
Qалқаньнда ç rаһьшпай.
Esin bolso erte ojlon,
Iş bytken соң сырлашпай..

Eкөө — Ojlonvoj qol sunвақьн
Bir биринди ылақьн. Eki iret.
Qыјal-çoruq. қьзмattan,
Bir биринди сындақьн.

25/II 37-ç.

BIZDİN BRIGADADA

(Хор усын)

Bilek tyгыp brigadir kirişip
Baştap çenejt biz da qъzъj savabyz —
Bъrqratъp topuraqtъ majdalar,
Baatъrlarca ilgeriler varabyz.
Bъşьqqandar çarъşьp,
Bekem-bekem alyşьp.
Bolçoldoqu çumuştu,
Baarlantъp tez-tez vytyр alabyz.

Çalqoolor var, voş qarmaqan ketmendi,
Çojpular var vojoj salcu işterdi,
Çigit, qъz var iştin majъn cъqarqan,
Çarqratъp nurdantuucu vul çerdi.
Çojpularqa çol berbej,
Çoodon işten çenilbej.
Çьlqa çьvьt doqtu da,
Çajqaltabyz, çaqşь eştutyр egindi.

Al çoldoştor kyc kerseter kynubyz,
Alda qajda çetsin bizdin ynybyz.
Ala toonun çaşьldanqan qojnunda
Ajtъp vytkys, acьluuda kenibiz.
Altъn kenin acabyz,
Azamattar kucyrmen
Aj talamъn talъpraqan eri viz.

23/VI 35-çьl.

ӨJDӨLӨŞ

(Sotsialistik endyrysusyzydyn çaңь adamdarъ staxanovculardъn
keçeşmesinde oqulqan)

Bajъrqrъnъ ulu tolqun,
Qaraandatpaj taştadъ.
Toodoj vijik gigantardъ,
Çaşь baatъrlar altadъ.
Oquu menen,
Cacъ aqarqan.
Pim menen,
Ataq alqan;
Aqьlmandъn ecenin
Berip dalaj kezegin
Staxanov, Busьgin
Tarixъnda emgektin,
Çaңь varaq,
Çaңь çazuu baştadъ.

Qoldo balqa bilekte kyc,
Bilgictikti sezdirip.
Өtken kyndyn bolçoluna
Tuman tyştъ, kec kirip...
Emi kelet,
Çaşьaqьn da.
Çaşoo, çьrçoo —
Zamanъnda;
Zavojъikter, kenciler

Temir çolcul tymen şer.
Maşınanь çalsartqan,
Aqıl eesi—kemenger
Texnikanь
Ulu terge çetkirip.

Bizdin ata er STALIN
Actь turmuş sarbaqьn.
Çer çyzynde qancьldardьn
Tağ qatьrdь taңdajьn.
Ovol çyrgen,
Teñine alvaj
Emi armanduu, ileşe alvaj
Asman bizge çenildi,
Teñiz bizge berildi.
Staxanov bilsejoi,
Ulu turmuş ilimdi?
Texnikavьz,
Çarqьrattь maңdajьn!

Biz Hıjctin oqton qajtpas,
Çene çyrgen baldarь.
Qaalaqanьn ornotuucu
Leninizm balvanь.
Stalin var,
Keñyl da çaj.
Staxanov
Kyreşke şaj.
Tolqundarь tygengys,
Staxanov miñ-miñ çyz.
Ulandьrqaң çenişti
Bolşeviktik ulu kyc.
Çanь zaman,
Bulbuldarьñ sajradaь.

Ej udarnik çer termetti,
Orquštaqan aqьlьn.
Bolşevikter kökkө ucurdu,
Emgek — ilim vaatьrьn.
Akademik,
Udarnikter
Qol qarmaşqan
Bul adister.
Çer çyzyne çetkirbej,
Kommunizm çolunda
Qanat sermep epkindej,
Texnikanь tegeretti çaş qьlьm.

(Uzaq qoi savuular.)

13 XII 35-ç. Frunze.

ӨТТҮ BULBUL

(M. Gorkijge eskerme)

Kylımsyröp keryngön,
Өң қаһыңдан екен қо.
Uqulsa voj erikten,
Yn basyldan екен қо.
Qubulcutup sajrađan,
Bulbul etken turvajw,
Capsa qaraandatpađan,
Dulduf etken turvajw.
Şumqarw eley tabyñdın,
Qacwraqandy ala alqan.
Qaartan eley adamdın
Emgek usyn qaralqan!
Alyq ele ezyñdön,
Ajryldyww qalyñ el.
Alqanlyww qucaqtap,
Booru suuq qara çer.
Balapanqa talpynqan,
Sem bercy eley wewelöp.
Qajrattanw an sajn,
Biz uscu elek kekeler.
Qylymdarqa qol sozur,
Qaldy ulu taaryqñ.
Işilerdi syjyntken,
Balwyldađan çaryqñ.

Çer wetine kemengör,
Baqtıwlyzqa kelgensin.
Tañ atarda talypaj,
Tañşыр, sajrap bergensin.

Өзың qaqpan dowulbas,
Proletariat qalqanda;
Qalqñn ulu ulu ycyn,
Biz qalyppyz artanda.

Ala too degen çer bolot,
Ajdyñduu Qyrgyz el bolot.
Owon ыraqa Ala too,
Ujup çatqan ken bolot.

Taanşyqan alym ezyñdy,
Kewegen menen kezyñdy.
Kewese da unutupaj,
Altandy artыq sezyñdy!

Bolso wolor aalamda,
Bir ezyñdeј aqylman
Arman qylyaj qantelik,
Ajrylyqan soñ asyldan.

Milliondordu qubantıp,
Daqw bir az çyl çyrbedyñ,
Kommunizm dyjnesyn,
Өz kezyn menen kewedyñ.

Ernst Telman qutulup,
Nemister сықыр asmanqa.
Gitlerdin seegyn talqalap,
Kyl qylyp çerге cacqanda.

Tiryu bolup aqsaqal,
Telmanqa qol sunbadın.
Mavzolejdin qyrynda,
Çenişti keryp turbadın!..

Qылымдар дајым өскерер,
Qызы тарих бетінде,
Сүрөрсүң улу ақылман,
Ғер ғызынyn есинде.

Moskva, Rim, Berlinder,
Ec unutupas ezyңdy.
Oqusa altyn sezyңdy,
Kөrgendeј volor көryңdy!

22/VI 36-ғы. (Нәрип)

BIZ, ÇOLDOŞTOR

(Qығқыз polku taktika oquusuna altanqanda oquлan)

Ala too, bсәq Kөldөј ғerden keldik,
Ajыңduu vaatyr Qығқыз elden keldik.
Qығқыздың qызы qыраan uuldarь —
Majdanda көkyrek керip qылмаq erdik.
Bul erdik engezerdeј eles bolsun,
Çoldoştor, zor ғeңişti eңseterlik.

Ajқғыр er paravoz ғyrdy zuulap,
Artynan bir şaardaj yjler cubap.
Br menen, tәdeşi çoq kylykь menen
Keldikqo azamattar көnyl quunaq.
Taқ bygyn daңqtuu Taçik toolorunda
Qықылдар qыja tartыр ғyrgөн ubaq.

Syjynyp vizdi surcap Taçik eli,
Zыылдар salam aјtat taңдын çeli.
Kerilgen kyn сәqыştyn toolorunda
Kөkөlep көryнөр kez eldin eri.
Too teңiz, asman ғerden tajmanbaqan
Emespi, er qыылдар şerdin şeri.

Gyldөgen Taçik çeri өз çeribiz,
Taalajluu Taçik eli өз elibiz.
Şajlanqan eldin oqtuu çyregynen,
Biz bolsoq vaatyr balban mergenibiz.
Bolduqo saltanattuu ulu majram,
Çoldoştor eңsep mьnda kelgenibiz.

Sarqarьp bыşqan өңdyu qoolor menen,
Tumanqa qarşь turqan toolor menen,
Biz eelep qulan ғyrbes coqularь,
Erdiktin өlcөmynde bolboј cenem,

Ojnoqtop k k t  qur taj,  erde  eldej
Qajtalb q bol seviktik  en s menen.

Coldo stor q b ctard   arq ldatb r,
 en dyk  er titiretip,  artb lda b r.
Qojnuna ta bn qatqan  umurajlar
Bizderden qorqolo or,  an tala b r.
Colpondoj balq r elge k ryn ly —
Q zyl qum, q b c mizduy zoonu vasb r.

U undaj  anb Q r q z uuldarb,
 ulqunup, tujlar turqan  yr k qanb,
... Bir kezde ot- albnduu ajvat menen,
Otsek biz **Byt dyjnelyk** s ndanda b.
Ataqtuu Amudarija ar  aq nda
Kylynd p erkindiktin kyjer  amb.

Barab z azamattar, qatar tartb r,
Q zb qtuu bul saparda denin balq r.
Majdanb Ort -Azija okuruktun
 en ske tolturalb, tolgup-calq r.
Dedirtip  Bul sovettik q zyl  umqar 
 en jly tuuqan  erge surnaj tartb r.

Stalin — tolgundanqan bizdin  yr k,
Turuuuu ulu Ata alqa syr p;
Tairbndan eldin q zyl  umqarlarb n;
Urmattuu Stalindej kimder syj t?
M nda da er Stalin-Voro ilov,
Qol sermer bizdi ilgeri ba tar  yret.

Qac rsaq erkinibiz zuular  eldej,
Qaarman, qajrat menen tolgup k ld j,
Attanqan Ort -Azija  yregynen —
Ataqb ajqa  etken vaatb  nk j.
Arnajb z ijgilikti Stalinge,
Toodon coq tosqooldorqo toqtoo verbej.

25/IX 1936- b. (Stalinnaad)

STALIN—BIZDIN BAQT BBZ

(Q r q zst nd n sojuzduq bolu una arnalqan teks.)

 erdin  yzyn qara bulut basqanda,
K z acalvaj qajran elin  atqanda,
Sen Stalin balq r  yrtb colpondoj,
Nur cacuuqa  erge, ceksiz asmanqa.

Tajqandarb zalimdin,
Ec artbndan qalbasa,
Qol butundu ki endej,
Necen Sibir ajdasa:
Qajratker sen,
Tytken elen —
Ojlop eldi, ordon  yqraj  atsad da!

Du mandarbd  oqo moq o va yrb,
Dolulanb, ecen toqurp qac rb.
Ajbandarca k rs tse da  zanb,
Tartbd k s m tajmanvastan aq lb.

Baqt bb zda tuulupsun,
Tolqunundu a b r.
Tomofondu  yrb r,
 ooqo kirdin qac rb.
Marksizm,
Senin kycyn,
O o menen betin ajdaj ac ldb!

Oktjabrdin ulu kyny çyqqanda,
Boroon qaptar, qara tuunu çyqqanda,
Cet duşmandar quturqan it sýjaqtuu,
Týtalaşyp tuş-tuş çaqtan çyşqanda;

Ulu Lenin keleşin,
Qural qýlyp aldýn sen.
Denikinge, Qalcaqqa,
Qoldu baştar bardýn sen.
Tytöp darý,
Aqýp qany —
Teñ kele albaý qactý qýjrap duşman da.

Bygyn özün, kemengersiñ eliñe,
Qyzyl cepsin SSSRdaj çeriñe,
Ulu Marks, Engels, Lenin oquusu,
Ala todoj quwat bergen deniñe.

Esenderdin qýşañ,
Arañyzdan çyqtýqo,
Qara çyrek mansapqor,
Qan tegysken, bolup çoo.
Qantken menen,
Çyqam degen—
Qarmaşqanda kele albadý teñiñe.

Ulu Stalin qarañqyda şamýbýz,
Çarñq bergen asmandaqý aýbýz.
Kesemýbýz senin qana quwatyn,
Denewizde çygyr turqan qanybýz.
El elek biz armanduu,
Alýp çyqtýn asmanqa,
Ardaq menen taanyñyn,
Aalamdaqý qalqtarqa.

Tujlar çyrek,
«Alqa çyr» dejt,
Çaşatuucu daqý sensin çanybýz.

Atabýz sen, çoodon nizdi saqtadýn,
Balapandy şumqar qýlyp taptadýn,
Sotsializm zamanýnyn Lenini,
Çer çyzynyn meenetkecin baştadýn.

Bolşevikter—Stalin,
Emgekci eldin waqtýbý,
Çaşoo, kyreş, tendiktin,
Silerdeqo acqýbý
Beryycy dem,
Kynybýz sen—
Çaşa, çaşa, çaşa çoldoş Stalin!

5/X 1936-çyl.

MOSKVA—MAJRAM

Klubtany, çajnalbstan çyqyşy,
Çe bolsoso teatrđan taraşy.
Köcslerge çajnap kele qalqandaj,
Çyrdy көр el sap-sap bolup çanaşy.

Men-mensigen, көк melçigen yjlörge,
Çelbireşip qyzyl tuular asylqan,
Brdap çyqyp şanduu çaştar Moskvalyq,
Bir çaqynnan muzıkalar tartylqan.

Мына şaar —

Turmuş menen çajnaqan.

Мына көсө,

Milliondop el çajnaqan.

Yu çyqarşaj tramvajlar toqtolup,
Körky gyldej elge tolqon ajlanau.

Tigi көр el көз çetkistej cubaldy,
Majram menen ulu Moskva qubandy
Brdap-brdap ket-ryşet dostorum,
Kököletyp көркөm qyzyl tuulardy.

Eldi kytyp, kylymsyrtaj Kreml,
Syjgen qurdaş, Mavzolejge kire bil,
Bir elestep, arыstan Ilie nabanь,
Osujatъ çyrtogynө çije bil!

Eldin көrky, qyzyl, çaşyl gylge oqşojt,
Kylgen çaştar kylymsyrtap kyngө oqşojt,
Er, şandaqaj bizdin qyzyl cekciler,
Ajtylacь, degi oşolor kimge oqşojt?

Körky alardy, qandaj çarmajt qylctь.
Temirdej sap ilgerilep çylctь.
Muzıkalar çyrys marşon sajratyр,
Çerdin çyzyn titiretip çyqyşctь...

Mavzolejde, kemengerler көryнды,
Syry menen tolgundatyр көryлды.
Ajanttaqь milliondoqon elderge,
Bolşeviktik atqьş — uraan tögьyldь.

Baştap ötty, qyzyl tuular çanaşyр,
Tuulu erler, көsemderyn qaraşyр.
Çumuşcular, matrostor, Askerler,
Mindep ötty, көrky — şaňь çaraşyр.

Asmandatyр paraşutun ucurup,
Ilim menen naadandyqь çadatyр,
Çaş çoldoştor tankalardy çygyrtyp,
Çarьşuuda çaňь çeniş sanaşyр.

Turpattary, başqaca bir adamdaj,
Çaalyqpastan, çyrgөndery şamaldaj.
Erkin çaştar qulac urşa asmanda,
Körynyşy qadimki ele çaqalmaj.

Bul majramda milliondoqon çaştar bar,
Өnsr menen qylqь artqan qyzdar bar.
Miltiq çarmap, tanka minip ajdaşyр,
Qandaj qьjъn Moskvadaqь qьz baldar.

Tyn kirse da dygennegen million çan,
Cubaj beret Mavzolejdin aldynan
Proçektr tuş-tuşunan çarqьrap,
Közge elestejt taq oşondo atqan tan.

(Ata çurtum proletardyň qolunan,
Proçektr öcpөs bolup kyjgen şan)
Ajteb dosum, qajdan bolsun armanь,
Ataqь aşqan, atqan tandaj nurdansaң!

Mindep—çajnap şyk ötken çoq uşul el,
Eles beret, degen endyy, «bizdi kör».
Milliondordun bardıqında bir tilek,
Toqtoor ordu, kommunizm ulu ter,
Borborunda çenişine mensinip,
Colotuşpajit sezimine qajqı—cer.
Zamandaşım uşul sonun dostorqo,
Çeniştegi ың менен salam ber!

Moskvadaqı çaştar kyny ekenqo,
Qajdan kördym desen sonun mındaıdı.
Kelecektuy çabıń bar çaş ömyr,
Daana cecen, aqın qılat, turıajabı.
Bı da, söz da, iş da bizge berilgen,
Kel emese, milliondor, ırdajı.

Çaştar estejt,
Lenincil çenişin.

Özdery ötken,
Revolytsiya tenizin.

Bul ulu kyn çyregymde qaltırdı,
Tapcıl qana tuuqandıqtın elesin.
Moskva majram, cındıqında ar kyny.

Iştyy,
Kıctyy,
Tamaşaluu

Tań kyny.
Uşul çerde köz aldından cubaşat,
Önery aşqan SSSRdın bar gıly.

Moskva majram —
Byt dınyjelyk iş menen,
Taşqındaqan engezerdej kyc menen.
Işti, kıcty, çeniştegi çemişti,
Qantıp degi ajtıp aytım söz menen?
Oj çetpestej tattuu qıjal emespi?
Söz qana emes, köryp bytyy kez menen,

Qandaj «мырза» qajsı soqur, kelesoo,
Adamqa oqşop bul çenişti sezbegeñ?

Moskva majram—

Sotsializm çolunda.

Revolytsiya aqıqtar qolunda,

Moskva kesem,

Lenince çol көрсөткен.

Bijik, ulu komintern tovunda.

Öz çerinde ez Moskvasın ornottuu,

Byt dınyjelyk meenetkectin ojuında.

Majram Moskva —

Sotsializm çyregy,

Oşonduqtan,

Biz da murun soquında.

1/IX 34-çıl. (Moskva)

ÇANB ŞAAR

(Diklamatsija.)

Murun boş çer,
Emi qandaj?..
Çыырақан
Orun qalvaj.
Elektrik
Çarық ajdaj.
Bojun kerip
Quruluştar,
Çañ ordunan
Turqan çandaj.
Taş qulatıp,
Çandь uratıp.
Çылақ-çылақ,
Suu curatıp.
Kөkeleđy işke qanvaj!

Som temirler,
Suudaj erip.
Quruluşqa,
Qubat berip.
Kirpic—çықac,
Baqa-şaq.
Qatar-qatar,
Irettelip.
Çumuşcular
Qurup çatqan.
Çojun balqa,

Kycke kelip.
Bilek tyryp,
Işte kylyp.
Өнер менен,
Alqa çyryp.
Soqtu balqa, nizdin erler.

Çandaj-çandaj,
Ajь qondu.
Ajьlaqa bul,
Dajьn boldu.
Tomurandap,
Ernegi iş.
Qarap tursan,
Oşolordu!
Murun ылык—
Qum talaalar—
Emi çanduu.

Qalaa boldu.
Eski çerdi,
Emi qara.
Çañьrdь çer,
Emi qana.
Kөk melmir-çi—
Qarap tamaj!

Toodoj yjdy!
Salьp çatat.
Qыtaj—Qытқыз,
Tyркmen—Qazaq.
Buleñu taş,
Proletarlar;
Ucsuz cөlden,
Alьn qazat:
Taşьbaқан
Emgekciden,
Qaltьraşьp:

Bajlar qacat.
Çasap dynyjə,
Artıp kynygə.
Çağırıp çer,
Şaar kynynə:
Bizdin əlkə
Alqa basat!

4/XII 31-ç. Frunze.

SEN ÇOLDOŞUM

(8-martqa)

I

Esindəni etken kyn?
Sen oşondo —
Mal orduna satıldıñ!
Səslətyyler cecken çoq,
Cın taqdyryn —
Məlt-məlt aqqan çaşyndın!
Sorun qatıp,
bıça vatıp,
Sur zamanqa
Queaqtasyp,
Çaldıradın
Çan talastın, baş urduñ!
Çağ ajylda taq bygyn —
Erktyy bolup,
Erkin-şajır —
Əskən sen
Kətmən qatırap çer qazıp,
Emgek menen —
Kolxozqo da etken sen!
Brigattın icinde —
Ekcej-ekcej,
Bernet dandı sepken sen!
Bolşevikten
Ərnək alıp,
Emgeğinden —

Qubattanb,
Sotsialcbl çenişterge —
Çetken sen!

II

Fabrik menen zootto —
Bygyn çoldoş
Sen maşına buradıñ.
«Erkindyy» dep atalıp,
Kylymsyrep —
Kycty kycke uladıñ.
Kökölögen
Bizdin quruluş,
Saltanattou
Çañ turmuş —
Salam berse,
Qol alyşqan uvaqıñ.

III

Madaniyat çolunda.
Şaartıñ barıy oquu ucın,
Barbaqan?!
Tereñ bilim alıudan —
Kyreşcysın,
Kycın qajtıp talbaqan.
Qalımataj —
Bilimdyysın!
İrdap-berseñ —
Çeniş kyysın.
Qubattanb:
Qol cawşat ajlanañ!

IV

Sen Qalızman bul kynde,
Aralaşpaj —

Qaj maıdanda tim qaldıñ?
Sotsialcbl quruluşqa —
Cıñ menen
Kırpic qojup camdandıñ!
Bolşevikter
Senin waqtıñ!
Daqı ilgeri
B'dam waqtıñ!
Qujtu duşman.
Kerge watsın!
Bir qana emes —
Mın Qalızman,
Çene,
Çene,
Çeniş menen şandıqıñ!

27 ti 33-çıl.

SEN QOJSON DA, MEN QOJSOM

(Kyiky, qaqşyq)

- Çigit — Kөрсүлүктүн қызматынан,
Қасқанымды мен қојсом.
Ар бир тыны пивонојқо,
Басқанымды сен қојсон.
- Ajal — Ішти тақтап, ұјымдө ұқтап,
Қатқанымды мен қојсом.
Билбесен да билемін деп,
Мақтанууну сен қојсон.
- Çigit — Tij деп ајтсам, болсој қојсон,
Қыјнақанды мен қојсом.
Сөз көтергөј ызаланыр,
Ылақанды сен қојсон.
- Ajal — Қоноқторду арақ менен,
Сылақанды мен қојсом.
Кемчилікті бетіне ајтса,
Тујлақанды сен қојсон.
- Çigit — Сөпildegen, сөз таманды,
Қандақанды мен қојсом.
Күндө бирге тіјемін деп,
Алдақанды сен қојсон.
- Ajal — Саңылығымды мойнума да,
Албақанды мен қојсом,
Урамын деп муштуманды,
Қамдақанды сен қојсон!

Çigit — Сөјпүлардың қылығтарын,
Тандырақанды мен қојсом.
Бојқо ыткөн баланды да,
Алдырақанды сен қојсон.

Ajal — Қолду сүувај татаққа да,
Қол сузқанды мен қојсом.
Күлгөндөрдүн наарғысына,
Умсунақанды сен қојсон.

Çigit — Қалаа қаар урусуп да,
Аладоону мен қојсом.
Мурдун сүјгүрп көрүнгөнгө,
Қамандоону сен қојсон.

Ajal — Сақа қарғы ұсақты,
Даярдоону мен қојсом.
Өмыр шерік қыяспастај,
Замандағым сен болсон.

Çigit — Бір өзімдін көмөсіме,
Күл тартууну мен қојсом.
Достун үсін туура қолду,
Қыясајтууну сен қојсон.

Ekөө birge: Бір ақылдың ајлағь үсін,
Қалп ајтууну мен қојсом.
Қан бақтылық адатыңды,
Сен да мақа тең қојсон!

21/II 34-сүл.

«MEN QANDAJMÛN».

(Qajm)

- 1 — Semiz attı tandap turup,
Toqup minip alamın.
Araq izdep añbrandırap,
Paselkögö baranıñ.
- 2 — Oona, wañp bir çyqacqı,
Attı vajlap salasın.
Alqımyñdı certip qojup,
Yrumkanı qaqqasın.
- 1 — Qyzyqan soñ colçolondop,
Başty çulqur syjløjmyñ.
Oj tovarış, kërdu aqca,
Samagondon quj dejmin.
- 2 — Oona, tojup pivo-araqqa,
Ajlampastaj temtendep.
Atıñ turat qursaqy acyr,
Ajvan seni kørsem dep.
- 1 — Atıñ turmaq özymdaqy,
Blajqa oonap qalamın.
Qojqulaşyp ar kim menen,
Çekem dalaj qanadıñ.

2 — Oona, kərqoo sen çatqanda,
Calmalantıp başındı.
Uurdap alat da bir kesep,
Mamıdaqy atındı.

1 — At çoqolso akti çazyp,
Daroo pecet uramın.
Çaqşy attardı tandap qana,
Özym minip turamın.

2 — Bras attar öz qolunda,
Çorqo minip alasın!
Mas kezinde yrgön itti,
Savap quup qalasın.

1 — Savap çyryp qara çoldo
Kecde soj'or çyqlam.
Qanat çajyp ömөcөktөp,
Blaj — batqaq suqunam.

2 — Oona, anda atıñ ketei,
Tyşyp qalat çeldigin.
Eeriñ sınıp daqy tyşet,
Dalbalaqtap terdigin.

1 — Kee bir kedej ytyröjsө,
Basqın dejmin ynyñdy.
«Qılaq to'quñ kelevi» dep,
Buza qojom tyrymды.

2 — Sen oşentsen keesi qorqup,
Anan çaaqın başşat.
«Çaman eken koinozu» dep,
Keesi çyqa qacşat.

1 — Çoq atlar, qırcaqçılar,
Qajran özüm mingender.
Araq menen vozolordo,
Qojqoloqtop çyrgönder.

2 — Oqşoş, vaarъ, kolhozduqu,
Der soqosun vaarъsyn,
Pivonojdon taar alypsyn,
Ic ootunun darъsyn.

1 — Qorqup çyrem uşu kezde,
Sottor bilip qalbasyn.
Saqыр qana çiligimdi,
Ojron qыpъr salbasyn!

2 — Öldyң, көpaj qoş ajdoqo,
Komisija keletat.
Arъqъ çe semizvi der,
Attarъndъ qaraşat.

Ekөө: Bul viz emes stъndъqыnda,
Kee bir kolhoz vaşqarma.
Ajbandarçа çyryş qыlqan,
Kolhozdoqu attarçа.

Ekөө: Ej, kolhozcu orun berve,
Işivizge çattarçа.
Ej, kolhozcu orun berve,
Işivizge çattarçа.

1933-çы.

ALTYŇ TOO

Ej altyn too!
Sen qыlymdar çatqansyn!
Altynъndъ
Çyregynde qatqansyn.
Al kynderde
| Tunarъqtar көnylyn,
Kök çelkenден
| Qara taştar vaşqan syn.
Bilesinvi sen qacan
| Vaatъr,
| Şanduu
| Kөnylyңdy acqansyn?!

Al kynderde,
Çyregyңdy tenelep,
Tekeberduy manar-vajlar çajlaqan.
Mee sьzqыrçan
Qumqa oronqon talaarçа,
Quldanyşыр,
Meenetkeci vajlaqan.
Kök qajqыda —
Çылаңajlaq mal vaqыр,
Malъlardyn
Mintip şoru qajnaqan...

Anijirsiz
Uşul moldo qoçolor,
Araşanda
Emnelerdi qıladı?
Tuunaqandı,
Tuunduram dep ynkırde,
Selkilerge
Qojun alışır ırqadı.
Olujı kergır,
Ajdoodoqu naadan el,
Seldelyynın,
Aldoo sızyn ırqadı.
Qoço,
Moldo,
Olujı
«Qudaj»,
Rajqambar,
Çalqan bele
Bizdi alek qılqanı?
Ej asman too,
Sızın yugun acıldı!
Bugun aarçır,
Qan aralaş çaşındı.
Evaq kynden.
Emi çana kerdıçqo;
Texnikaluu
Proletariat vaatırdı!
Bizdin qızıl inçiner,
Tepser çaqtı,
Un çetregen vaşındı!

Ej altın too,
Böjregyndy qazavız.

Uqlar çatqan
Altın kenin açavız,
Altın,
Kumys,
Kömyr,
Temir,
Çez,
Qolo —
Magnit taar,
Biz coqundan aşavız.
Bajlıqındı esepter,
Altın menen
Mañdajıñda çazavız.

Çyregynden
Tujlar çyqqan araşan,
Miniralдын
Darı suusun qarasañ!
Qır-ıqajdan
Elektrik kyjgendö
Kylyndöset,
Ajdaş çarğaq ağanan,
Qarçyqajlar ırdaşır:
Elge, çerge,
Çaraşqıtuu çanı şan.

Çaşıdanqan,
Keñ qarçyqaj ber çaqıñ,
Demduy — vaatır,
Kolhoz qurqan el çaqıñ,
Çyregyndy,
Qorqoşundaj balqıtat,
Tıñşar kersañ!

Bulbuldardın ыrlарын,
Сап аялың.
Көтөрылүп күүлөнүр.
Qандај сонун,
Senin кыгөш ыргарың?!..
Duшmandardın
Sejil çajь volboston,
Araшаным
Өзгөрылди — vezendi.
Meesi taza
Meditinder emdešet.
Alsьraçan,
Şajmanь çoç keseldi.
Sotsialcьl
Erkindengen doçturlar,
Çarçылдатып,
Çaпь tuunu көтөрди.
Emgekciler
Sajrandooçu yjlerge,
Qьзыl kirpic,
Sement — taştar
Teşeldy...

•••
Fabrik, zoot
Kolhoz-sovhoz kenderden
Kelgen dostor
Araшanda dem alat.
Erkin çьrçap çatyşьp,
Kөnyl sergip
Bulcuң eti cьңalat,
Qьзыcьştuu,
Qьjaç-garmon yndery,
Өrdep çenөjt,
Zooqalardь aralap.

Ej altın too,
Dos emessiң din menen,
Bilesiңço,
Kimder duшman kim menen?
Ыrdacь dos,
Çeңiş ығын Ыrdacь,
Şaңqьldaçan
Revolytsijaьq yn menen!
Emgegiңden,
Mol keninden тааньşьyn,
Çoldoştordon
Murun seni bilbegен.
Maңdajьna,
Telefondu орnotup,
Syjleşөvyz,
Asmanda aj-kyn menen!

14/Vil 33-çьl

ASMANDA

Alda qajdan şaqqajat,
Kötorylyp Qyrqyz too,
Coqusuna yn çetpes,
Qyrqyz tooda asman too.
Asmandaqan toolorum,
Qulac çajqan zoolorum,
Yn albşyp syleşet:
Degen endyy oo,-oo,-ooo!

Ala toolor, çaltırajt,
Çarqyldatıp çondorun,
Çan çetpejt qo degensijt,
Sozqon menen qoldorun.
Körsyn dejvi car tarap,
Kylımsyrejt qajqalap:
Al kötery! Ala too,
Astı çarıs bolboqun!

Çoq çoldoştor Qyrqyz too,
Ali asmanqa çetelek,
Aeroplan uctuqo,
Toodon nijik kəkeler.
Asmanında asmandın,
Qulac urup acqan şır!
Al texnika temir quş,
Epkindejt da kycenot.

Adamzatın aqyń,
Çetken emes al kynde,

Asman çetdi baqqantıq,
Bizge tizgin tıjgende.
Zuulap qanat qaqqanda,
Quştaj uctuq asmanqa,
Çer çyzynyn tutqası
Ej çoldoştor bizderde!...

Uçqan menen quş çetpej
Tiktegende көz çetpej,
Qanteniri, Pamirdin,
Coqusuna cendetpej.
Aqquqa oqşop çaltıldap,
Çyldızda ojnop çalqyldap,
Al temir quş duuladı,
Köz aldında epkindej.

Rossijanın şaarında,
Aeroplan bolot dejt.
Kişi tyşyp icine,
Asmanda ucup çyret dejt.
Degen ojdo çyrcy elek,
Qat qanardan bilcy elek:
Emi bolso temir quş
Ala toodo erkelejt.

Qajrattanıp temir quş,
Qalqıp ucup Çyjdy aştı,
Teeberegi nurdanqan,
Bizdin bsıq Keldy aştı.
Ojnoso al quş asmanda,
Çañ ajıl qarap asmanqa!
Texnikaqa syjynyp,
Şapalaqtap qol çap'ı.
«Kelci bizge temir quş,
Biz da saqı tyşely.
Çerdin betin tañdantıp,

Biz da asmanqa ucalb.
Asman sɔɣn ƙer sɔɣn,
Tyrkyn-tyrkyn el sɔɣn.
Bizdin ulu tarixqa,
Altyn menen ƙazalb.

Dep saƙɔɣan teetigi:
Ƙanɔ aɣɔɔɔn erleri.
Texnikaqa qol sozup,
Teminiſken ilgeri.
Ojɔɔɔɔp ƙat ƙyryſet,
Yjrenyyny syjyſet:
Tolqur sɔqat asmanqa,
Qonqurooɔoj yndery.

Asmanda ojnop yn salɔp,
Aeroplan zuuladɔn,
Ala tooɔuq elinɔn,
Antarɔp sɔr suradɔn:
Kɵnyly quunaq elinɔi,
Ƙivək kɵkyl ƙerindi,
Kel asmanqa, kelgin dep,
Syɔej turqan ubaqɔn.

Kɵz kɵrgɵndy yjrenyp,
Biz da ƙasap alavɔz.
Biz da sendej kɵkɵlɵp,
Tamaſaqa qanavɔz.
Qyɔyl cekti qaroolɔp,
Alɔsqa kez salavɔz.
Qolqo tiɔgin liɔgen son,
ɵnɵr pozɔor kelgen son,
Qyɔzuulanɔp yjrenɵej,
Qantip artta qalavɔz.

Ƙanɔ Ala too vaatɔrɔ,
Kylgenyɔnə maqtanba!

Buqur ƙatqan toolordo,
Kenderine maqtanba!
Ƙalan kender ƙetispejt,
Ken byt taqɔɔr cecispejt,
Texnikaqa ƙarmaſɔp,
Uca bilgin asmanqa!

Ej asmanqa uca bil,
Ucup qajra tyſɵ bil,
Asman ƙerde kyreſte,
Majdanɔndɔ kyte bil.
Kɵkɵlɵsyn texnikan,
Byt dynyje tiktesin:
Maqsatɔ sɔn tyſynsɵn,
Baarɔsɔn da kyte bil!

Ej Ala too, Ala too,
Bijik ele sensin qo,
Coqun ƙetken ƙyɔɔɔɔqo,
Asman menen tensinqo,
Sendej bijik bar beken,
Bar bolso eger qajda eken,
Dep ƙomɔqor ezyndy,
Ajtsɔ elekqo oſondo.

Senden bijik—qyɔɔndɔ,
Mɔna uſintip kez kɵrdy.
Kɵnyl tolup bilimge,
Oj-sanaavɔz ɵzɔerdy.
Alɔmquldar Taſtandar,
Kece kynky ƙaſ baldar!
Ucup ojnop kylmyndɵp,
Saƙɔrɔſat bizderdi.

Asmanqa ucup, yjrety,
Proletarɔ sojuzɔun,

Qызы Moskva emespi,
Erkindyysy çarыstyn.
Kemengerden ylgy alyp,
Texnikany qolqo alyp
Kelip turat menin da,
Samal menen çarыsqym...
Kөгvөгөнүң necendir,
Uçpaqаның esen min,
Baқтылуусуң bizdin el,
Tuuң bijik munu bil.

Işke kirdik bel vajlap,
Baқтындь асыр tajtajlap.
Çeteledi çetiltti;
Et bolşevik kemenger!
Asmanьнда өзүңdyn,
Syjgөнүңdeј çyге bil,
Tjanşaadan Moskvany,
Asman menen көге bil.

Et ысымда Moskvadan,
Ala tooqo kele bil!
Өнөрдөн kec qalbaqyn,
Erkininден тапбаqyn,
Igeri ymyt qurdaşym,
Kel çoqoru kel, kel, kel.
Мына ушintip bolşevik,
Turmuşqa çol асqанда,
Qызы tuular ыргaldь,
Çer qana emes—asman da.
Qajratь mol берender,
Ақыь mol kemenger,
Turmuş qызыq, çol alys,
Al epkinde, kec qalsa!!!

AZAMATTAR ASMANDA

Qajqыр qanat serpse da,
Şumqar ucup çetpegen.
Tigil bijik asmandь
Qarşь-terşi tepsegen,
Temir quştu zuulatqan,
Texnikany duulatqan,
Tetigi kim naççajqan,
Kök tenizin cektegen!

Al asmanda ojnoqon,
Temir quşun zuulatьp.
Al Lenindin tuqumu,
Çoosun çyrgөн cuulatьp.
Otton ысыq demi var,
Temirdeј bek deni var,
Al komsomol qurdaşym,
Qanat serpken uvaqьt...

Sovetterdin asmanьn,
Өнөр menen bijlegen.
Ceksiz oşol asmandan,
Byt dyjnөгө syjleşen—
Kөkten çerge sekirgen,
Paraşutu көşylgen:
Al sovettin erke uulu,
Çaltajloonu nilaegen...

Ej qurdaştar bul kynde
Biz önerdyn taqynda,
Emnege çetpejiz,
Er bolşevik varında?
Uul-qyzy sovettin,
Baatary көк tenizdin,
Baqyntavyz qaalasaq,
Asmandyn kyn-ajyn da...

Bizde ceksiz talap var,
Könylyvyzde bolhojt kir.
Bizde tolqun qajrat var,
Antkeni biz Lenincil.
Lenin-Stalin valdary,
Bala şumqar tañdaqy —
Aldejlegen bizderdi,
Tarix eesi taalajluu el.

Uşul çyrgal zamanda,
Asmanqa ucrajt qandaj çaş?
Tosqool bolup көrsyncy,
Myqtı bolso neeti qas!
Bolşevikcil çaş asker,
Tendeşi çoq balvan şer —
Şymalanar turmajy —
Kyreş ycyn qatardaş!

Texnikany baqyntar,
Syquudavyz asmanqa.
Propillerge qoçojun,
Keceki qojcu çastardan.
Aralaşar bulutqa,

Tuş kelbesten tujuqqa,
Degi kimder syjynbojt,
Bizder qanat çazqanda!..

Kök tiregen toolordon,
Qajqar ucup şuulday.
Tolqur çatqan tenizdin,
Asmanynan çymyñdap,
Tavijattan çazqanbay,
Şaqşurulup şumqardaj,
Byt dyjnelyk çastarqa
Çol көрсөтүр өтөрnyz,
Şozolontur ar ыrdap.

17/VIII 35-çyl.

ATAŞY MENEN BALASY

- Bala — Oj atake, qoňquroolor qaqyldy,
Kolhozçular qyzmatyna qatnydy!
Barsaň wolo çata berweý cymkөнур,
Mintip çyгур waqasъны çanydy!
- Ata — Çuwarъmбек qaqyldawaj kete ber;
Estuysynwөj wasqъn dejmin çaaqyldy.
Degi maqda aqъl ajtraj çewirer,
Taар çyгурн өзүңдүн çen çajnydy!
- Bala — Çaş da bolsom, iştin çenyn bilemin,
Men pioner mektepte oqur çyгөmyn.
Sen kolhozço iştebesen welsenir,
Qardyň qantip tojunat dep kyjөmyn.
- Ata — Atъn toqur atqa miner qyjnydyň,
Eercip çyгур sorpo icyyny bilemin,
Oşondo da qampajbasa qursaqym,
Tyn icinde qampalarqa kiremin.
- Bala — Uuru qylsaň qaroolcu atyр salwajy.
Çe wolvoso çыpa qatmar alwajy?
Saqa oqşoqon qara saqal kolhozcu,
Qalyň elge ujat w olup qalwajy.

Ata — Men ulqajdym welim oорujt iştesem,
Atasy ucyn walasy ele wawajy.
Ataң ucyn uulum özүң qyzmat qyl,
Kөлөкөндө niz icip-çep cardajy.

Bala — Anda seni çalqoo deşip çekteşet.
Beget wolvoy ortowuzdan ket deşet.
Өлөрmandыq qyла wersen waqyр,
Erkindyyler işi menen tepsetet.

Ata — Şyрандасам atqa miner quларqm,
Emgek kyndy alar dale epteşet.
Qoşomatqa ыqыл wolsom wөjрөңdөр,
Beker nandy oşondo atañ çep ketet.

Bala — Çoq atake, wawa andaj şundarqa,
Beker çatp, qur arqandy tьrmansa.
Çyгө wersen deјdi çandaj salwajp,
Bьrsqьdan taqyr ele qur qalwa!

Ata — Bildim walam men da senin syryndy,
Tilindі alam, acuulanwa, surdanwa.
Iştebesem oоqatъ çoq qalamqo, —
Şymalançan erkindyyler turçanda.

Bala — Tysyn ata, sen emgekten qacraqyň,
«Beker nan» dep qur oozuңdu acraqyň.
Şyqaj urup tьrmoocuңdun tişterin,
Bldam wagyр, ajryndy da saptaqyň.

Ata — Bras murun men dardajp çatqamъn,
Tilin alp uuru-şymşyk waşqamъn.
Andaj wolso men da erkindyy wolojun,
Qыjanqылыq, kekselikti taştdamъn.

Bala — Sonun sözge, epkindenem degenin,
Syjyngenden tujlap ketti çyrægym.
Sen atake, konyldenyp iştesen,
Emgeginden kerynbajy eneryn!

Ata — Mendejlerdi qubandyrqan, çasartqan,
Kergylecy bolşeviktin eneryn!
Çyrcy, çyrcy, işke, eercite barajyñ,
Tojpondoqon arqa syjõe, çeleğym!

1934-çy.

ÇYRYŞ MARŞY

(Xcr)

Komanda ber, çoldoş baatyr Budjonny,
Qyrqar tartyp biz atcandar çyqaly.
Qulaq salyp bolşevikci marşyña,
Çeniş menen çoop berip turaly.
Şañduu kynde şajdoottonvoj,
Er azamat turaly!
Öz taaly ucyn qyzy şumqar,
Asmanqa ucar uvaqy!
Ej!
Asmanqa ucqan uvaqy!

Qatardaşyp, arqymaqy ojnotup,
Biz çyrgende bul qara çer solquldajt.
«Çyr, çyr, çyr» dep çyrektegy çylu qan,
Çeniş menen keterylyp tolqundajt.
Baatyrdyqtan, ceverdikten,
Bizden ec kim artylsajt.
Oşonduqtan bardyq duşman
Batyna alvaj qaltaldajt.
Ej!
Çyrekсызder qaltaldajt.

Çer kindigi çeniş eesi SSSR,
Dynyjede epkin menen artylqan,
Zoottordun zoottorun çyqaryp,
Dalajlardy qaraandatpaj qaltyrqan.
Biz uulusuz bul elkenyn,

Barqan saýn aşyňan.
Bizdin kylyk arqymaqtar,
Kökty közdöj qasyrqan.
Ej!
Çyr ilgeri naatýrlar!

Mejli çoldo ört çalyndap kyjsä da,
Kerek bolso ertten ötyp alavýz.
Ört qana emes, asman menen tenizden,
Erkin çyryp tötä çoldu tavaavýz.
Atcandardyň naştar çönejt,
Budjonnyjadaj aqavýz.
Kommunizm mekteplerin,
Byt dynyjegä salavýz.
Ej!
Salýsavýz,
Salavýz.

Bolşevikcil qyzyl tuunu köteryp,
Çortuuldaavýz kommunizm çolunda
Şajlanqanavýz sapar tartyp çyruyge,
SSSRdün saltanattuu tovunda.
Oşonduqtan beş atarlar,
Granattar çonumda.
Alda qajdan köryy ycyn,
Asyl dygvy qolumda.
Ej!
Asyl dygvy qolumda.

14/IX 33-çyl.

QYZYL ATCANDAR

(Qyzqyz altuu polkuna arnalyqan marş)
(Ardylas Maldyssaýevdin osonu menen)

Taň atar aldý salqynda,
Şamal — çel çyret.
Şamdaqaj oşol şamaldaj,
Bizdej kim çyret?
Ojnotup toonun tulparyn,
Erkin yjretyp,
Sovettik qyzyl naatýrdaj,
Atty kim minet?
Ataqtuu qyzyl atcandar,
Ölkesy ycyn şerdenet.

Boj çazyp kylyp kyl acqan,
Kerktyy çazda da.
Ala too betin qar nasqan,
Bzqaar qyşta da.
Asmandan duşman oq atyp,
Dary cacsä da.
Bolboso cekke köz artyp,
Buqur çatsa da:
Önerdy ulam tyrdentyp,
Qorqojbuz bizder majdandan.

Мына биз қызыл атцандар
Çырдык çardanyp.

Duşmandan eldi saqtooqo,
Sever qamdanyp.
Bolşevik tarqan ыq menen,
Өner yjrenyp.
Tujuqtan tuura çol acsaq,
Aalam tañdanyp,
Şattıqtın ығын ыrdajıwz,
Өkёny kyn-tyñ qajtarıp.

(Qыrqызmamteatr) 1935-çы.

OT ARABA

Sozulup kyn batıstan arış kerip,
Uqqunl. dep Ala tooqo dawıs berip,
Çugurdy temir çoldo qıjundanyp,
Curqasa kylyktygy qadimki elik...
Yn qoştu toodon bulaq — qaraqajlar
Kyysyne ot aravanın bolup şerik.
Zыrqар көр арара тизилишп,
Арғын арқымақса керип-керип.

Toolordu көкке тижген тешип өтты,
Bel bolso tuura-tuura kesip өтты.
Kөz çetpes uqtар çatqan darija suumu,
Çulqumup көz çumqanca kecip өтты.
Çымьндар алды kezdej aqa berdi,
Tañdanyp сыьрқандай түмен kezdy.
Өzune çygyndyryp alqan kezi
Tup-tunuq taş kызgydej тьнс көкты.

Bul өner talbas kylyk toodoj qajrat.
Bul tulpar, toqtoto albas ec kim wajlap.
Qancalyq aqbrajsa duşman wizge,
An sajn kyçyldögen otu çajnar.
Bajaq. Ala toonu aralady,
Zañqıldar çañыьqtın şaьn sajnrap.

Çetkender tysyp ketti çadyraşyp,
Bir kylyp, бирde syjler, dawıraşyp.

Qol sozj asnqan qala verdi,
Kijinder yrynn otu qasr.
Maina ot arabaqa tolup kelip
enldy ke talaann qojnun asr...
Traktor ojdn — tooqo kylup kelet,
Naadandq — eskiliktin kryn qazr...

Qzl ot temir oldon salam verdi,
Saqrr, oj-toodoqu emgeki eldi.
nerdy a arba toltur! dedi,
Ojotup vaarn tygel dylej erdi...
Bajaq qojcu — otuncu, meenetkecter,
Cuvurup ot arabaqa yzdp keldi.
Tarsldap balqa-balta iske kirdi,
Kuyymn temir kycter cecip neldi...

Bali!.. dep nerne el kylysty,
Sonun!.. dep talaa-talaa er kylysty.
Ezelden arqar — kijik meken qlqan,
altrap ulu toodon tr kylysty...
«Kyzysy» er betinin zymmn dep,
ymjp atr alp kl kylysty.
nqldap on betegi qz baladaj,
Ojdolop ojn salp el kylysty...

... Ot araba sotsialn balban uulu,
Barqrap naadandqqa sacqan uunu,
etkirgen er tyvnn el tyvne,
Qan menen qajnap cqqan qzl tuunu.
Emespi ot araba yrsynde,
kyly sotsialn qonqon tuuru.

Mnakej dalaj rdu adam boldu,
Qubanr, qurup atat ulu oldu...
Maina tyrkndrdn vaar kelip,
atrap madanijat aj qondu...

Qarac sotsialq majdan boldu,
Aq dbet aligi ken pada ordu.
Ot araba qandajnca toqto beret,
Dumandar qursa daq mindep tordu?!

Ot araba temir toosun tmk kzp,
Ta balban emgeki da qlqan ksek.
Zrldap ot arabadaj yrs menen,
Elimde tutulup-tuup ner set.
Bajaq qartn eek dincilderdin,
Tamrr ciip vytyr yndery set.
Ylry ot arabann emgekcige,
Turnjv salp qojqon mamq-tesek...

Dalaj a naandan elden icke ketti,
Aluuqda naadandqtan eski kekti.
Bilimdi suudaj utqan aln batar,
ajlanr Evropadan mnda etti.
Telmirip a nerdy kytken talaa,
Tnsady kundp-tyndp a kepti.
ldzdaj kylup turqan elektrik,
Mnakej aldvzda tyjn cecti!..

Ot araba tariqan zmdaj yrdy tyzdp,
Qjrr syjrp alp yidy yzdp.
Craq kz, cojun kkyrk, bolot qanat,
etpegen eri vaar qalsa kzdp?!.
Qan da t, an da ot, ezy da ot,
Al otu dumandn ayt ketel rtp.
ymndap madanijat craqtar,
Talaa emes, taralbp vardy tetp.
Majdand ot araba kycet daq,
Qajnaqan senin qann taptn qan!
Alaj — Ala toonu ayt cavtta,
Qublsun kylymsyrp nilim aar.

Ar işi öt arabadaı kylyk—balaan,
Emespi zaman eesti çalıs tabı?!..

... Bali dep eneryne el kylysty,
Sonun dep talaa-talaa şer kylysty,
Ezelden arqar—kijik meken qılqan,
Çaltırap ulu toodon tır kylysty.
Kyzgysy çer vetinin özümmyñ dep,
Çımyır çatır alır kıl kylysty.
Çadırap, çaqaldanqan selkilerdej,
Ojnoqtır ojun salır çel kylysty...

16/IX 1930-çy. Frunze.

TAŞ KYZGYNYN TYBYNDÖ

(Çenem menen sardaşqanda)

Taş kyzgy çarçırar,
Syrötüm tartılat.
Bujrylgın ojnoq ooz,
Borumum atılat.
Syjynır kylemyn,
Asemge men çıraq
Çaqaldanır totu qıstaj taranır.
Çıpardı qıjınır,
Atırqa çuunır.
Etegi bir qarıs
Kojnekte qusulır,
«Suluu» dep ajıqanır
Eñ sonun uqulır,
Kez qıssa biröeler,
Qılcajır burulır
Çenep ketem çarçu attaj çaranır...
Tujaqım qıltyldır,
Maj soorunı ıylqıldır.
Kylgende şınqıldır,
Basqanda ıylqıldır.
Kidırbej şıpıldır,
Oşoqo çetsem dep,
Çyregım tızıldır...
Çel majandıaj çele çorto ketemin.
Basqanım mıñ calıs

Batñkem (sen çarışt..)

Taçası bir çarış,

Bozajlor kerynse,

Şer çyryp çol alış.

(Emes ço çol alış)

Dejmin özüm coqcoq-coqcoq etemin.

Oquunu çek korem,

Qyzmattan cettenem.

Ajylqa işteony,

«Qojcu arь...» dep kelem,

Oşondoı tajrandap,

Çyryuny ep korem.

Qajran özüm men talaada qalvajmьn.

Araqtş-şarapı,

Konylym çarattş.

Borumdap keşsesem,

Asemduy tamaqtş.

Men çajşam çumşaqtap,

«Alarqa» çanattş.

«Al» taştasa, daqtş birin çandajmьn.

1930-çyl.

BIZ

Tañ atşp kymyş nurun çacqan çaqta

Udurqap dylej tuman çacqan çaqta.

Sergitip, syjynyctyy çelder soqup,

Өleşyn emgekcinin ajtqan çaqta

Erkelep tap baldarş biz da kylyp,

Çabndap dyryldedyk aldş çaqça...

Çarıştyq sotsialcyl ulu çoldo,

Biz çavdşp var şajmandş alşp çolqo.

Asmanqa çolun sunup fabrik-zoot,

Yn çoşup çan kirgizip asqa-zooqo...

Tyvelyk qyzyl çelek çelsirledi,

Kerynyp çalşp aalamqa ulu toodo...

Murunqu tuuruq taman, munduu çalyq.

Mьna alar ezderyncө el, çyzy çarşq.

Bir emes, miñ bel aşşp alqaladş,

Köz acşp, emyrlykke ecen çarşp...

Çojundaj emgekcinin çeni bekem,

Qaarman qyzyl asker uraan salşp...

Mьna biz көк tireşken erik tañnda.

Bulbuldar bezelenip erik baqьnda,

Tyjylyp şumqarqa oqşop ucup çaldşq.

Çajloobuz kommunizm ulu çajqa.

Kewelbes biz bir çatqan emgek eri,

Kelse eger, duşman kyjmөk coq çalьnda.

1930-çyl. Kazarmanda

AQ ALTÛNDUU TALADA

(Туштык Кыргызстандагы рақатсызларға арналып.)

Ucsuz, ceksiz ken talaa,
Ylbyrøgen şandana.
Al talaada iştøgen,
Qalyn dýjqan qandana,
Aq altyn —
Byşqan tyrdønyr,
Aqarbr talaa —
Gyldønyr.
Qatar-qatar brigad,
Talaalarda çardanat.
Raqtanyn waş çarbr,
Aq wala andan tabbr.
Murunqu woz çer emi arpaq,
Raqtadan çawu çambr
Qalaadan —
Mindøp çaş waqdan
Tapyl —
Taza maştardan.
Seldej qartap kiryyde,
Teryuge yldam çambr.
Øzyn işke ajdaqan,
Baatbrlar waqdan, çajnaqan.
Qartap etse talaan,
Çerde paqta qaldaqan.
Enkejip
Ajal-erkegi.

Bytyuge işti —

(Enzedi.)

Ulam-ulam qyzuulap,
Iştøeden mooqu qanbaqan.

Çeniştuy balban çenemci,
Enkeje kirgen enemci
Awam menen enekem,
Çaştarqa qatar ynemcy.

Burulnaj —

Oju waşqaqa.

Ujuqan kønyl —

Paqtaqa.

Qyzyqan wozuq ucqumdar,
Çenelcy alqa çenelcy!

Aq altyn dý aralap,
Ojnoqon kolhoz walaş,
Ernegi paqta erte-kec,
Çenelerdi qarac.

Termeltip,

Suluu talaan.

Teryynyn

Çyrdu araan.

Aq wulut cøgyp çatqanda,
Kelişken kelbet çaraş.

Altyn dýjqan etektep,
Anakej çybr kelyude.
Paqtacý dostun talaasyn,
Aqarbr altyn kømyude.

Qyzyqar —

Iştøp çumuşun.

Qarac —

Syjyp turuşun!

Murunqu çansız talaan,
Çanduu kolhoz çenyyde.

Tergenin barь qaraşьp,
Tegerek tartьp çanaşьp.
Men istedim çaqşь der,
Erkindyy eres talaşьp.

Paqtanь —

Ilgen qulaqqa.

Sөjkөsy bolqon —

Qulaqta.

Daң saһьp çyrsөң ыг ыrdap,
Qandaj sonun çaraşьq?!

Emgekci asker ajlanap,
Kyc quvatь çajnaqan.
Erikrej iştejt talaada,
Өnөry mol çajnaqan.

Qocuştap —

Paqta çarmanqan.

Syjuydөң —

Ань тапваqan.

Сьп emgekci uul, bolovu,
Paqta tere alvaqan?

Тьнсьр бир аз турqanda,
Qajta kiөet сьjqanqа.
Аq altьnduu ken talaа,
Paqta beret çьrmanqа.
Qalaa menen —

Talaalьq.

Teryuğө kirdi —

Çaranьp.

Сьjьlvaj paqta qalcıvu,
Belsengender turqanda?!

Өzgөсө bizdin çeңeler,
Ketpegen tyk paqtadan.
Qatьnьndaj vajlardьn,

Taңqьjьp beker çatраqan.

Çelbirtetip,

Çooluqun.

Artьrьp —

Iş, çorucun,

Maңqaja kylyp talaada,

Paqtasьn taşьj vaştaqan.

Er çyrөk esen azamat,
Erkindep alqа varuuda,
Çalaqajlar, qьjdьlar,
Çanaşьraj artta qaluuda,

Sotsialcьl —

Mөөгөjdy.

Alıncu vaatьr —

Kөvөjdy.

Тьпваqan kolhoz аjьь,
Qьzьl altьn tavuuda...

Erkindep turat çel ыrdap,
Çel menen çanь el ыrdap.
Emgekcinin erkеси,
Emgekti syjur men ыrdap...

Qarьndaş —

Kylyp сьmьjьp.

Qurbular —

Qarajt qьbьjьp.

Kyc quvat alqа çygyrөt,
Dөngөлөnyр dьrildap.

Işke kirgen qaşьvaj,
Erkindyy esen Taşьvaj.
Avalar qajra çaşaraj,
Emgekti syjet qarьvaj.

Byt төgyp —

Bergen paqtasьn.

Oşonu —
Qalem maqtasın.
Taşvajlar erkınduu,
Qalavъ bular marъvaj?

Bolşevikter bolqonson,
Paqtasınъ baştaqan,
Emgektin tımen askeri
Dyrküröp terip qaptaqan.
Bulatıp terip —
Bytkende,
Qырманqа —
Alтын çetkende;
Çarqıldap qызы tuu çenejt,
Qызы çyk tartıp paqtadan

Paqtasъ çytse ertelep,
Fabrik tozot entelep.
Kytur turat çumuşcu,
Bıdam ele kelse dep.
Toqtolvoj —
Paqta alınp.
Fabrik-zoot,
Qamınp...
Altında tolup çentegy,
Paqtasъ kolhoz tencelet.

Daqъ erlegyn toqtolvoj,
Paqtasylar çarışqın!
Uşaqın uqraj emgekci,
Duşmandın oozu çarışsın.
Aq altından —
Bir qocuş
Qar alında —
Qalvasın!
Qara neet —

Qulaq-baj,
Bilintrej qatır—
Alvasın!
Bizdin, bizdin azamat,
Paqta ucun cındap alışqın!

Ulu çarış, kyreşte,
Elim artta qalvasın.
Keç majdanda көр kolhoz,
Bajge tuunu qarmasın!
Al erkinde —
( ) Erkinde!
Çendirbegin —
Ec kimgel
Çeñiş menen çarqırap,
Talaanın көrky çajnasın!

Aldındaqъ ulu kyn,
Kucke kucy qoşor kyn.
Aq altındъ deşeler,
Aıvattuu dıjqan tozor kyn.
Kelcy kyn —
Ulu oktjabr.
Çeñiştuy majram —
Anъ nil!

Plandı aşa orundap,
Şalaqtıqъ qorundap,
Ulu kynde uşundaj,
Cыq sekige qыsıvaj.
Uşul tojqo öz yun,
Urmattuu elim qoşor kyn!

11/X 31-çyl Frunze.

SOTSIALCЫL MALЬBЫZ

(Kolhozcu malьbьn ыгь)

Ala toom җайт majdanь,
Balьqan nur qo var җақь,
Bizdin maldьn icinde,
Tojuttun artьq җajmaqь.
Betegе velden сьqqanda,
Belinen maldar җajnadь.
җajmaqьn malьm kyc alqьn,
Kyc alqьn, valdaj syt alqьn.

Bul malьm җаңь eldiki,
Kolhozqo җajluu җerdiki.
Qьjьmьldaқan mьnөty,
Соң җеңiшке, теңdiki.
Qolunan kelse vaj-manar,
җоq erkindik bergisi.
Alardьn kunьu vatqan kunь,
Ovoloқon bizdin ynь.

Bulaq syttyu ujar var,
җivek җyndyy qojlor var.
Adьrdan tik tyjulьp,
Qulandaj ojnojт җыqьlar.
Tөrt tylyk malь dyrkьrөp,
Өskөndө, veker kim turar?
Tim turvajьbьz ištejbiz,
Iş balьbьnь bizderbiz.

Өгөсүр varat bizdin malь,
Asьlsa da duşmandar.
Bizdin torqo tyşyydө,
Torop сuңqur qazqandar.
Tөldөtyр malьn artьltь.
Aldь qaraj vasqandar.
җyгөvьz dajьm aldьnda,
җajnatьр җаңь maldь da.

Bylьnө, өlvө, uuru alba!
Tyşvөgьp, җьrөqьn — quur alqa!
җem volvoқun duşmanqа,
Sojulup ьqsьz quularda.
Sekeңen duşman certe alvas,
Kolhozcu, saқсь viz varda.
Ohoo malьm erkinde,
Erkin, erkin өrkynde.

Сьн vejlim menen vaқamьn,
Tyşvastan qol-but tamanьm.
Qamrajьр qardь mal tojor,
җajьttuu җerdi tavamьn.
Kolhozduп malь tely artьр,
Agььsa degen talavьm.
Agььqьn malьm, agььqьn,
Bьgььsьn erkin ajььqьn.

II

Vaj, manar maldь җьr dese,
Qьzuular tilin alqan var.
Aldь - artьn vajqар iş җыvaj,
Varmaqьn tişter qalqan var.
Ercise ercijt duşmandь,
Bejlin vuzup alqandar.
Turuqtuu bizder ber җаqta.
Sotsialcьl el җаqta.

SOTSIALCƏL MALƏBBƏZ

(Kolxozcu maləbənə ər)

Ala toom çajət majdanə,
Balərdən nür oğ var çaqə,
Bizdin maləbən icinde,
Tojuttun artəq çajmaqə.
Betege velden sərdanda,
Belinen maldar çajnadə.
Çajnaqən maləm kyc alqən,
Kyc alqən, valdaj syt alqən.

Bul maləm çaqə eldiki,
Kolxozqo çajluu çerdiki.
Qəjməldağan mynəty,
Soç çənışke, tənçdiki.
Qolunan kelse vaj-manar,
Çoq erkindik bergisi.
Alardən kuny vatqan kun,
Ovoloqon bizdin yn.

Bulaq syttyu uclar var,
Çivək çynduy qojlor var.
Adərdən tik tyjylyp,
Qulandaj ojnojç çylqylar.
Tərt tylyk malə dyrkyrəp,
Əskəndə, veker kim turar?
Tim turvajəbz iştejbiz,
İş valəbən bizdərbiz.

Əgərcy varət bizdin mal,
Asəlsə da duşmandar.
Bizdin torqo tyşyude,
Torop cunqur qazqandar.
Təldətyr maləbən artəltə.
Aldə qaraj vasqandar.
Çyğəbyz dəjəm aldənda,
Çajnatəp çaqə maldə da.

Bylynə, ələ, uuru ələ!
Tyşvəgyn, qərdən — quur ələ!
Çem volvoqun duşmanqə,
Sojulur ərşəz quularda.
Səkenən duşman cərtə ələs,
Kolxozcu, saqə biz varda.
Oho maləm ərkinde,
Erkin, erkin ərkynde.

Sən vəjlim mənən vəqamən,
Təvəstan qol-but tamənəm.
Qamrajəp qardə mal tojor,
Çajttuu çerdə tavamən.
Kolxozdun malə tely artəp,
Ağəsa degen taləvəm.
Ağərdən maləm, ağərdən,
Bəzəbən ərkin əjlədən.

II

Vaj, manar maldə qə dəse,
Qəzuular tilin əlqan var.
Aldə - artən vajqar iş qəvaj,
Varmaqən tişter qalqan var.
Ercise erciçt duşmandə,
Vəjlin vuzup əlqandar.
Turuqtuu bizdə vər çaqta.
Sotsialcəl el çaqta.

III

Çibektej çynuç tarahьr,
 Fabrikke çenelsyn.
 Çumuşcu dosqo aьr et,
 Aşьr - taşьr keñejsyn.
 Bal, şeker, syt, qajmaqqa,
 Bizdin ferma keñelsin.

Kenelsin ferma, fabrik,
 Kijinsin elim çañьr.

Asьl mal kelet ic çaqtan,
 Alqansonç qabar biz çaqtan.
 Kolxozcu menen sovhozcu,
 Sotsialcьl mal vaqqa.
 Çaqaldanьr çerinde,
 Çañьr eñerdy çajnatqa.

Çañьr eñer tolgun elime,
 Mal vatraj çajnar çerime.

Kenelsin çajьq adььm,
 Artьsьn vulaq çañьr ььd.
 Qatqьr uşur el kьlsyn
 Qaraqajьdьn şavььn
 Çьldььn qartar turqa viz,
 Çьmьjqa erk tañьn.
 Çaralqa suluu çeriviz,
 Emgekke balvan eliviz.

Ohoо maьm, çajьlqьn,
 Çajьtь artьsьn çajьndьn.
 Çьn terinen volosun,
 Toodoqu çañь ajьldьn,
 Saqьsь anьq men eьym,
 Erkin çajьqa maьmdьr.

IV

Duşmandьn maьn vaqьşcu,
 Al kezgi şorduu çalьlar.
 Maqa oqşor vaqat eьz maьn,
 Emki çañь malьlar.
 Uvaqьtь voşqo etkerwej,
 Iştөөge vizdej kim cьdar?

Çañь Qьrğьz eelegen,
 Çajьtь var vizdin mal.
 Çerdi, kɵkty çañьrtqa,
 Çarьşь var vizdin mal.
 Dьrkyrɵgen dьvьrty,
 Davьşь var vizdin mal.
 Tьmɵdegen, teldegen,
 Sotsialcьl asьl mal.
 Çajьlqanьn paj - paj - paaaj,
 Tigi çonqo kezьn sal!

1932-çьl. Naran.

DENE TARBIIAÇYLAR

Kөр қаһылың ичинде,
Булсуңу тастан туялған
Есіп зерди тужақ,
Тақ тұлпардај сүгүрген.
Кен талааның ерkesi,
Алдақандај көрынген...

Қызы қағыл гүл порум,
Сырталыған кижими.
Тазалыққа ертеген;
Тағ тарамығ тигими.
Майданда ажақ тағтағ;
Улу тоонун кижиги.

Birde ketet qaz-qatar
Сымың-қујун қағығыр...
Birde asmanqa çoqolot
Теркен тову етир сыр...
Keede udurqur қујундај
Қығқы қанат йр-йр-йр.

Оқ сыландај ојносо,
Keede asmanqa атыыр.
Ағыстанға қомдонур,
Bet алығыр қасығыр...
Туркун қылығ қоғуқи,
Барған сайын ағылыр...

Тағ тарамығ таза ден,
Sotsialcыл қағ сүрек.
Тағ секіріп ојноқон,
Сын емгеке мағ билек.
Taza qanduu salamat,
Kyl qajьrdaj қағ kelet.

Sotsialdь quruuqa,
Ecen adis-maғ—kerek.
Sotsialdьq baqьtqa;
Taғtaj cьdaar baғ kerek.
Sotsialcыл saparqa,
Qulandan soo қағ kerek!...

Овоң, сымың тырлентүр,
Ала тодон çel сүрмөк.
Атыр çелди қубаттар,
Асмандан ај, кун кылмөк...
Ајдың, кундын алдында
Taza qanduu el кылмөк...

1929-çыл.

UCTU¹

Boorunda Ala toonun kengen baldar,
Turmuştun ecen tyryn kergen baldar.
Qap qara, kerdøj tynde, erttøj kynde,
Zar ылар, azap cegip çyrgen baldar.
Taş tilip tamandarın tuura-tuura,
Mojuńqa quur taar ilgen baldar.
Buq bolup oşol kyngе armanъ artyp,
Cыдавaj bilim izdep kelgen baldar...

Sandaһp, samsaalaqan anda baldar,
Cыmсылар azdap bilim alqan baldar.
Qardъ acыp, kijim cыrtыq, myşkыl turmuş
Qutulmaj burquraqan zardan baldar.
Mycylyp kedergige көp urunup,
Turmuşqa ecen kyjyp çanqan baldar.
Өmyrdyn az doorunda ecen tyrkyn,
Turmuştun taalimderin calqan baldar.

Oşentip ar taraptan kelgen baldar,
Mektebin emgekcinin kergen baldar.
Тыnc альp, kyndøj kylyp, ajdaj nurduu,
Borвordo kylymsyrep emgen baldar.
Meerimsiz qara çyrek quu turmuştu,
Talqandap birotala çengen baldar.

¹ Bularдъ аь-аьз борвор pedtexnikumun ең биринчи
sytyrgenderge arnap çazqamъn. (Q. M.)

Gyl çajnar, barqan sajn bilim artyp
Cыдызъ emgekcinin delgen baldar...

Bul kynde qanatъ esyp çetken baldar
Najzadaj asqalardan etken baldar.
Balыldap ottoj kezder tolqur çyrek,
Bal tilden şeker-şerbet tokken baldar,
Dыqandap öz-өздөryn emgekci ycyn
Өtyşty tizilişip kezden baldar...
Qoş emi tarbijacъ aqa tajlar,
Çetkincek bat çetişsin deşken baldar...

Uctunar, çarqыldady kymyş qanat,
«Çaşal..» lap qol cavaыz silerge arnap.
Kek kylyp çel çomoqtop ucqundardъ
Alajqa Ala tooqо альp barat...
Tymөndөp çajqъ-zarda çatqandarqa
Ucqundar ajdaj çarыq şamъn çaqat
Qoş bolqun aqa — qurvu, erik baldarъ,
Tyvөlyk emgekciге asy çaraq!...

10/V 29-çы.

CYJ BOORUNDA

(Avtobuzda)

Avtoboz kirgen suudaj arış kerdi
Yjletyp boorun kездеj qışqı çeldi.
Anakej madanijat çorqosu dep,
Asmandan Ala foolor salam berdi...

Bşqırqan alda qajdan bizdin çorqo
Dirkirep kele çatqan salır çolqo,
Kerynet çer cimirilip, kək cımyrap
Ystynen kěz çibersek oñqo-solqo.

I

Avtoboz keç Cyj boorun qıldıñ majdan,
Çer emes salam alıp asmanda ajdan.
Qavar al etken — emki avalyñan,
Qandajca kynder etken ajlanandan.

Өtkende sasbıq tuman başqan talaa
Uulanıp tili cıqraj çatqan talaa.
Quldanyr emgek uulun erki menen
Zalimi adisinen aşqan talaa.

Orquldap qara bulut turqan talaa,
Mitege cırqal — şattıq bolqon qalaa.
Qarıptın oozun tañır, qojqon eñduy,
Tumcular çajdır-qıştır qajqı sanaa.

Emese oşol Cyjdy emi qaral
Bar beken, qajda ketti sarı sanaa?
Çoqolup uşul kynde cılas bolup,
Uşulqo emgekciler salqan qalaa!

Tylöğen emi tygyn Cyj talaası,
Mötyldek bulaq bolqon mıñ salaası.
Bajaqı sasbıq cıty sıñır çerge,
Orundap emgekcinin oj-sanaası.

Qatardap zım qaraqaj saldı çoldu,
Balabıdap elektrdin nuru toldu
Bozorqon voz topuraq orto salaa,
En sonun qant cıqarar zoot boldu.

Birikti majda carıa qubatı artıp,
Kyülenyp çañ doorqo sapar tartıp.
Traktor emgek kyysyn cuburtqanda,
Çañ ajıl kyy certıyde tıñvaj tañır.

Başqaqa ernen bolup tamır çajdı.
Kyldetyp çer qana emes çatqan sajdı
Çañlıq tolqununa suqtandırdı,
Kişi emes, suuda qunduz, asmanda ajdı.

Arana emes avtomobil çurdy tıñvaj.
Erte keç emgekcinin ırın ırdaj.
Beş kyndyk uzaq çerge bir kyn çetse,
Qajda eken çoldon talıas çorqo mındaaj?

Kekte ojnop aeroplan kelet dajım,
Keryyge emgekcinin turqan çajım.
Çaltıdap çañ nurlar quttuqtaşır
Bizdi da kəkke ucır dep ener ajım.

Ot araba nalyş todon kirdi sojlor,
Şandanyp Cyj ezenyn kelet nojlor,
Çeeginde madanijat çolum salqan,
Mindegen emgekciler kylyp ojnop.

Bala ылар, yrkyp, çыла, ылар qасыр,
Eskiler şajtandar dep şyldyndaşыр.
Oşentip murun cocup çyrgen Qыrgыз.
Kelatat traktorqo qucaqtaşыр.

Taşuuqa bar eñeryn Evropanyн,
Tep - tegiz çandyruuqa erik şamьн.
Tap - taqыр naadandyqть qurutuuda,
Өmyrдыk erkeletip¹ çalcy tabьн.

Aq tytyn ot aradan eñdöp kekke;
Temir quş aeroplan ojnop kekте.
Qandajca emgekci elin qubansasьн,
Traktor dьjqanqa mol çemis текsel

Qыsqasy Cyj boorunda artty çaңь,
Kyldyrtyp çer qana emes kekty daqь,
Çarьşqan sotsializm saparьnda,
Er çyrek todon bijik turqan caqь.

Cyj booru Qыrgыз ыsyn borbor boldu
Borborqo bar kerektin naary toldu.
Alajqa Ala tooqo szьp çatat.
Kyn - tyndep Frunzede çaңь çoldu.

Çaңьdan dьjqan aba kebez ajdap
Kezezi keң talaada gьldep çajnap.

¹ Oşol unaqta termin oşentoj ele.

Min borum madanijat gьl çajnasа
Toqojdon kez ujalтьр bulbul sajrap.

Başьnan Cyjdyn suusu orquldanyр,
bşqьр, ызыгьлыр ovon salьр.
Bojunda ыrcь qamьş şuuldaqan,
Qubanat tamaşaqа suuda balьq.

Çeneldy madanijat syrep alqa,
Kyу calьр seryyn çel appaq taңda.
Ot araba aeroplan, traktorlor,
Eriksiz sezim beret ecen çanqa.

Oj-toosu şaңьqьraqan kyyge tolup,
Qызыqtuu çaңь zaman qurqan çajda!
Ajtqanьm qьjal emes, iştelgen iş,
Çorqolo, ajda avtovoz, ajda - ajda!

1931-çыл.

(Toqmoq Boom çolunda)

PAMIRDE

Ej çoldoşum...
Çoqoçular qaraqçın,
Elestejsin,
Qırqırdın son Alajın.
Qulac çajır,
Bojun kergen çanç çol
Çarır etken
Son Alajın alavın.
«Pamirge çol çetsin» der
Ojdon - tooqo
Çarırçıqtar dalaj yn...

Qatar - qatar,
Qalçır turqan qara too,
Aq soorusu,
Çarçıraçan Ala too,
Suvөөөлөгүн,
Çanaştırqan çıldızqa,
Mandıjlaşır,
Telmirişken nijik zoo.
Sözsyz, tilsiz tereç qoo,
Emi şandıu
Çarırçıqqa majdanqo...

Arç Pamir,
Berki nijik Alajqa .

Moskvadan,
Inçinerler kelgen son,
Bijik toonu,
Teşip etyp ketyuge
Şajmandanır,
Çumuşcular kirgen son,
Tajçaq aşuu, qıjalar,
Avtobozdor,
Çarırçıuucu çol bolqon.

Avalaçan,
Açıl çetkis toolordu
Kylyk tulpar, —
Maşınalar aralap
Çerdi - kekty,
Çeniş menen vaçırtqan,
Keçeşterdin
Bijik yny avalap
Pamir turçaj bizdin çol
Beçin, Berlin,
Nijoruqqa varalat.

Kyn çarçıştın
Tereç qooluu tarix
Uşul çoldu —
Ömyrynde kersegen
Asman toonu,
Boorun ojup çol salır,
Bizdin sojuz,
Çeniş menen erdegen,
Çarçıldıçan şajmandan
Yreçy ucup,
Çapan toolor syrdegen.

Çetkiryyge,
Fabrik-zoottun çemişin.
Çapan tooqo,
Bizdin çañ çol barat.
Yn çetpegen,
Kyn tijbegen aşuular—
Pojuz çyrçy,
Temir çolqo ajlanat.
Pamirlerdi nurlantır,
Elektrdin
Suluu şamь çajnamaq.

Ej dostorum,
Maşınandь ajdaj ber,
Brdaşamьn,
Men da qoşo çarьşam.
Pamir menen,
Keñ Alajdan taşьşыр,
Uşul çolqo,
Taş topuraq salьşam.
Bizdin çañ çol menen,
Tuu keteryp,
Toodon - tooqo varьşam.

27-aquş 33-çyl. Alej.

UCQUNDAR

(1931-çыл BQPTmun özüm menen birge sytken azamatlarqa arnajmьn).

Çyrək sьrь, turmuş sьrь
Turmuş sьrь çyrekte.
Bytpøj turqan qajsь çumus,
Bizdin saatыр bilekte?

Sajrajt birge muzьkalar,
Çaş deneni qьzьtыр...
Şanduu yny çerdi çarat,
Çaş çyrěkty qurcutup...

Qurçuj turqan ebi çorqu?
Çaştar qanat qaçqanda,
Ne sebepten eli syjbajt
Çaştar çemiş cacqanda??!

Bygyn uctu ujasьnan—
Erkindyuler kyy menen.
Qajrat qajnap çyrěkty eelep,
Toiqundantqan duu menen...

Emgek menen birge tuulup—
Qojun alьşыр birge esken!..
Kelecekti daqь ekөөlep,
Birge ojloşup, bir cecken...

Bizder alqan öner bilim —
Kommunizm savaqy!
Bizdin talap çalyndaqan
Emgekinin talaby...

Elisizde ulu quruluş;
Bizder erten kirişcy...
Bilim berip cýqarmaqyzy,
Minder çany kylykty...

Közdyy soqur көр çandardy,
Bilim menen çandýgyr;
Al bilimi öçröj turqan,
Şam cýraqtý çandýgyr...

Leninizm vulaqyna —
Tap valdarın suqatyr.
Bul vulaqtý erkin icip,
Elim cýrtaq, quvanыр...

Elden kelmek oşol tyrdө —
Tymөndөp çany qalaaqa —
Bilim alyp qajta varmaq
Emki bizdin talaaqa!...

Sotsialistik ucqundaryzy
Öçürse da öçrögen...
Zor mildetti orundajyzy
Sez qana emes iş menen.

Ijip baştý ant beribiz
Bygyn saqa emgekci!
Işte körgyn erten elim
Biz sinirer emgekti!...

BUL TURMUŞTUN ÇAZYNDA

Qandaj gylder acylajyt,
Bul turmuştun çazynda?
Qantip çyrek tujlajyt,
Komsomoldun çazynda?

Bygyn majram, bygyn toj,
Myna, qavaq acylqan.
Çarqyraqan çany nur,
Çaş dostorqo cacylqan.

Körcy gyldöj erlerdi,
Çөнөştү qо kylyndöj;
Şañduulardyñ dovuşu
Музыканың уnyndөj.

Tolquqan el çaşynы,
Er Stalin bajraqy.
Bajraq qarnap boordostor
Çyryp kelet çajdarы.

Kөptyn көркү qызыl tuu,
Kөz salыp biz qarasaq.
Qыz көteryp Stalin,
El menen birge baratat.

Çaş çyröky qurcutup,
Bojqo qubat taratat.
Keterylgen könylyñ,
Kökten eres talaşat.

Böwök qızdy keteryp,
Başwyzdyñ kylgeny;
Şandıandyrat, suqtantat,
Şaanilengen dyjnöny.
Qolundaqy atanyn
Öz talaajy, öz qyzy
Qanat ösyр talpynqan.
Öz şumqarqy öz quşu.

Kemengerdin çoldoştor,
Biz daqy bir balasy.
Bizge qubat dem bergen,
Bolşeviktin avasy.
Saltanatqa qurcalqan,
Ölkövyzdyn arasy.
Eldin erdin sөөletyn,
Emi dosum qarasy!

Qozqoldu qo qalyñ el,
Qocqul qyzyñ tuu menen.
Qajnadı qo tolqun qan,
Qubaty zor duu menen.
Anan kimder ыrdavaj?
Kimder tuunu ыrdavaj?
Kokkinaki kökte ucup
Qantip kyeyñ sındavaj?

Teetetigi çastardyn,
Ujup ыtken denesi—;
Qorqoşundaj salmaqtuu,
Giganttardyn elesi.
Мына, qara teñtuştar,
Biriñ asker komandir.
Biriñ doqtur, texnik,
Biriñ ucquc inçiner.

Taşpır sajrap bulbuldaj,
Bir dos eldin başynda.
Miñ sandardyn çetegi,
Bolduñ belem çaşynda.
Bala şumqar talpynqan,
Bolşeviktin qolunda;
Kökty çerdej çol qylqan.
Kommunizm çolunda.

Baqylyubuz çoldoştor,
Boldu Stalin atavyz.
Atavyzdyñ çolunda,
Alqa bara çatavyz.
Daqy dalaj davandyñ,
Daldap belin basavyz.
Gu-en-lundaj toolordon
Kyy menen biz aşavyz.

Terrorlorun aqytqan,
Trotskij masqara;

Tajqanındaj Gitlerdin
Tintip çojlop çatsa da,
Suqtun kery qazıldı.
İttin beti acıldı.
Qara better, qanqorlor,
Qalın elden atıldı.
Esen qaldın viz ucun,
Er Stalin atavız.
El çaşынın tojunda,
Eskerişip çatavız.
Ata sizge syjөнур
Kөнylyvuzdy acavız.
Bыq etse ittin tumşuqu,
Biz qarşы uu sacavız.
Qызыq ojron boldu qо,
Gitler şumdun amalы.
Taşqa tijip talavъ,
Tynөrgөndyr qavaqъ.
Qorsuldaqan соң dөbet,
Bilgicsinet adaqъ.
Qығадқылық қақпнан;
Qantip artta qalaly?
Bizden artыq aқыldы
Ajvan Gitler tavavъ?
Ajvan desem tyşynөr,
Gitler degen gөspadin.
Qantip aqын қаşыrat,
Ajvanca iştep çatqanyn!
Bizdi көzdeј çutunur,
Qanduu oozun acqanyn.
Esime alsam elөerur,
Qajnaj tyşet çaş qanym.

Er Stalin varında,
Eldi duşman çeçevi?

Trotskij, Gitlerler,
Tizesinen kelesi?
Andajlardın miñine,
El kesөmyn berevi?
Er Stalin gыlyvuz,
Er Stalin kыnyvuz.
Kyn nurunda kyreşur,
Kылdөp erkin çyгөvuz.
Çolvaşыvız varında,
Çығар turat çanvız.
Kyreş, kyreş, kyreşкө,
Tujlap turat qanvız.
Asqa-zoodo asыlp,
Kujyp turat şamvız.
Kөkty-çerdi qubultur,
Kыlyp turat şaңvız.
Sonun boldu өlkөm dep,
Syjyp turat taңvız.

Uşul taңda bizdin el,
Dajym şajyr, dajym çaş.
Turmuş desen tyrlөнur,
Dajym çajloo, dajym çaz.

1/IX 36-чы .Frunze.

STALINGE

Kyndyn nuru bolboso,
Kyldər qajdan acylsın?
Daraq suuqa çetilse,
Nege kerkyn çaşyrsın.

Kyn asmanda turbasa,
Öte alavь ömyruң?
Kynsyz, nursuz çyrgəndə,
Acylavь kənylyң...

Aj, colponu bolboso,
Tyndyn kerkü bolovu?
Çaz çarçyrap çyqasa,
Gyldyn kerkü bolovu?

Kyndyzgygə kyn bolso,
Tyndə tursa aj balçyr,
Çaratylş qubat
Çerdi tursa nurlantyr.

Adamdar çaşaj beresi,
Oşonu menen çajlanyr?
Kemenger eri çoq bolso,
Qaj çaqqa barat ajlanyr..?

Miң çyldar etty zymьrap,
Kər çandar ketti çybyrap.
Tarixtın betin özgertyr,
Çazuular tyşty çybyrap.

Aqylmandar etty ço,
Okeandaj kəndigi.
Ajraç çylqan aalamdь,
Arystandaj erdigi.

Ulu tarix icinde,
Oj aşusun aşyrtyr,
Qyzyl tuunun başına,
Marks da ketti çazylyp

Andan soң tyryp bilegin,
Ojnotup saatyr çyrgəyn.
Özgertyr etty aalamdь,
Vladimir Lenin.

Aj aalamdь çajçaltyr,
Artında çañ el çaldь.
Solquldatcu çer çyzyn,
Iosif, sizdej er çaldь.

Uşul kezde asmanda,
Aj, kyndy kər, çerdi kər.
Çer ystyndə çaşaqan,
Stalindik eldi kər!

Şaңbьz turmuş kylyndəj,
Elimiz dyjne kynyndəj
Balasь bolsom bul eldin,
Qantip turam syjynbəj?

Stalin — eldin bajraqçь,
Bajraqtın nuru çajnadь,
Bajraqçь bar çañ elde,
Aqyl orçup çajnadь.

Stalin — dosu çyrektyň,
Kytkeny uşul tilektin,
Stalin qo qajraty,
Bolşeviktik bilektin.

Çyrekte bizdin Stalin,
Ucurdu, doordun qaştarın
Qolunda elke qulpunat,
Stalindej ustanın!

Bolşevizm balqan
Bizdin kyn da, bizdin aj.
Stalin bar, çeniş bar,
Bolşevik bar, könyl çaj.

1935-çyl.

VOROŞILOV ÇOLDOŞO

Kim bilbesin çoldoştor,
Voroşilov aqan?
Kemengerdi ırdabaj,
Qumarıyız qanab?
Taamaıj tijgen nasqan,
Tavıyızdın arstanı;
Bizdi baştap çol tartsa,
Qantip artta qalab?

Qaarmandıq kyreşte,
Qan dajradaj aqqanda —
Kapitaldar qurcaşp,
Qavırqadan başqanda.
Örtte atın ojnotqon,
Çoonu erkine qojboston —
Aqa uşul emespi,
Atıp çyqqan asmanqa!

Kuyldetken köerygyn,
Temircinin balası.
Baqtıluu elge arnalqan,
Qajraty, işi, sanaası.
Er komandir mına bu
Qoldo uıu qızıl tuu;
Şañduu qızıl askerdin,
Kemengeri, aqası!

Lenin, Stalin ustatın,
Seni bilip tандаған.
Erdiginden işinden,
Kim бар ылғы албаған?
Күнден күнге кысқадын,
Күсүрменым тытөдін.
«Улу маршал ұшу» деп,
Таңырқаған қалып аалам.

Күн сьқыстың сөгінде,
Асман тоодо қетібіз.
Тоо, тоқойдо талаада,
Баатыр Қыргыз елібіз.
SSSRдың бетінде,
Сет дұшмандың бетінде,
Biz сапарға аттанып:
Улу маршал демібіз.

Байге атындай қараған,
Қығит десең бізде бар.
Құстай ұшқан қапқанда,
Күлік десең бізде бар.
Sen komanda берген соң,
Күс-қайратың келген соң
Тоодо тыздай қырууға,
Қолдоғ Маршал біз даяр!

Stalindik өлкенін,
Тең уақыттуу әулуіміз.
Болшевізм мајданы,
Қоно тұрған туғуіміз.
Болшевіктер қапымыз,
Қызыл әскер қапымыз.

Biz өлкенін саққымыз,
Қолдоғ маршал уақытымыз!

Ақ туйқундай асманда,
Қыра берген аққымыз,
Көрсек сизді асманда,
Күсөп қайраттанамыз,
Токіодон, Берлінен,
Варшавадан, Римден,
Қындөгендер келіссе,
Қынын тыйғып қақымыз.

Ej қаарман командир —
Eldi sendej сыяғымыз.
Eger Japon бағбақса,
Қооқо өзінше тіеіміз.
Elge қарман қапымыз,
Ақса межі қапымыз.
Қызыл туғуымыз,
Қылы алдында қырамыз.

Қана қолдоғ Климент,
Қайрат қайнайт қалқында,
Қаттуу қооп берууға,
Капиталды, қапымыз,
Құралдуусыз атқан ел,
Қызыл сөкте қатқан ел.
Bir кішідей даярмыз,
Bir өзіндің артында!

14/IX/1936-қылы. Frunze.

AQBŇ SBŔŔ

Oňjaldansam, too başynda çyremyn,
Tolqundansam, tajdaj tujlajt çyregym.
Asman çerden közym çalyr, körgendy,
Ojloj-ojloj, ojloj meege tyjëmyn.
Melmildegen tereň ojgo termelip,
Men kyreške bilegimdi tyremyn.

Ojlonsoň sen uşul bizdin zamandy,
Kekte quştaj ucup çyrgen adamdy,
Çyrek tolqun, tolqun menen çöleşse,
Men qandajca qarmawajym çalamdy?
Zaman etse quştaj ucup, zymgar,
Çe ujalvaj artta çalyr çalamdy?

Arynduu er, alyndylygy degdegen,
Qulac urup, ilgeri qol sermegen.
Uşul kyndyn urmattuu uulu bolovu,
Paravozdoj zuular arş kersegen?
Maqtanc emes qajratym sen barında,
Çerge çetem, çalyň çyrek degdegen.

Kylyk qyjaj birde teniz tywynde,
Birde çyret turmuştun aj-kynynde,
Alqan işiň ajdaj çalyq bolbosu,
Quru darwaz, qyjalyqada, syrynyň!
Kylyk qyjaj, qurc qajrat, balaban qol,
Bnacymyň menin emgek kynynde,

Kylyk qalem, çaltanvaj çaz ulymdy,
Brym kerset keldoj tereň ulymdy.
Tarpqa kelgen, tartyň uul-qyzyňa,
Asmanqa usuu, qamal wuzuu qyjalygy?
Kusyň bolso zamirektin oqundaj,
Brym çenel, attaj wasyr çalymdy.

Myna daqy, mylyktyň oozun acwasam,
Miň çaldardy tepseerlik söz çazwasam.
Qaqazymdyň sajmalanqan betinen,
Çalyndaqan çyrek ulyň tarrasan,
Men da saqça ulylygyň oquucu,
Taq oşondo esine alvaj taştasan.
Aqymyň, tuuqan çerge taandyq,
Brym menen, ener kenin qazwasam.

20/IV-36 çy.

ЇЫРҚАЛ

Їер җайнаған қызы тулар,
Їелбireсет, җелдесет.
Музыканы җаттық куусы,
Быткен војду терметет.
Қубулуған җағыл җаар,
Күн нурна җылмајыр;
Гүлүн аҗыр қулпунат да—
Өзын көздеј дегдетет.

Күн асмандан сулуу нурун
Саймаланат җайнатат.
҇ань өлкенын уул, қызы
Булулу қуҗса җайраҗат.
Қыҗық кийр топугарын,
Ақ маңајлар ыраҗыҗар;
Мајрамьнда сујунуҗыр
Їоодураҗыр қараҗат.

Байсесекеј туғуно оқҗор,
Вақтың иҗи гүл аҗған.
Гүлдеј көркем қуруларым
҇аттық ығын ыраҗған.
҇ань доордун келин қызы,
Возулань—возоју,
Күлмүндеҗкен қуванқандан
҇ирин ығын ыраҗған.

Бул қайҗылар сурнај тартқан
Ағыстандај суғу бар?

Дақь җырет selki, возој,
Қолдо қызы гүлү бар.
Ағь қайҗы војтондоҗыр,
Вараванын сујлеткен,
Нурдуу көзу ојноқтоқон
Балапандај туғу бар?
Көрсө булар атырылр
҇ырқал кытыр ојноқон.
҇алтанбақан еҗ кыреҗтен
Қадимки еле тууқандар.
Кыреҗ десе ығылқандар,
Емгеқ десе аттанқан,
Қаармандар билек тырсе,
Ерке қалқыт җань җаар...

Тоону қара, ығын ыаҗқа
Тунуқ суусу көлкүген.
Тайҗ тұлпар, торпоқтору
Көкке тојыр менкүген.
Сулуу җондор еҗ убақта
Алқым көлбејт көзүмды
Сооғуарды җаймалақан,
Трактордој көркүген.

҇ағыл вақта мајрамдаҗтар
Мөјмөлуҗыр сујлеҗет.
Қызы җижил биздин қыздар
Ырақлыҗыр билеҗет.
Турмуҗ ығын қуванқандар,
Бириктеҗир аҗраса,
Ајтыҗ җолдоҗ биздин күнде
҇ырқал туғын ким җеҗет?
Ушүл ығын җарқыраған,
҇ағыл-көкүл мај болсо;
Күлкү, гүлдуу ырақ толқон
Сапырқалуу ај болсо;

Бресъ завод erkin talaa
Duşmanьnan arьььp;
Kim syjynwejt bizdin dostor,
Bar majdanda şaj bolsot..

Брас bygyn keң SSSR,
Tilekteştik majda eken.
Sajmalarь taңdajlaşqan
Qьjal çetkis şaңda eken.
Qьtaj-Çapon, Berlinderdin
Zьndanьnda şapajqan,
Erk talaşqan eldin uulu
Boordoştor qajda eken?

Alardaqь bygyn bizdej,
Keң majdanqа cьqьssa,
Kirdi beken polisalar
Bombo ьrqььp uruşqa...
Qandaj mooqum qanar ele,
Tujlap-tujlap çyregym.
Erdin eri Telman dostor
Çoosun talqan qььssa!!!

Bizdin elke qьlaqtatьp
Mьna tuusun ьrqaдь.
Tolqundatьp çyrek ьььп
Too çaңьrtьp ьrdadь.
Toodoj nijik gigantь bar
Bul elkede tuulqan,
Бььп менен işke attanqan
Baqtьluumun mendaqь...

FABRIK QьZь

Çerdin çyzyn cььььdatьp,
Taң cььmajьp atqanda.
Бресъ gydөk yn salqanda,
Çumuşcular şaşqanda —
Kөkylyң çelge çelbirep,
Kөnylyң ösyр erkelep,
Aralaştьң sen daqь,
Şajdoot-şajьr çaştarqа.
Men ajlantsam stanoktu,
Sen da çinek tyryştьң.
Men quruşsam өrmөгyңdy,
Sen maşına çygyrtьң.
Maşinanь zuulatьp,
Syjynyc ьььп ьrdaşьp,
Emgektegi erlerge,
Qol qarmaşьp kylyştьң.

Qandaj sonun şam-cьraqtь,
Çьldьz nurduu fabrik.
Maşinanьн şajdoot uulu,
Cimirilgen çaңь ijik.
Al ijikti çandantqan,
Ajlantqanda, şaңdantqan:
Aq sarqьььm sende qo,
Sende emespi çaңьььq.

•Fabrik qьzь çaltьldaqan,
Qoldo senin maşinanь.

Texnikanъ tegetken,
Tentuş saqa kimder ten.
Munajbajsın kylesyn.
Kylkyny sen syjesyn —
Erkindiktin erkesi.
Ec сыраjsын esimden.

Sen klusta, salqın kecte,
Qызыl çooluq salınыр.
Qызыl çooluq zamandaştı,
Men da turam saqınыр.
Tentuşsunur tozomun,
Bolboso ajыр oşonum,
Ermetkeşsek, sergişsek,
Al çyrekke çañыьq...

Qыjqac toru, qызыl çooluq.
Fabrik qызыl zamandaş,
Uşul tattuu turmuştаqы,
Çaş gylderge taalajlaş.
Sen fabrikten сыqqanda,
Teñselgensip basqanda —
Qarmasam dejt qolundu,
Qadыр bilgi qыjla çaş.

Şooqcul qызыl fabrikаны,
Tentajlaşqan talamdaş.
«Udarnik» dep daңqы сыqqan,
Aq mandajluu, altын sac.
Çibek tyryp maңqajqan,
Çibek көkyl atalqan —
Al tetigi olturqan,
Komsomolka qыjqac qaş!..

1935-çыл.

ÇAŞ ÇYRӨKTӨR

Suroo:

Esindebi çer qaraşyn,
Oşol kyny ujalыр.
Nurdanыр sen urmattasan,
Ketken oqşojm qubanыр.

Çoor:

Uruş salcu adamqa oqşor,
Turmaq belem qubarыр!?
Adegende qantip ajtam,
Barıьq surdy сыqarыр?!.

Suroo:

Ajluu tynde çarqыraçqan,
Madanijat basqında.
Kөгyckөndөj qulrunur sen,
Kele çatqan saqında.

Çoor:

Qoltuqtaşыр, çыlmajыşыр,
Çyгөөdymby çанында.
Taаныqan son kindigindi
Qol qarmaşым dajымqa.

Suroo:

Syjyy tattuu... көrynбөсең,
Izdecy elem saqınыр.
Өz oozundan çaş zamandaş,
Uqqum kelet çañыьq.

Çоор:

Eles-bulas көзгө ilinsen,
Turcu elem qo qamьыр;
Kylky-şattьq, сығал turmuş
Ajlanandan tavьыр....

Suroo:

Esindebi oşol kynu,
Komsomolester kelişti.
Doston ьсығ сыјлаştь vejm,
Urmattap qol verişti.

Çоор:

Qьsa-qьsa qucaqtaşьp,
Qol qarmaşьp tybelyk.
Bizdi tozup çanь turmuş,
Eelep aldь çenişti...

Suroo:

Colpon nuru valqьp, turqan,
Madanijat vaqьnda.
Kino menen teatrda,
Çanь çoldoş çanьnda.

Çоор:

Çaқaldanьp yn qoşovuz,
Sozolonqon çanь ьrqa.
Tuulqan soң viz vaqьtluu,
Kylky-şattьq, taьnda.

Suroo:

Totu quştaj qulpunavьz,
Bul turmuşun çajьnda,
Sekirip tuјlap toqtono albajt,
Tentek ьсығ qanьm da.

Çоор:

Çaş çyrekty oјqotomun,
Teren ilim çaқьnda.
Çaқalmajdaj keterylem,
Sotsialistik aqьmqa.

Suroo:

Alьs curqar kylykterdeј,
Atьrьp, çaranьp,
Ajtcь aq maңdaj mьnca nege,
Çaltьldajьn taranьp?

Çоор:

Tee beregi qьzqaldaqtaj,
Qalьn çaşqa varalьq.
Ermektessek tentuştartaq
Keter qumar taralьp.

Ekee birdeј:

Eј çoldoştar cьnь viz qo,
Şattьqь erkin bijlegen.
Çel tamandь, qarbalastь,
Çelikmeni syjьogen.
Bizdin turmuş kyndeј nurduu,
Bolbojt qajqь-dyrbelen.
Baldan şirin tatuuluqta,
Zamandaştar gyldegen...

31/IX 35-çь'. Franze.

KÖL BETİNDE

I

Taralыр çyldыз battы taңdy artтыр,
Şaңqajыр Ысық Keldyn beti асыыр,
Çыlmajыр bir azdan соң kyn көrynсе,
Çarqыrap ar tarapqa nur сасыыр.
Bermettyu suluu keldyn çajyn bildim.
Qol sermep qulac urup syzyp kirdim.
Çalqalap keldy teep, савақ uram,
Atыnan **emgek şeri** ecen mindin!

II

Ысық Kөл sur zamanda tujuq çattы,
Al kezde el «qudurettyu» ojqо battы.
Taқ bydun Ысық Kөлge madanijat;
Qol берip, kыlyp ojnор, quсаqtaştы.
Tuularыn çaltыdatыр өнер-bilim,
Telmirgen tereң keldyn сығыn асть...

Tizginin paraxoddun qarmap turam,
Çol саыр, dyгvy menen dolвоор quram
Kөrgen соң alda qajdan taqtap, volçор,
Tetelөp paraxoddu çolqо buram.
Çyреkte ot, bilekte kyc, meede aqыл,
Baçattы асыр берет ulam-ulam,
Tolquнду tosmo toonu çitiryude,
Qaletsiz bolşeviktik bizdin plan.

III

Çанында kapitandin tizgin qarmap,
Talyqraj çөner ketem çoldu авajlap
Qubattap paraxoddu, Ысық Keldy,
Qubultup keldyn ala quştar sajrap...
Ansajyn kyc berdirgen motorlorqо,
Çyреkty çulqundurqan taşqын qajrat.
Egin, çyk, adamdardы salıp алып,
Çalqalap çөnej берem тыра-ра rajlap...

IV

Uşundaj bizdin өner, bizdin qanat
Texnika—majtarыbas bizdin çараq.
Texnika — tartыnbastan tereң kelden,
Şartыdap көz irmөnej çolqо salat.
Yjrengen texnikаны **emgekei** uulu,
Kөл emes, **otton** ötet tamaşalap.
Quldаныр **Ысық Keldy** bilim menen.
Artuuda oqо beter bizdin sanat...

Çанырқан texnikаныn kycy menen.
Çalqajqan Ысық Keldyn tysy menen.
Qunt qojup paraxoddun filin bilip,
Tepsetip keldyn воорun çyгyp kelem,
Çoldoştor!.. siler daqы сымырқаныр,
Kөл betin quldанqыla өner-menen
Yjretken sonqularqа өner—bilim
Leninli Moskvalarqа salam берem!

2 Xil 32-çы. Ton.

ÇAZQIY TALAA

Çazqıy talaa çaşyl çibek oronqon,
Qıyıl, sarı, tyrdyy gylge wojonqon.
Kez ujalıyır,
Nurun casıyır,
Çıy basıyır,
Buq kenıydy eriksizden çazılyyır,
Meni syjı dep sedevine asılyyır.

Başın ijir qıyıl gılder mojnolçıyt,
Salam beret, saqındıyır qojqonsıyt.
Tyrdıy ajdar,
Gılder çajnar,
Mindıy sandar,
Bir buralıyır, bir tojqonup kerilet,
Çıyın sepse qaralıu çan seriget.

Al tınynde aj da nurun casqanda.
Ojdu, qırdı kımıyır sıy basqanda.
Kenıy calqır,
Çıyrek balqır
Qıyal ojqup,
Kezın tojıoj syjıymıne daqır da,
Çıyqal ornojt wejpildenıyır çanıça.

Gıy qırdıyır, sıyın, sırkej ızıldar
Qurt, qumursqa al da çajnar qıçıldar,
Kıvyırlıyır,
Bir syjılenıyır,

Çer kuyılenıyır,
Çazqıy talaa çan çıyqatqan çelderın,
Asemi artıyq atır gıldıy velderın.

Mal da, çan da, vaarın senden suu alıyır,
Çanı çıyqar açarıña qıvanıyır,
Toodon aqqan,
Qılar taştan,
Şıydyr qaqqan,
Kızgy endengın, kuyındegın vılaqın,
Şımirgendi tamşandıyırar ıvaqın!

Baarılanıyır kez çajqıtın miltırep,
Bar çaqındı qandıy aqın keltıret.
Suluu enıyır,
Atır çelın,
Çıyqal kenın,
Eriksizden meni tartat ezyne,
Aldaqandıy elestejsın kezıme.

1928-çıl.

PIONERLER

Appaq nurduu tañdy kerdym,
Tyrkyn gyldy çajnatqan.
Çaşyl çibek baqyn kerdym,
Bulbuldarın sajratqan...

Tañ aldında gyldy kerdym,
Kymyş nurqa bojqon.
Bezelenip sonun ynder,
Qulaq tunat ovondon...

Oşol gyldəj, oşol tañdaj
Miñ-million çaş çyret.
Ucqañ quştaj, atqañ oqtoj
Qaçbaqañ ot çyrek...

Tañ aqarsa şpa turup,
Tarnıjalajt denesin...
Naadandıqqa, eskilikke
Qarşy tartat çebesin.

Cöldögəndy, anqaqandı
Bal şekerge qandırıp.
Al çaqtaqy boorloruna,
Ajday cıraq çandırıp...

Tegizcildik, ortoqcilduq.
Kyysyn tygəl sajraşıp.
Tañ aldında ojnoqtoşup,
Mıña kelet çajnaşıp...

Mojnuna alar tatynaqaj
Qızyl çaqoo taqıñır.
Tizgen şuru, turqan sañb,
Tarnıjada baqıñır...

Bojton-bojton-bojton-bojton,
Çorqoloşup basışat.
Bir kişinin balasındaj
bıtmaqtı ajtışat.

Dyngyr, dyngyr-dyngyr, dyngyr
Soqqonunda baraban,
Qulaq salıp uqraqañ çan,
Bolbos dejmin aalamda...

Uqtasam da men tısyımda
Pionerlerdi kərəmyn.
Şlap betin, erkeletip,
Dejmin çaqşy wewegym...

Tegizcildik çajloosunun,
Alar gyly bilemin.
Baqy arıysa qızyl nuru
Degen qana — tilegim.

2 V 29-çıl.

— BIZ EMGEKTİN BALBANЪ

(Plejnkaqa alyñqan xor, Maldıvayevdin sydaqan ovonu menen)

Çazylqan bizdin çarvıvız,
Özgergen bizdin şartvız.
Cəl talaanъ gyldetken,
Kuçurmen çañ qalqvız.

Сытырғаньр вел вајлар,
Вақтылуу турмуş qurduq biz } Qajırma
Tolqundatqan çyrekty, } 2 iret.
Çañ turmuş çañ iş.

Boj çazьr erkin emgekten,
Emgekke bizder meldeşken,
Kel çoldoştor qajrattan,
Çalqooqo çol berbesten.

Ala toonu qulpuntur,
Işke kirdik vaarvız.
Qana kəryn majdanda,
Çañ çigit çañ qız.

Dañqvız syqьr kyreşte,
Ojnodu tolqun çyrekte,
Çer çyzy tañ qalardaj,
Çьjnajьr kycty bilekke.

Çañ zaman vaatьrь,
Toodoj bijik talavь
Bar majdanda çenişke,
Qantip çetpej qalavь?

1934-çы. (Qьrmamteatrь)

QANDAJ SYJGӨM

(Qaqьrьq)

Bir gyldy əmyrдыkke alqan əlem.
Burulvaj taza sizdi syjem degem.
Kylsənyz men da kylyp, vaçьrajьr,
Kylsənyz men da ałoolop kyjem degem.

Qoşulduq.. turmuş.. boldu.. etty kynder
Bağ ici elektrdy çañdu tynder...
Çьvьrар kymuş çəjçək kek çyzynə;
Tolqondo bağ icinde tyrkyn ynder...

Al yndy uqur men da varsam çaqьn,
Añqvь murdundu ərdəp çьrар-atьr.
Sonun çьt kelgen sajn çaqьndasam,
Bar eken burañ velder əcen azьb...

Bir kezde şьq-şьq etip kylyp qalat,
Bьqalьr doj çorqodoj çyurp qalat.
Çanьnan men şьlanьr etyp qalsam,
Maj çamvaş; çamvaşьndь syurp qalat...

Moçno svamij?—desen, Poçalujsta,
Degenge al qara kəz qandaj usta?
Barqanda qoltuqtaşьr bizder anda,
Bylk-bylk etip, pivо çutsa...

Məndajdən dalajlar tapdı meni;
Dünədə anıq çarqal uşul de.li.
Ojlosom çyregymə tuz qujqandaj,
Mojmolçup, çarookərsyp ajtqan keşi...

Qəzmatlan tapqan cervan — kymyş aqca,
Oşentip sarı qılındı «qara qaş» qa.
Kyn-tyñ da oñquluqtuu kərynəedym,
Murunqu «çanım!» degen qursum çaşqa.

Sonundap cəp başlap çyrsən qandaj?
Kyn sajn birə menen kyisən qandaj?
Maqsat çoq andan başqa tereñ sərduu;
Doorundu oşol tyrdə syrsən qandaj?..

Al çyret tujuna alvaj tañ qalqandaj,
Mən çyrem vaqta cardap çanqan şamday,
Kee kezde oltur dese ermekteşip,
Qəzmat var dejmin daqə çəqam aldaj...

Al qurqur qala bəret kəzyn syzyp,
Bolqonco tyn çarım meni kytyp.
Mən çyrem çez tamandar qoltuqunda,
Çarqaldap, ojdoqumday işim bytyp...

Çuvajım sonqu kezde bilip qaldı.
Kənylyne ecen tyrkyn kymən aldı.
Ajtqanda çyje səzyn çandatqandaj;
Mən tandım: «appaqmın!» dep savap sandı...

Al vajquş çyret yjde cən men dep,
Mən çyrem eki çaqtan birdej çem çep...
Mən qandaj çan çarqalın tapqan çanım?
Kim maqtap bəret medel «qajran sen!» dep?..

Qoqustan al buzulsa qanter elem?
Anetsen?.. Erte oşoqo var deer elem.
Bolbosoz taza syjsen anıq meni,
Çyndap maa nazarındı sal deer elem...

Al qantsin, çyret menden vətəna alvaj...
Şert buzup, neçajlanıp acıla alvaj.
Biroq da bilgen menen qılmaq qandaj?
İcinen kyjet çəqar çan qalvaj!..

Qara kəz qurub-qurdaş munum qandaj?
Adamdıq, azamatlıq qunum qandaj?
Ovoldo taza syjem seni degen,
Çarım sahp qojqon kynum qandaj???

7/X 29-çıl.

EMNE QYZYQ, KIM QYZYQ?

(Ақындар муну ырастайбы?)

Beles aşyr çarqyldap,
Çorqoloru şalqyldap,
Bytken woju çiwise,
Qorqoşundaj walqyldap.
Barqan saýn tely artyp,
Suqunsañ çajmaq walpyldap
Çiwek çynder taralyr,
Şiber çajrap çaltlydap,
Kec çajloooqo cubalsa,
Nary çyrse, qalqyldap,
Kişener, maatar, mөөrөгөн,
Çurqurap doqtu döweden,
Eti şeker, syty wal,
Qara temir kycy bar,
Kolxozqo bytken mal qyzyq.

Çer qydyr ырyldap,
Ojun sahyr qylydap,
Kylyk çeli anetse,
Bulaq kylöt şyqyldap,
Sөjkөdөj ijmek tyrdyy gyl,
Çyrap çyly burqurap,
Kөkten çamqyr moncoqtojt,
Ojnoqondoş şylydap,

Maj tögylyp qalqandaj,
Bassan şiber wlyqyldap.
Urajm dep asqa salandap,
Mizderi qylyc çalandap
Kөk taçyldap kyjөm dep,
Ajtyr wolbojt tygөldөp.
Ken tabijat sen qyzyq.
Qarqyra kekke çol qoşup,
Çipke tizip qojqonsup,
Asmanda byrkyt qacbrat,
Çaa oqundaj sojlontup,
Bөdөнө ucsa wryldap,
Çerden taqyr tojqonsup,
Qazdar kөldө qalqyldap,
Suuqa mejman wolqonsup,
Çyçqan andyjt kyjkөler,
Oşoqo çyrdap oñqonsup.
Bulbulu woju eritken,
Tyñsasañ kөnylyñ çelikken,
Çaqçyqaj cecen qyjaldan,
Baladaj keede yjlaqan,
Asmandyq quştar bir qyzyq.

Ulu toodo, asqada,
Bьcaq mizdyy taşarda,
Too wөwөgy aýbandar,
Çajybat maldaj qar-qajda,
Qanaty—tujaq tuurulaas,
Taş qaqbrajt wasqanda,
Elestejt qandaj ajta qoj.
Cubaşyr qyrdan aşqanda?
Qunduzu çyldyz emespi,
Sunahp suuda çatqanda?
Qaryşqyr zalim qanqoru,
(Manaptan tylyky aңqoovu?)
Qamanь taşty tylөtken,

Sunsarъ suluu cyrêkten,
Erik ajvany sen qyzyq!

Emgekten asty tynbaqan,
Keç talaany sardaçan,
Kollektivdin eginin,
Qyzy çondoç qyrdaçan,
Qasyr kirse qalyq qol,
Too bolso da qyrdaçan.
Sylana tojur maldary,
Sekirip-moçkyp tujlaçan.
Aralar keryp egindi,
Kymyş suu maqtar ыrdaçan.
Emgekte vaary çajnaçan;
Çemişin terip çajnaçan:
Kollektivdin balvany,
Attançan asker tañdaçy,
Dyjqan avam sen qyzyq.

Erk tuundurçan kyreşte,
Emgeginen şandançan,
Ot icinde oltursa,
Kergen çandar tañ qalçan.
«Kel» dep kydek qyjqyrsa,
Ölyk dene çandançan.
Erip temir suuqa oqşor,
Tegylyygê çamdançan.
Temirge tyrdyy kyy salçan,
Toqson qabat yj salçan.
Zamandy tygel tujunçan,
Denesi çojun çujulçan
Çumuşçu qylçan iş qyzyq.

Çyldyzqa çyqyp çaltылдаp,
Qajyqqa oqşor qalqылдаp,

Çer da ijmenip çyrylat,
Kekty çarsa varçyrap,
Aeroplan kerynse,
Ucalbaj quştar qalылдаp,
Toonu teşip toqtoosuz,
Ot araba çenojt zañqылдаp,
Çylyp barat çyzdêp yj,
Paravoz terdep balqылдаp.
Typsyz teniz vojloqon,
Paroxod valyq ojnoqon,
Kek menen zymşy syjleşken;
Tygenes oquu sen qyzyq!

Emgektin daamyñ tatışçan,
«Emgekt.» dep kezyn aчыşçan,
Çojun qorçon salışyp,
Baştaşyp kirgen batıştan.
Erkindiktin aчыşçan,
Erier qolqo alyşçan.
Emgekcinin aldыңы,
Çyldyzындаj vasyşçan.
Kommunister uruqu,
Zalyndy tepsep vasyntçan,
Kommunaqqa alça dep,
Qalbat qalbat, qalbat — dep,
Oqton qorços qyzy tuu,
Kesemder kelgen çol qyzyq.

Kimder sonun, kim qyzyq?
Taap ajtsam til qyzyq!
Beş salaadaç çattasan;
Baarynan turmuş çyn qyzyq,
Turmuşun saryñ tujunsañ,
Taç oşondo sen qyzyq!
Sarynan çajyyp çyrgender,

Kerinen ketken kem qızıq!
Qur kypıldöp tüş qaqrıq,
Turmuştu bilsek en qızıq.
Turmuş uşul turıajıb?
Munu sıt aqın ırdajıb?
Turmuşqa qajnar bışalı,
Taq oşondo biz qızıq.
Kel dostor qarap turajıb;
Şańqıldap baarın ırdajıb!..

7 VI 30-сы. Cuńqurcaq.

CON TJANŞAN

Şańdanqan oj Tjanşan çerın qandaj,
Too menen tozup qojqon cemin qandaj?
Bşqırıp keń boorundu çelpindirgen.
Özgöce taasiri bar çelin qandaj.
Kyreşke bilek tozup çaraqtanqan
Çańırqan sotsialcı elin qandaj!?

Şańqajıp Qara quçur, Naran¹ aqqan,
Qalqıldap көр qanattuu tışyp çatqan.
Tetigi voj tireşken qaraqajlar,
Çel menen qol alyşıp qomuz qaqqan.
Çaltırıp, çaqşы көрүр qarap turat,
Tup-tunuq meltiregen bijik asman.

Şań menen Tjanşan da көрүр kyndy,
Көр kynder manap menen başlar çyrды,
Qanqorlor qan Ormondoј kesirlengen,
Çalqalap, çatıraşıp dooron syrды.
Taq sygyn oşolordon qutulqandar
Өzy celep Tjanşandy bilek tyрды.

Şańdanqan qucaqь keń sovhoz da anda,
Toolordu tolluruuda çańь şaarqa,
Kerilip ketmen çapqan Taştanbektar,
Ee bolqon çerge-suuqa, tymen malqa.
Çarışтын çer ternetken tolqununda,

¹ Qaraqçur, Naran—suu attarı.

Сатырар соң Тјаншан барат алқат
Сайнаған оју-қары мал Тјаншан,
Ал малға шіер сөбу нан Тјаншан,
Сай болқон сotsialcыл мал сарыақа —
Сайқалған бетегеси вал Тјаншан.
Мал менен қаны бирге, ваарь бирге,
Мал үсын маждан болқон ал Тјаншан.
...Bir kezde ojdон tooqо көккен ајыл
Қамалып тағ қородо өскен ајыл,
Ыдырқып too ваьында сарандардај,
Bekterdin ајдоосунда өткен арал,
Тағ выгун тағ қородо тықылыспай,
Қыстақты орнотууға салды дабыр...

Tizilip sotsialcыл сарат салқан
Qutulup bele қууқан дұшмандардан,
Сапыса өз турмушын тызетууге,
Kolxozcu—қаны дұшқан сымырғанқан,
Meenetkec вејли менен іштеп қатса
Oј қуауым, ојлоп көрсу, болыу арман!?

Asmanға қолун беріп ојноп сатқан
Dұшмандын қоно-сүрег қолун ајтқан,
Tamқалуу саны ајылдын көр малына,
Tojutқа тамшандығыр боогун асқан.
Emespi ақ қалрақтыу Атвасы too,
Aşuuda қарақысаға қуғқан қарқан...

Tyn қатыр шімшір сүрген дұшмандарды,
Bilinвеј kolxoz ішін бузқандарды,
Kee çerde тужунаған емгекчинин,
Pajdasын нилдирбестен сұтқандарды
Таар апыр саксиз балбан кыреҫcyлер,
Irgemek çerден шілеп андајларды...

Azuuluu, azamattuu кыреҫ anda
Najzаны Тјаншанға тиреҫ anda.
Baатырлар темірден сың сары берел,
Urданқан сың қарақыс дұшмандарға,
Bатыры Тјаншанға kim қол салат,
Qақысас болшевиктик қайрат барда!?

Kerilgen соң Тјаншан çerдин вајы.
Betege булап сатқан қысы-саяы,
Nurdantыр талааларға килем сарқан,
Syjлөнyp даріја аққан өзен-сары.
Андақы кетмен салқы тракторлар,
Baқтылуу Ala toolу çerдин саны...

Oşondoј соң Тјаншан çerин сонун,
Şандақай, er сүректіу елің сонун,
Emgektin балбан кысын ыраға қосур,
Qатқырып ојноп турған челиң сонун.
Андақы сары балтыр, низдин балбан,
Kekengen дұшманьнын суурат қолун.

Tјаншан emи boldу малдын зооту.
Қоқолуп ici сарат тужу қосу.
Өзгөсе tartiptelgen вајық кытел,
Esepsiz салпақ адыр, вийик тоосу,
Bolқолдоп болор ішти сыжлеп турат,
Андақы алқалақан елдин оозу.

Салқалап Тјаншаным çerин кенен,
Kыреҫtyy, сыры терең севин менен
Sozulқан, сувалқықан, yn алысқан,
Bсқарған ојноқ, erke челиң менен,
Tizilgen алтын тоодон ваад қымбат,
Сандыған sotsialcыл елің менен.

1932-жыл. Нарын

BIZDIN SERGO

Keldimdaq portretin qaradim,
Uqqum kelbej telegraftin qavarin.
Köz aldında qadinkidej çarqarap,
Közün ojnop, kylyp turat qavaqyn.
Öçpej turqan revolytsija çahny,
Seni öldy dep qantip ajta alamyn?

Uul elen sen urmattaqan tavnydy.
Tavnyd yeyn ajavaqan çahnydy.
Erdigindi, nojdu eriter sözyndy,
Ar ubaqta ensep elin saqnydy.
Çomoqtolqon uruş-kyreş çalynda,
Öz qolundan öçpös çyraç çaqnydy...

Biröene ata, biröene öz baladaj,
Da biröene çybas, boordoş aqadaj.
Taamlyqansyn ken SSSR çerine,
Qyzmatnydy kimder turat samavaj?
Stalince ezyñ iştep turqanda —
Ajnylyştyq... oolda cirkin açal aj...
Bul bolşevik — sendejlerdi çaratqan,
Azattyqtn proçektorun taratqan,
Adamdyqtn anyq ata-balasy,
Çenişinen çattyn başy adaşqan.
Işin senin bizdin çalyñ çyrekte.
Orun aldñ öçpös altyn tarixtan.

Milliondoqon çetkinçekter çajnaqan,
Revolytsijalyq çajratnydy çajnaqan;
Yjronönyz — sendej uul boluucqa,
Bizde qalqan tarixnydan sajraqan.
Seni oqusa cel eldeki emgekci,
Kyreş yeyn çaralyşar çajradan!

A. S. PUŞKINGE

Dyjnede ömyr syryp көrbөгөн kim?
Kezinde turmuş qarzyn berbegen kim?
Biroq çer astm-ystym bolsodaqь,
Qulabas munarasъ sendejlerdin.

Turqanda tuman basъ Rossijany,
El mögdöp çerdin ketip көrky-şany,
Erkince ot çyrekty es aldьrbay,
Qol buttu matar qulduq cьñçьrlary.

Balьyldap, Rossijaqa çaraldьn sen,
Turmuştu ulu synqa ala aldьn sen.
Sajrasaң tolqun menen көterylup,
Cьnynda kimder saqa keldi ele ten?

Rajьmsьz zorduqculdu көrө alьadьn,
Aldooqo ajdooqo da çyрө alьadьn.
Eңsesen eldin erkin, çerdin erkin.
Sen qacan kyjyt tartьp muңajьadьn?

Barьь ele anda orusta sendej aqьn,
Termetken Rossijany ataq daңqьn.
Eңsegен boştonductu, adamdьqь —
Bьndь çatqa ajьşqan tymen qalqьn.
Tyşyngөн ulu orustun balasьna,
Ele qo, ojuң teniz, sezyң altьn.
Qььcьn qanqa malsa qorustan bolqon,
Mьqacь qajdan bilsin erdin barqьn!

Qarşьqьp teңdiksizge çalyndadьn,
Oq taqap, ьzььnsa da baqьnbadьn.
Altьnqa, cen tonuna azqьrylьbay,
Ar qacan el erki ele saqьnqanьn.
Mensingen tereleardy ьzalanьtь,
Teңdessiz çyrekteky aqьldaryң.
Qalqьnа qanca qьmbat bolsodaqь,
Orustun ulu aqьnь senin çanyң
Arь çoq ajuulardьn qoldorunau,
Çazьqsьz төgyldy qo cirkin qanьn.

Qadьryn seze bilgen adam zattьn,
Syjkyndyy aqьnьsьnь bardьq qalqtьn.
Orustu, cecens, tungus, qalmaqtardь,
Tolqunıң birdej syjyp, birdej çazdьn.
Colpondoj balьyldaqan nuruң menen,
Aqьlman ecenderdin көzyn actьn.
Syrgyndө asьp-arьp çyrsөndaqь,
Bьnа milliondordu tolqundattьn.
Arьstandaj ajьattaryp, qajrattaryp,
Çyрөгyn duşmanьndьn bolquldattьn.

Şonduqtan milliondor atьn çattap,
Ardaqtap çyрөгyne kelet saqtap,
Erkin oј, asьl sezyң, tolqun kycyn,
Ar qacan taasirlentip, qanat qaqmaq —
Bul kynky baqtьluu eldin şunqarlarь,
Majdanda naatьrlarca ilgeri attap.

Qajratker, qandaj sonun çazqandarьn,
Çyрөktyn tolqun sьrynь acqandarьn.
Kavkazdьn biјik toosun, ьcьь suusun,
Şumduqtuu, çomoqtolqon asmandaryң,
Qamandar Trojakurov sьjaqtanqan,
Qorsuldap orus çerin basqandarьn

Tendessiz syret menen bere aldyň sen,
Inçener çyrek sýryn bile aldyň sen.
Sýrýştyn suluuluqun kergonyňde,
Kylyňdör çaş baladaj qubandyň sen.
Elester Elburustaj kelip turat,
Qubulçur bojdu eritken muzýkandan.

Ej cirkin, Qyrqyzda bir kele aladyň,
Qyrqyz too, Tjanşandy kere aladyň.
Boz ulan, selki menen sýr sýrdaşyr,
Bojunda bşyq Keldyn çyre aladyň.

Өз ваşың erkin bolsó sajaqatqa,
Ақығы kelet eleң ајымы çaqqa.
Өмыруң uzun bolsó Tolstojdoj,
Çer betin ojdoqudaj çavıttaşqa.

Çerimdin çomoqtolqon vaatýrların,
Qalyqul, Arstanbektej aqýdaryн,
Toqtoqul, Çeñiçoqtoj aqýndaryн,
Qazyна vajlyq «Manas» «Semetej» dej,
Өlcөөsyz el сыqarqan asýldaryн —
Suluu Cyj, Narын dajra, Alajlardын,
Өmyrdyk ыrduu, ovonduu kerkyn — şaңyn.

Радýşаның ајдоосунда көрө алвадың,
Cettegi vaatýr eldi bile алвадың.
Asmandar aq qar vasqan aşuularda,
Lirika ырыңды ыrdар çyre алвадың.
Týrlengen tooluq eldi көзүң көгүр,
Atajь aq qaqazda çaza алвадың.
Al kezde armanduu өtkөн seni ojlop, men,
Kyreşke qajrattanvaj çata алвадың.

Al kezde el elek biz, sen bilsegen,
Tөрөлөр çerip, tooluq çapan degen,

Bul kynde sýrlaşavız SSSRda,
Emgegi ayt dyjnölyk aqyn menen:

Al kezde тыşkө киреј, cетте çalsaq,
Bul kynde ырыңды ыrdар, атың çattар,
Sojuzdun elderinin arasында,
Kөryşpes zamandaşын сын ardaqtar,
«Aqyn» dep «Bizdindaqь ulu Puşkin»
Qyrqызdar көтөryлүр, алqa nasmaq.

Tolqunduu aqymandy unutrajt el,
Aqyldan cetter, cocup turuşpaјt el.
Өзыңdy savaq qылыр оқур çyрөт,
Mиң-mиңдеp Ala tooluq çetkincekter.

Qyrqыздың вақтылуу qыз, valdarь da,
Qadyrlyu kolhoz aqsaqaldarь da —
Ырыңды çyрөгүндөј çақың көгүр,
Oquuca, endyтыşkө varqанында —
Şырығыр moncoq terdi cekesinen,
Şattanьp kezinde dem alqанында —

Puşkin sen, tilge kirip, çer çazarsын,
El menen too — taştaqь ыrdaşarsын.
Icinde asmandaqan asqalarдың,
Zamandaş esen qылың sýrdaşarsын.
Qyrqызdan сыqыр dalaj çetkincekter,
Puşkinco tolqundanьp ыр çazarsын.
Tuularың madanijat majdanьның,
Biz menen daqь dalaj ыrdaşarsын.

Puşkin sen, al kezde eleң көmөskы altын,
Cыqsa da Rossijaqa şonco danqын.
SSSR, Bolşevikter, er **Stalin**,
Baalaqan emgek qadyрын, çandyң varqын,
Til menen sen syjlegen al zamanda,
Bul kynde seni eskeret ulu qalqын.

Puşkin sen, ardaqtalqan bizdin aqın,
Məna biz, sen kərvəgen zamandaşın.
Sərlərin al turmuşun sen arqılıu,
Acıucu daqır bizbiz qalamdaşın.
Əldy dep degi qantip əjta alambz,
Sen vugyn saltanattuu zamandaşın.
Braqmat el atası Stalinge,
Taarıqtan ulu aqındın madaniyatın!

27/XII 36-çy (Frunze).

II

*"... Çyrək qajnar, mintip tolqur ərdaşan,
Erkin Qərəbz men saqtəliu sir salaş..."*

QYRQYZDAR

(Ciqul saqylyqan V Sovetter sajazanda oqulqan ыг)

Tarixta Qyrqyz degen el bolqonu,
Ala too, Tjanşandaj çer bolqonu:
Ecen çol er çyrogyn qyjçalaqan,
Çomoqtuu, tyğenbөгөн çer tolqonu —

Өтты qо tumandanьr, çyldar mindep,
San çyldь qarь tarix taştadь irgep.
Şondo da çyn Qyrqyzqa, kim çol berdi,
«Şorduu el, sen da erkindep, kyldөngyn» dep

Хан, төгө, Qyrqyzдын да бөги, вайь,
Ac bolso, emgekci ele çesy majь
Qamandьn azuusunda alek bolup,
Al kynde ketti ele qо eldin şajь.

Tendiksiz munduu ele oşol Qyrqyz,
Çyrogkө majdaj tьgen cirkin turmuş.
Jarьlyqan, qaçьlyq tytөp, arman kyuler.
Biz usyn çьpracudaj, aj, kyn, çyldьz
Kim kөrdy?

Qyrqyz kөrdy, munun vaarьn,
Qyrqyzqa qarьatqanda zaman qaarьn.
Aqьь çarqьratьp keltirgende,
Qavьlan bolşevikter erik taьn,
Tarixtьn aq tujqunu ulu Lenin,
Kirgizdi kөrdө çatqan eldin çanьn.

Lenindin qızıl tuusu qolqo tijir,
İcinden qalvaj cыqыc qajqыc - zaryн.
Kyreşke, vaqыc-cыrqal zamanьна,
Tujlatыр qызыtqan cып erdin qанын.
Paдыşa emes,
Manap emes,
Baj, bek emes,
Tutqasы taalajly eldin

Er Stalin!

II

Çoldoş Qыrқыз, bygyn alpsып, balmansып,
Bul qajratты bolşevikten alqansып.
Kyn cыqышта, azat eldin çoosuna,
Oqtoj tijir, ecen ojron salqansып.
Oşonduqtan Moskvaqa, aalamqa,
Eңgezerdej eles volup qalqansып.
Çaпы Qыrқыз asman çerde kyreşyp,
Çeñiş ycyn elektrdej çanqansып,
Bul kyreşyn kyrkyreşe, kycöse,
«Şumduq qo» dep, Gitler itter taң qalsып!

Bygyn Qыrқыз—

Eesi çerdin, asmandып,

Birөө sensin —

On bir qызы arstandып.

Stalindin arыстан uulu voluu ycyn,

Er, majdanda ecen qызmat atqardың.

Qaqыр cöldy gyldet dese bolşevik,

Qacan Qыrқыз, qartap kirөej çazoqandың?

Uququң var, urmatың var, vaqытң var,

Sen da өзүңcө, emi SSR vaşqarqып!

Ulu vaдыр Frunzenin atында,

Çoldoş Qыrқыз, bizdin vorvor qalaavыz.

Тақы ele oşol Frunzedej şerdenip,

Duşmandarqa bizder ojron salavыz.
Ukraina, Kavkazdardan qalбырај,
Qыrқыз, biz da qызыр alqa varavыz.
Çarajevdaj, Budennыdaj, Şorstaj,
Bolot Qыrқыз, sizdin daқы balavыz!

Өзыңdy emi, көrcy Qыrқыз salmaqтap,
Biz emespiz, aşa capcy dardaqtap!
Sende paqta, sende egin, sende qant,
Sende көmyr, sende altып, sende at.
Xanteңri, Alaj, Tjaşandaғып,

Asmanda ojnojт gavhar çaqut qucaqtap.
Ojun, işiң bolşeviktin çolunda,
Oşonduqtan sen cыrqalduu, sensin şat.
Atvaşы—Alaj asqa-zoosun tootpoj,
El saqtaqan attuu polkuң azamat!

Çyrek qajnap, mintip tolqur ыrdaqan,
Erkin Qыrқыз men vaqыtlyu bir valaң.
Çer çyzylyk senin uşul tojuña,
Toiqundanыр, үnyп qoşpojт kim anan?
El, çerindi, saltanattuu turmuştu,
Daқы ыrdajмып көтөryлөm, ыrqalam!
Seni syjsyn, saqa iştesin çabындаp,
Cымырqaңqaң er myнөzdyу cып nalaң!

III

Qыrқыз senin көркyң var,

Çoluң daңқыр, işiң şar.

Kyn cыqышта darvaза,

Kelgen çoonu qarmaşar.

Emi көnylyң acылqan,

Emi çarғың çazyлqan.

Aq vuurанып suusundaj,

Kyc - quvatың taşыqan.

Үн сьқарьр сurnajдај,
Bojdu eritip ьrdajsьn.
Бьсқарьр, erkin mal ajdap,
Ala toodo ььргajsьn!

Брдaj турқан унұң вар,
Сьргaj турқан ьөнұң вар.
Ҷаңь мьјзам сьқqanson,
Ҷаңдуу ішке сақьрar!

Ulu Stalin мьјзамь,
Qubat qoşot bilekke.
Talasьндь qurcutup,
Qajrat ьeret ьyrөkkө!
Ҷаңь мьјзам, қьзыл туу —
Alban — alban кьрөşte!

Bul мьјзамдь qoldonson,
Kөkөлөjtqө көnyлұң!
Kьrөş, ььргal doorunda,
Gьldөp өtөr өmyrұң!

Oşon ycьn Stalin,
Bizdin ulu ьolbaşьь,
Ar şiltegen qadamь,
Ҷalьь aalamдь taңdantcu!

IV

Qarap көrcь Qььrқьзын,
Көп вақтьнда ьлајьқ.
Altьn vulaq, араşан,
Ҷег вақтьнда ьлајьқ.
Арьstandaj azamat,
Icten нуқun сьқарьр,

Staxanovcul bolup,
Turar kezi şьmanььr.
Көp ьrdajmьn, suqtanььr,
Kөrkьndө men qubanььr.

Byrkyt bolup şaңşьjsьn,
Bulbul bolup sajrajьn.
Toluқsuqan eřim sen,
Asmandaqь ajdajsьn.

Qьзыл tili қьзырқан,
Cecen Qььrқьз bolduң sen..
Deneң volot, temirdej,
Bekem Qььrқьz bolduң sen.
Sende aqьl, sende өner,
Toodoј volup ьatқан ken.
Tuu qatmaqan er miner
Tulparlarьң ьarьşqan.
Komandirge ьлајьқ
Ulandarьң aльşqan.
At ьstynөн qacьrsa,
Ar kimi bir arstan.

Aльşcular kez kelse,
Aльььvacaqan bilekten.
Qььrқьz daңqьn көtөryp,
Сьқььvacaqan кьрөşten.
Mьna ecen uuluң
Emki ьaңь tьlөkten!

Eliң menen ьerindin,
Ҷarқььraqan uvaqь.
Er volşevik azamat,
Işke qanvaj qumarь?

Ala toonun suusundaj,
Арқарақан ұшақ.
Сырқал күндyn белгиси,
Қолдоғ Қырғыз будақ.

V

Қолдоғ Қырғыз бул күнде,
Дуулар турған ұшақ,
Сектен аръ, Тсинзанда,
Қатат али тууған.

Қақсаал, Қақсар, Құлçada,
Қара шаар, Қамбылда,
Қыдыз - Mundus, Ақ Ыяс,
Ақсы, Текес, Турпанда —

Кедейлері ваъна,
Қул болқону мындан көр,
Қетим - қесир көнејур,
Тул болқону қумдан көр.
Совет болсо ал қерде,
Қылдејт еле алар да.
Қыјт тартып, тepsелip,
Қығејт еле алар да.
Биздерге оқсop erteлер,
Алар да көз аса екен.
Қызыл тулар қылылдар,
Душмандарды басса екен.
«Қапы қытай қенди» деп,
Radio ајтса екен.
Қын сықыста көр боордоғ,
Қылып, көзүн аса екен!

VI

Ушул қерде қасаа,
Қаттанбасын қайсы қан?

Қығе менен қыны өтсе,
Қайнабасын қандај қан?
Қырғыз ушул қерінде,
Құлдар өссын қунап, бат,
Бул ығьстну мекенде,
Қыздар өссын булақтар.
Ај нурунда еркиндep,
Ақ қалтардај қылақтар!
Қим сыјынбөјт қолдоғтор,
Елиң турса қанданыр?
Қоодон қайтпас, беттесер,
Ериң турса қанданыр.
Қантип селте қаласын,
Қошо киреј самданыр?

Улуң сенin болқонсон,
Көңүлым сергіп, турмушқа
Толқун менен тоқтоосуз,
Усқун кеlei қыдызқал!

Ојнотту қо қыректі,
Улу Қырғыз SSRы,
Сығралты қо билекти,
Қырқал турмуш қызықы!

Усқун адам, советтин,
Ала тодој қери бар.
Ала тодо қасақан,
Еркин Қырғыз ели бар.
Егер душман басырғаса,
Es тандырат ери бар.

Улу совет өлкеге,
Байлар қолун сальса егер,
Теке маңдај қасытыр
Текөөрлөсип қальса егер.

Xantençiri, coñ Alaj,
Bulundu da qorqojbuz.
Kerek bolso Kamcatka,
Qyymdy da qorqojbuz.
Çoonu uşintip torqojbuz.
Çyruygə çol qojbojbuz.

Kerek bolso ölkөгө,
Мына dajar atьvьz.
Zary bolso qorqooqo
Ketse mejli vaşьvьz.
Stalindin kynyndө,
bьp turqan saqьvьz.
Ot — çabndar çyrek da,
Qьzьp turqan saqьvьz.
— Azat bolqon el yeyn,
Aqsa aqsьn çanьvьz.
Revolьtsija çolunda,
Çьqsa çьqsьn çanьvьz.
Bygyn Qьrçьz asmanda,
Aj—aalandyñ vaatь uqsun.
Dos çana emes, duşmandьn,
Çyrөгy uşyp daqь uqsun.

Bygyn Qьrçьz vaqьlyu.
Keç SSSR çer uqsun.
İspanija, Avissin,
Germandardьn eli uqsun!
Өzy aldejlep çoñojtqon —
Eldin muqam ynderyn,
Urmattuu coñ atavьz,
Ulu Stalin şer uqsun!

Bygyn sovet Qьrçьz,
Tolqon ubaq kycynө

Kirer kezi, coocutup,
Faşisterdin tyşynө.

Sovet çeri şanduu çer,
Sovet eli vaatьr el.
Baatьr elge ec qacan
Teñ kele albajt faşister!
Bizdi köldөj calqьtqan,
Bizdi nurdaj balqьtqan,
Proletarь orustun,
Qolun sozqon batьştan,
Urmattuu el, ulu el,
Ylgynды aldь vizdejler —
Saqa salam ajtavьz!

Qara tyndy çoqotqon,
Qajratь qurc bolotton,
Bolşeviktik partija,
Bizdi aldejlep çoñojtqon;
Kөzyn salьp saqtaqan,
Duşmandardan toroşqon,
İsoif Stalin, sizge,
Çana salam ajtavьz.
Çoldoş Qьrçьz, kycьldө,
Bygyn ulu tovuñda!
Biz qaarman uulьuz,
Stalindin çolunda.
Qalьp qalcu biz emes,
Başqalardьn soñunda!
Dovulьas ur, voroondop,
Kommunizm çolunda!

(Qьzuu, uzaq quttuqtoolor.)

3/XI 1936-çьl.

TAŇ ATA CYJDYN BOJUNDA

Körkyne çandъ suqtantqan,
Qandaj sonun çazqъ taŇ.
Könyldyn otun tutantqan,
Özgöce belem çazqъ şaŇ.
TaŇdın bir suluu selkisi,
Taalaıjuu eldin erkesi —
Balqъdın nurqa orolup,
Balıyldap közy kyjgen şam.

Sujqajır aqqan suluu Cyj,
Bojunda ketip baratam.
Salqın çel soqqon taŇında —
Talaandъ senin qarasam;
Çigitter ajdaj traktor,
Uqmıstuu cъqır, tolqun ır—
Çigitter ırın mendaqъ;
Brdaşam, sergijm, voj çazam.

... Adamdın könylyn kötergen,
Mındaj şajır el vol — aj!
Çañ eldin çañ çerinde,
Çaş çandın tattuu cъrqalb — aj.
Emgektes, «syjøm» degenin,
Tutantı otun denenin,
Qadırdın senin eskersem —
Qantır cъdajm ırdavaı?!

TaŇ ata, işke kelbesen,
Temir at minip cırvasesen —
Qısqıqqa tijer söz menen,
Tamşanta erke syjvasesen;
Asıvbastaj qavaqım,
Saqındım seni, samadım.
Körktenup çazqъ talaadaj,
Köz aldımda gyldesen!...

Balvanım şandıu traktor,
Gyl talaada ır ırđaj.
Qajdasın ali, körynvöj,
Qara köz, unıñ uqılnaj?
Traktor unıñ uqsancъ,
Kyn cъqraj, işke cъqsancъ,
Körynvöj ketseñ çarakör,
Seni eşsep, cırok çalındaj.

Çazqъ gyldej vuralbır,
Çarqırap cъqı quvanıbr.
Çoldoş — aj, erte kelbesen,
Çavırqaarmın muñajır.
Balvan at seni kytyude,
Bajralvaj uvaq ötyude —
Köz tigir, көрке zarqıtm,
Bulbulum sende vul ajır!

... Qadırlaş emi köryndy,
Qıstaqım çaqtan elesin.
Balvan atın bulqunup,
Mañqajır ajdap kelesin.
Mına emi, çarqım çazıldı,
Mına emi, sanaam vasıldı —
Qırdaaldıu işte çarqıbr,
Qızytsın çaştar denesin!

Barqıtaj aşyl talaada,
 Kelgende kelin kylyndep.
 Tolqunduu, şanduu yn berdi,
 Temir at gyryldep.
 Toqtoosuz icen cыqsyn, cer,
 Totu quşum, qoluñ ber!
 Teñtuřtar işke cыqqanda,
 Biz emej, kimder syjynmek?

alınduu uul men bolsom,
 yldызdaj sensin elimden.
 Emgekte erke suluusu,
 Erkin — too, toqoj erimdin.
 Sen burap qojson kylyndep,
 Temir at urdy dyryldep,
 ajqalqan azдын gyldery,
 ырать bolsun denendin?

23/III-ы.

(Kemin, Cyj suusunun vojudы)

SÖÖLÖT QURMANDARЫ

(Tarixь poema)

anqaj tyş Ысыq Keldө varatabыз,
 ымајыр keldyn betin qarařabyz.
 Tizmekter qar-qacanqы ыrlardy aјtuu,
 řandaqan bizdin topto tamařabyz,
 Uluubuz baştaqan soñ aңgemeni,
 An saјyn omоqcuqa anařabyz...

I

Igeri er tumanduu, el atqanda,
 Manar-vaj Ala toodo cardařqanda.
 Aјqыrqan aјuu talpaq salыnqandar,
 Bata alvaj cыbrařыр erge-asmanqa.

Aјдыңduu Ala toonu dañqы bastы,
 Quş saldы, orqо mindi, kylyk capты.
 Ooluqqan qansыraqan qarыsqыrlar,
 Ujalvaj vuta orduna adamды attы...
 Icinen manar-vajдын bireө else,
 Dubandan el caqыrtыр bermek ařты...

Bylynyp dalaj kedej qonoq alqan,
 oq ele qarы aјtuuqa anda darman.
 Calqajqan qardy salыq esen vajqa,
 Erki oq tymen vajquş qarызdanqan,
 Azabyñ elgөnyrynyn kedej tartsa,
 Qызыqqa qamыravaj alar qanqan...

Bekteriň tojdo, ašta könyl açqan,
Tulpardaj ojnoqtotup kylyk çarqan.
Çulquntup bir çarqnan er sajdýr,
Najzasyn waatyrlar çarçydatqan.
Talqalar qawyrqany najza kirse,
Qatqýr tamaşaqa wajlar watqan...

Balwança kedejlerden taudap salqan,
Taraftar balbandard eeler alqan.
«Çaqşylar çarçydaşyr el başqarýr,
Paryldap, çaqaraqtap toptu çarqan.

Bir şorduu at ystynen tyşmek qular,
Ehirip çengen çaqtyň eli cuular.
Baj-manap atar-atap olço welmek,
Sooqatqa çentek tolup çyrtqar-quumar.
Çarqny çaraluunun bozdoj-bozdoj,
Bekteriň çaş aralaş qanqa çuumaq.

Ötken kyn-manap menen wajqa çarqan,
Kөлөргөн манар-вайдьа, вийдин даңқын.
Sajystan kedej uulu çanyň tøkse,
Mýqaasy condor kergөн tamaşasyn.
Tarihta qaltýrals tamqa wasyr,
Emese çyry çigittyu Bekten aşyn...

II

Qocqordo, Qaraqoldol meken ötken,
Ötyrtyr çyry çigittyu zulum Bekten.
Satýrap aq örgөdө sөslet kytyr,
Çyryqalda Bekten çany ötyr ketken.
Sylyktej oşolordun çan sorqonu,
Eç qacan çyrymaq emes bizdin esten!

Al bekte çylyctaryň çarçydatqan,
Baştarýn çör tamandyň çyja çarqan.

Oqustan qoldoruna malytq alsa,
Közynө көryngөndyn çany tartqan.
Meesine çumalaqtaj oq çadalyr,
Çalp etip çara çerge qucaqtaşqan...

Al Bekten Awajylda uruqnan,
Elinin «sýjmyq» çonçon «tunuqunan».
Toqtoosun sөslettyynyn mýrza uulu,
Uzatpaj aş weryyge çyrtqan plan.
«— maqul çө el bilgendej iş bolsun!..» dep,
Dem bergen bir çarqnan uruu-tuucan.

III

Qonur kyz, el Qocqordun tyzynde lele,
Өzөндө бее wajlanqan çele-çele.
Bee saap, çulun çarqmar çalmalanqan,
Turmušta tuzaqtalqan dalaj neme.
Cirenip dösletynө, waary asmandap,
Toqtoosun aş weryyge çylyd deme.
Ertelep çar tarapqa çabar salýr,
Çeldenip ata-daңqqa epkindene...

Naryndyň men-mensigen manapary,
Atajyn көсүр kelgen alar daqý.
Çon aşty sөslet menen ötkөrmөkcy,
Dalyuu Ala toonun manap-waj.
Aşqa dep çojdoj çubar kele wermek
Çylyqan keç çyryqydan maldyň waary.

Suluu көс çyly-tazy, Sөnkөл aşyr,
Udurqur çelikken mal çuruldaşyr.
Çylyny münden aşyr çuup keldi,
Çaңdatýr çylyçylylar dýrydatýr!
«— Mýnakej tuucandyqnyň walgisi!..» dep,
Bektendin tentuštary çymyndaşyr.

¹ Qocqordun Şamy tarabynda Qara qol degen çer bar. Q M

Өргөөнү Нарындьктар тигип салган,
Көргүнөт ақ кымбөздөй алда қайдан.
Алстан ат артыр келгендерден,
Қадьрлар қарысқырлар қоноқ алған.
Қыдырның теңін сојсо ошол асқа,
Самсықан тортоқон мал асыр қалған.

Билерман атақь асқан манартарь,
Ојунса олчо бөлүр алар қанқан.
Ата-данқ, сөөлет малдын ваарысь да,
Ошентір манар менен вайқа варқан!
Ал кезде kim boldu ele шордуу кедей,
Тумсцлар қажь-қысьь басқан арман.

Келтиріп сөөлетынун сансырқасын,
Еелеген қалың елдин малын-басын.
Шытоолоп қошумса деп сынар ала,
Елинен кылык-қорғо, кумыс-алтын!
Бекерден қажь-қалдар тавылқан соң,
Қырқанај манар-вайлар kim сырқасын?!

IV.

Қуралыр уј тигилди мајдан-мајдан,
Кедейлер отун сыјды алда қайдан.
Тоқтоосун, асқа кетсү сықындарды,
Ертелер-ел-құртунан сыјыр алған.
Алардај алтын-кумыс албаса да —
Қан қоқуи таназақа қумарданқан?

Қавылыр қалыр құрту қоноқ алмақ,
Күн мурун тамақ-асын турат қамдап.
Қуш қанат кылык аттар ұртыктөлүр,
Суутыр қарысқанда қолдор қандар.
Күрөске, ер еніске, ер саясқа,
Бір қақтан күн мурунтан балбан тандар...

Кен Сүјдөн, соң Нарындан, бсық Көлдөн,
Таластан, Ансыјандан тыркын елден,
Терілір манар-вайь, мырзаларь,
Атақтуу Қоққордоқу асқа келген.
Алсықь ал сыјақтуу мејмандарқа,
Сылырқын Тоқтоосун да басқа берген...

Брдақан, сурнај тартқан сырқал менен,
Өргөөде доорандь алар сырқон кенен.
Қазансы — қайқы тартқан қул менен күң
Күн-түндөр тамақ-ашты белендеген.
Ваққайқан манар менен вайды мақтар,
Бармақы қомузсунун келендеген...

V

Дыр менен Мамбеталы, Сұлтан Қанаат,
Ајтылуу баатыр Шабдан дақы барат.
Ар қақтан Тыркмен-Қурман, Көкымбайлар,
Бұл ашта сөөлешууге қумарданат...
Ајтылуу балсандарды қарақтантыр,
Күн мурун даярдақан екі тарар.

Саяссу Сүјдөн варқан Тістеек деген,
Беттесмек Ақсақалдај балбан менен.
Екө тең қан мајданға далай тысыр,
Баатыр!.. деп соң атақты алқан берен.
Бұл ашта ер талашыр најзалашмақ,
Кедейдин екі улу енгіреген...

Буура сан, буға мојун, ијік қарақ,
Балбандар шердей болуп турған қарар.
От қырек, темір билек азаматтар,
Мајданда басынбасқа талаптанат.
Қондордун өз баатыр қоо тысырсе
Көтерүр убақтысында ұрматтамақ!..

Attı tañ, Ala toodon çyrgende çel,
Kerilgen Sarı Ala sazda çajnaçan ıltı
Mırzalar oolçuşur, çorço minip,
Çarqıldap kəmöldyryk, qurqasaj ter.
Çardanır voz yjlerden qarap turat,
Aştıaqı wajsiceler — qız-kelinder.

Sarwaçqı, sajaq bolup el welyndy,
Qarajır, qara şaardaj top koryndy.
Çarqılap ojdon-qırdan, nekse-sajdan,
Ker elge Sarı Ala saz kėmkoryldy.
Bıçylar aralaşır, çar ajtqanda,
Şır etrej, çyrlıqan el qulaq tyrdy...

Tandalır eki uruudan er sajšat,
Er eniş, balwan kyreş, at casşat.
Atala waş, qızıl çamş, arqan tartmaj,
At emes, çee kylykter çee çarşat.
«Ajıluu arşandardın urmantına»..
Degen söz cur-cur, cur-cur, yn alşat..

Taptaluu kylyk attar qar-qajdaçqı,
Asanar, atırır, asmandadı.
Senseltip suusar berkyn, minip turdu,
Attardı manap menen waj baldarı.
Bijlegen oşol aştı waştıandap,
Qan Şawdan, Qocqordoqu Bajzaq qarı.
Alardan; «çenett..» degen söz bolqon son
Dyrwetyr tystyç çolqo attı ajdadı.
Kylykke çendej-çendej baldar minip,
Ajdoctor çolqo salır ıçcamdadı..

Başaldı at kelgice mooçum basar.
Ojundar tizmektelgen ecen qatar —
Oşol kyn celemişken dalaj çigit
Majdanda qızıl ala qanın cacar...

KYRƏŞ

Balwanqa toquz qara wajge sajdı,
Daçdajır çyçamştı balwandadı,
Kedejdin eki çulu arşajşqan,
Ardışır eki çaqtan wasır bardı.
Dykyjgen seegy çulu, moşqool çigit,
Berkisin buraj çarmar, welden aldı.
Çeeleşır oşol balwan wetteşkenin,
Şındıra çawırqasın çarmar saldı.
Qubarır, çertej bolup al wecara,
Tajtajır oşol çerde çatır qaldı..

Kylyndejt seelettyler turqan qarap,
Curulday çyçamşır tamaşalar.
Oçonu wilermandar yleştyrdy,
Alıştı çadırlıular talap-talap..
Tuuqan çyrlıqandın terge watır,
Qızarat, çal-çal közy, çaşıldanat..
Şınmaçtan çawırqası, ılsedaçqı,
Booru asır çajş manap közyn salat?..

OODARЫŞ

Bektergen bekteryncək, balwan atcan,
Çyłaçac, çarçaq şymcan çalmandaşqan.
Qadimki qara dabı taştanbektər,
Sorojup çyçay tysty eki çaqtan
— Al çasır, toptoj çana tomolot!.. dep;
Qyçmıç ulamıştı ar taraptan.
Ojdolop, oçtorulup, çamçylanır,
Al ekөө, çyçaçac tartır çatardaşqan..

Baľbandar bilektesip aľşqanda,
 Qoldoru at çalynda qarşşqanda!
 Batıńp, baltır etten cengeldesip,
 Bilekten qızıl temgil qan cıqqanda.
 Atıńp kək qasqa ajqır ojnoqtoso,
 Birөөnyn cıqa tyşty butu asmanqa!
 Tepsetip engen çigit cydöp ketti,
 Carıldap car taraptan cuu basqanda.

Bir butu yzөngyde cыqылqandyń,
 Broństar azoo ajqır syjrep aldı.
 Cылаңac erdin etin cөner tıtır,
 Qartalyń qara taştar tildi çardı.
 Kişener, cымылдаған ajqır attı,
 Toroşur berki tarap qarmaj qaldı.
 Kөzynyn çaş bulap azaptuunyn,
 Çonunan төгылgen qan çerge tamdı...
 — Qulunum!.. Saqtajker!.. dep qartań ata,
 Baqır qular tyşty ulu çaqqa.
 Alqan çaq alamandap, vajge surap,
 Sooqada çan talaşp, vaqa-şaqa...
 Emne usyn өlyşkencө tıtyştırsın,
 Eger vaj kedej uulun urmattasa?!

ÇӨӨ ÇARЫŞ

— Qana kim çөө çarыşat? dajardausyn!
 Cыqqanь toquz qara vajjeni alsyn?
 Ac bilek bir top çaştar cecinisti,
 Çarыşqa myrza çigit qajdan varsyn?
 Ojundu esten ketpes, көр өtkөse,
 Çajıltmaq oşo menen conдор daңqyn.
 Qul-kyndөр ооqat usyn qajnalıuda,
 Arttırıuu мындаj tursun qadıр varqyn!

Çarыşp taj savımdan tızылдаştı...
 Ögyzce өрге ajdaqan, vşылдаştı.
 Kөesinin өrkөsy көөр, dem ala alvaj,
 Çetkyrtyp ysty-ystıne çetel vастı.
 Syresyp, өзyn özy, tajtaqtaşp.
 Quldurlap çarqaq şımdar, qatarдаştı.
 Kyülenyp, өkyөndөр qara baldar,
 Çete alvaj bir-birine qaraandaştı.
 — Adam cөj sarь uuldum curqaganyn!..
 Dep kylyp, ecen көzder cымындаştı...
 — Aa vajquş, çelgen төөdej tajtaqtaqan,
 Çetesi çarыbaqan sarь çaman.
 Dalbandap, çalyń qajnar kelatqanyn!..
 Dep kylet vaj kelini çalçaqtaqan.
 Çambaştap sarь bala çatır qaldı,
 Syrdygyр, syrөesıne çetkende arañ.

Kөгөryp sarь bala es ala alvaj,
 Tizelep turıuqa da alь qalvaj.
 Quramaq taq uşintip quldar çaly
 Al kynde başqalarca qumar çanvaj.
 Dem tolup, çarыlqan soң çyrek cirkin,
 Balalyń çaly ketti batqan ajdaj...
 Çaldırар куд enesi qala berdi,
 Turmuşqa naalat ajtır zarlaj-zarlaj...

QЫЗЫL QAMCЫ

Toqtoosuz eki tarap eki atcandy
 Ortoqo cecindirip çana saldı.
 Qoltojqon соң qamcынь qolqo aľşp,
 Savaştı өcөşkөndej qajnar çandy.
 Tarsылdap qamcы tijse cылаңac et —
 Cıvırtat talaalantat qızıl qandy.
 Qacuudan ajlasь çoq, namьs qılr,
 Elerdin көzderynen çaştar tamdı...

Ajaşpaj kək suu sьqа qamcьlaştь,
 Qubarьp, Өndөгynyn naarь qactь.
 Adamqа ajanьctuu usul qorдуq,
 Kimdindir cьrөktөryn tьzьldattь.
 Erlerdin başь-kөzү celek bolup
 Tultujup qan aralaş şişik nastь.
 Bir çigit çөө curqadı yjdy көzdeј
 Qaravaj tyşө qacьp mingen attь.
 Artьnan çengen çigit alьsuuttanьp,
 Tepsetө quup kelip qamcь capть...
 — Qoquj ij — çanьm ajт.. dep berki qaldь,
 Qacьrған qujundatьp qajta bardь.
 «Cirkin — aj, becaralar qurup qaldь!..»
 Dep qana ecen kedeј qajqьlandь.
 Majnapsьz Өzyn-өzy savap-savap
 Al çigit arqь topqо qajra bardь.
 Çoq çerden altьn таар алqan өndyy,
 Ar kimgе yleştyrды sooqalardь.
 Dengirep bir azdan soң al çigit da,
 Byk tysyp, eti acьşьp çatьp qaldь...
 Tamaşa ojdoqudaj bolqondон soң,
 Conдordum cьraçьna majlar tamдь.

ATALA BAŞ

Bir çerge kicinekej cunqur qazдь,
 Suu menen şaqar-gylder aralaştь,
 Suu qujup al cunqurqа da bir çigit,
 Eziltip topuraçть, calmalantь.
 Tybyne al cunqurdun tьjn taştap,
 Qaraşьp, qalьn el da qatardaştь.
 Cьladan kim tьjndь tiştөp cьqsa,
 Taq oşol qamandardan bajge almaçь.

Oşonu atala baş dep аташат,
 Dalajlar tiştөј alьaj tartat azap.

Qolunda ьdьrь çoq tomajaqtar,
 Eriksiz tiştөнөsten qajda qacat —
 Oşoqо sөsөlettyyler norsuldaşьp,
 Kylyşьp, kyyldeşьp, көnyl acat.
 Egerde kedeј tilin alьaj qojso
 Baj-manap, alьn başьn çerge basat.
 Bir kedeј vasьp varьp başьn salдь,
 Dalajqа oozu varьaj zaarqandь.
 — Qoquj — ijт.. Qар dьnjө — ajт.. Becarantь...
 Dep qana ecen çөңө qajqьlandь.
 — Bol ьdamт.. Toçтоvol.. dep kyyldeşьp,
 Үndөry başьclardьn toptu çardь.

Baş tartpaj al kedeјin sundu tilin,
 Degendeј, bul tilime tьjn ilin.
 Çolotup qьzьl tildi таар alьp,
 Tili da sorup cьqtь tьjn kirint!
 Bilerman, qart-qart kylyp bajge berdi,
 Aarçьqьn, cуvalдьт.. dep cinkirigin.
 Baştaşьp mьndan kijin it tartьştь,
 Arqanda syjрөp çattь biri-birin...
 Kөkte kyn beşim çaqqa çaqьndadь,
 Bul aştьn ьrdap turat aqьndarь.
 Ыrcьqа at berişet, aqca beret,
 Cirenge manap-bajдьn mьrzalarь.
 An sajn asmandata maqtap-maqtap,
 Beçenet toçson tolqoo qomuz çaaqь.
 Kөrynet emi qacan kylyktөр?.. dep
 Qaraşat ьdьј çaqть dalajlarь.

KYLYKTӨR

Bylьyldөp kez ucunda kyzygь zaçьm,
 Kөrsөtpөjt kelatqanьn kimdin atьn.
 Alьstan açьratьp nolor emes,
 Kylyktөр kelmeјince elge çaqьn.

Baş najge miň qoj, çana toquz qara,
Kylyktyn terine da wolor wasym.
At carqan aman kelse wolot ele,
Attarь çetseci dep degi wasym!..

Alaqtap eýdaj alvaj Qasymvaj da,
Köz salat tömen çaqta çylqalarqa.
Ыldыjы çoldun canь sapьыьыp,
Kylykter salqyblasqan boldu rajda.
Keletat ojnoqtoqon kymys qujruq,
Belynyр wasqa attardan alda qajda...
Kylyktyn tujaqьnan ot caqьыьыp,
Dirildep oqşop kelet tartqan çazda...

Syrøge kymys qujruq kirip keldi,
Ecen at ileşe alvaj qala berdi.
Kergende tolqunduu top cur-cur etti,
Artьnan bezelengen qaragerdi.
Toqtolvoj tolqun topqo ucup kirip,
Kişener kymys qujruq öte berdi.
Ystynde kymys qujruq walban attьn,
Qalpaqtaj kicinekej wala keldi.

Qarager dөndөn ыldыj kirgen caqta,
Tars etip cara tujaq tijdi tasqa.
Asanap, at syrdugyр qьrdanqanda
Çьqьыьы toqtono alvaj wala da, at da.
Atasь curqap çetip warqanьnca,
Balанын sөgy synqan wasqa-naşqa.
Kөwürgөн көpçylykte kim көz salды,
Baqьыьыp walaşьna qucaqtaşsa?..

Kөryktyy kymys qujruq wajgeni alды!
Bajgesim condor çana wөle salды.
Bajzaqtar aş nijlegen barq-barq syjlep,
Dyylygyр er saşьsqa dajardandy.

Çardьыьы çaş walaşь attan qular,
Qajryltpaj şum qara çer boorun çardь.
Atasь arman menen kyngyrenyp, !
Qan menen çyrek-booru qujqalandь.

Kөp wala taq uşintip kylyk carqan,
Çьqьыьыp qolu-butu synьp çatqan.
Wala ycyn bir atьыьыn qunun tölөp,
Ujalsaj kete berçy kylyk atcan!
Baldaqqa at capььыqan kee bir manap,
Qajqalal daqь ketçy qajrylbastan.
— Biz ycyn tendik — erik çoq eken!.. dep,
Qajqььыq kedej boorum qucaqtaşqan...

ER SAJЫŞ

Balsandar attan tyşyp dajardandy
Booruna, arqasьna terdik taңды.
Bekemdep qoltuquna qalpaq qojup,
Bastьra cыt capandan kijip alды.
Şьmdанып çarqaq şьmды qulduratьp,
Bekitip bytkөн wojun qar qurcandy.

Tartьыьыp qoş wasmajьl miner atqa,
Uctantьp aq çooluqtu wajlap wasqa,
Bekemdep wөkteryncөk wөkterynyp,
Najzанын qьstььыşqan daqь catqa.
Tandalьp bir dubandan mingen attar,
Eşilet topuraqtar, çerdi wassa...

Mojnuna qamçylarьn ile salьp,
Balsandar el aralap çaqaldанып.
Alarqa tömenkydej keleş berdi,
Coqulup «çaqşylarь» tura qalьp:
Tişteekter najza өnөryp turuşqanda,
Kөrynet bir senirdej toptu çarьp.

Imerip Aqsaqaldı sajaq eli,
Qozqolup ata namıs, icte kegi:
— Egerde kycuñ çetse ajanbastan,
Tıjaqtan cıdar eçty alqın dedi.
Balvanın qan majdanda tomolotup,
Taamajlap öler çerge sajıqın dedi.
Sarbaçqış qacanı bizdi ajacu ele?
Coonsup matap-bajlap, savacu ele.
Tuşunda qan Ormondun at svutsa,
Sajaqtan mal tıjyucy adaty ele!
At teri qurqabasın bekerge!.. dep,
Esirgen çigitteri talacu ele.

Qan Ormon bizge tendik berbecy ele,
Ormondı kek çal vory, dөө decy ele.
Atavız Qurmançoço qulcıqactar,
Al dөөge vujlalaqan tөө decy ele.
Alardıñ uşul aştı tuusun çıqsan
Çarısın bizdin çyrek erkındene!

Bul aştı vaatır Savır er sajbıraj,
Aqmalar Tısteek çaqqa vardı ele çaj,
Tısteektin oñ qoltuqı qalpaq çetrej,
Qalqamanı qomsoo tartıp kerdı vajqaj.
İcinen qımyldadı Savır çansız,
Keletat andan başqa sırdı antarvaj.
Savırdın Aqsaqalqa ajtqan sözy:
— Tısteekti çıqam desen qoltuqqa saj!..
Taamajlap ölcı çerge sajıqın! dedi.
Ormondon oşol eçty alqın dedi.
Toptoşup, quçuldaşqan manap-bajdın,
Balvanqa uşul boldı ajtqan kenı.
Vaatır qol çajısbır vata berip,
Curqurap toqtono alvaj turqan eli...
Qıl çajnar balvan Tısteek qajrattanqan,

Анъ да sarbaçqıstar qurcar alqan.
— Sajaqtı oñqolotup sajbır tyşyr,
Merejdy daqır alavız bizder andan!
Muruntan ala çyrgen çoo emespi
Baqtısın tajdıgarsın cımyrqansañ!
Dep ajtır sarbaçqıstın manaptar,
Munu ucup, vaatırdın da qajnar qanı:
«Oomijin qudaj arbaq, çar bolsun!..» dep,
Qol çajır qurcaqandar, curquradı.
Balvanın çaqındar ыjqa vaatır;
«Qudajım, saqtaj keri!..» dep burquradı...

Çulqunqan, çer capcıqan ajqır atcan,
Balvandar suuruluştı eki çaqtan.
Alardı bilermendar qoştıp alıp,
Alında qalıñ eldin betin acqan.
Qol çajır: «Oomijin!» dep çajırqanda,
Vaatırlar attarına çansız basqan.
Kyylengen kylyk attar quştaj ucup,
Atıtır cанды asmanqa burquratqan...

Aqsaqal alçılanıp ыды çaptı.
Najzаны оñ qoltuqqa taamajlattı.
Kyylentıp balvan atın vaatır Tısteek,
Quşurup, Aqsaqalqa çaqındaştı.
Dyrykdөp kee birlerdin vutken voju,
Kөz çumup attarının başın tartı.
Ezelden qanqa tojqus, vory tildy
Najzalar bir-birine mojnun artı.
Eı Tısteek elden murun dajardandı,
Qulata sajuu ycyñ Aqsaqaldı,
Najzasın er Tısteektin tuura daqır,
Aqsaqal sajbır çolun acır aldı.
Qars etip najza sıbır, bir qulac,
Tısteektin qoltuquna vaatır qaldı.

«Çıttun!..» dep vaatır Tişteek bir çaңыр
Naizan qabyrқадан суурup салды.
Тоқтолбој bir azdan соң қан қујулup;
Er Tişteek қанырады — естен танды...

Meltyldep tamcылады көздөн қашы,
Шықыр, қақындады җерге вашы.
Kыrmelyp erdin tili sezge kelbeј,
Өlymdyn uшу emespi қақындашы!..
«Qanatım!.. bir boorum!..» dep attan tysty
Вақыр, вашы җөлөр қатындашы.
Conđoru sajaqtardyñ vajgeni aldy,
Belysty қақындашы сооқаларды.
Qan төккен, җүрек қақан сайыс көгүр,
Şooqqo, sөөlettyyler qumarlandy.
Qalyñ el, er Tişteekti өlet deşti.
Maqtashyр, asmandatyр Aqsaqaldy.
«Tyvynө sarvaqyştyn җettiñ!.. deşip,
Ajььna duuldashyр sajaq vardy...

VII

Qara җer er Tişteekke oozun acty,
Şumalyр vaatır көрге sapar tarty.
Tyзыldap җан җүрөгү қақылыны,
Өkytyр өлген erge qucaqtaşy.
Burqurap, qatyn-bala, aqa-inisi,
Tөгyltyр көздөрынөн moncoq җашы.
Ojunda ecteme җоқ manap-vajlar,
Aş toјdo sөөlet kыtyр җырап җатты.

Artыnda җетимderge kim көз salmaq?
Ғaldыrap ооқат усын vajqa varmaq.
Baj aqa vaqty, taqty vermek vele,
Mal vaқыр, suusun quјup otun almaq.
Oşentip җетимderdin өmyry өtmek,
Tumanduu sur talaada ыјlap-zarlap.

Tişteekteј dalaj-dalaj azamatty,
Quu najza қаныñ icip salqan җайlap...
Өtkөн kyn—taq uşundaj vajqa sajran!
Sajrandap manap-vajdyñ şamy җақан!
Qaqtalyр qara dalь, kyngө kyjөeј,
Ғыraqaldы cor tamandar көrsyn қайдан?
Sajьstan қанқа cыmyр өлген kedeј:
Qajqыrbaj tamaşaqqa alar қақан.
Өtkөн kyn — җалырақа bir kyn ele dep,
Ujalvaj kimder ajtat bizge җалқан?

VIII

Al kyndyn tarixlarda izi qaldy.
Taqtyşь manap-vajdyñ talqalandy,
Bektender dooron syrgen ken Qocqordo,
Biz bygyn quruudamyз sotsialды!
Lenincil birdik усын kyрөşөvyз,
Ғolotpoј arabyzqa җат qыjaldы!
Sezimdy meenetkecter dosum debeјt:
Aş-toјdo kişi өltyrgen қақыларды!
Ajьandar al kyndөky өlyp bytken,
Qalqаныñ alastanqan—alyñ kelken.
Orduna qara neet қаңқорlordun,
Cor taman, cor qolduular mөken etken.
Talqalap vaқы-taqyñ oşolordun,
Qajrattuu sozqon qolu көkke җetken.
Sajьspraj qol qarmaşыр meenetkecter,
Baş qоşup, bir tuuqandaj birikteşken.
Ғatqan kez җer aldыnda sөөgy cirip,
Qan sorquc qыrq җigitty qaman Bekten...
Qarasam, Qocqor, Ғumqal қапыланqan,
Oj-toodo kolhoz-sovxoz қанат җайқан.
Өgyzdөј byşыldaqan qap qursaqtar,
Өmyrдыk arabyzdan tazalanqan.
Ajьnda kolhozсunun qadimkideј,
Ғaltыldap қапы турмуş şamy җақан.

Tamdar manaptardın Çumqaldaqy,
 Bilinbej çoq boluşqan baş ajaqy.
 Ortoqo egin tökey qampa soldu,
 Saldırqan oşol condor mecit daqy.
 Balas Aqsaqaldaj ködej ordin,
 Oqunda kyjgenden soñ erik şam...
 Al kynky uruu-namys nizden als,
 Çanırqan sotsialcal nizdin çarş.
 Sarıaqyş, sajaq deşip nelynnösten,
 Birigip çarş zaman quruudabyz.
 Civalçyr ilgerkidej köcyr çyröej
 Mejkinde qıştaq salır turuudabyz,
 Keñ çerde qyşy tuunu çaltıdatır,
 Kyylensök kökty çarat nizdin dabyş.

Cyj boju uşu nygyn çarşlandy,
 Çaltıdap elektrik şam çandy.
 Kökelep fabrika menen zoot ornoq,
 Şandanır, danıdatır saldy avandy.
 Oj dosum, köter nolsañ taq nygyn kör;
 Kyc çyjnar, çymırqanır, çamdaqandy?
 — Paj-paj-ooj, qarasañ dep tigilerdi:
 Dos emes, duşmandar da tañırqandy...

Eştenip emgekiler alqalajmız,
 Ec qacan qara tuunu qarmasajmız.
 Erinbej emgek qyşy kyn köreñyz,
 Biz qorqur çoonun çoşun ajdamajmız.
 Dyrdyjyr, sen Sarıaqyş men Sajaq dep,
 Calqyşın uruulardın qajrasajmız.
 Til erkin emgek erkin, çerim erkin,
 Biz qantıp nulsul quştañ sajranaajmız?
 Biz ycyñ tuman bolqon ötken zaman,
 Baj-manap, qoço-moldo köpken zaman.
 Taq nygyn dynyjonyn kemengeri,
 Al kynky azaptuular andaalaqan.

Şandanqan öpkindyylar tuusu menen,
 Dyrıldep emgekei elim alqalacaq.
 Çyrögym — bolotton qurc, tamandyqy,
 Tañşymın quruuştu kyuyge salam!..

Qaraqol şarş. 1932-çyl. Dekabr

SAPARDYN SYJY SÄRLÄR

(Turmuş poemasy)

Tyn ele... Yjde olturam, kitep açyr.
 Oj menen ötken kyngö qanarlaşyr.
 Oodarsam bir depterdi nala kezgi,
 Elester kele tyşty qatardaşyr.
 Al eles bir cirkindin muñun çaqsa,
 Biröñyn ketyucydeñ cerin çazyr,
 Qursular turmuş çajın ajginelejm
 Alaastan oşo nojdon icke qatır.

Bala kez—çarş açılqan gyldeñ çaqyn,
 Çaş nulsul şyzqyrtqan yndeñ çaqyn.
 Birde ottoñ nşyr-kyjyr alas als,
 Kezinde salqın tartat tentek qanyn.
 Ajtyluu aqılmandaj baş berişke,
 Al kezde qantken menen çetpes alyn.
 Biroq da oşondoqu körgenderyñ,
 Bir kezde tilge kiret, ajtat naarın.
 Talpınır balapandaj qanat qaçyr,
 Kynynde bul turmuşun qubattanır.
 Tolqunduu çaş çyröktyn sârlarına,
 Bizde da adasijat şam çanır,
 Qyjaldy Ala toodon nijik taştap,
 Çazuuqa çalyndanır, qumarlanır.
 Qusanır ulu, kicyy şyn çyjnar,
 Çyrçy elek al çaldarda «eskermes» alır.
 Ecender sen çaşşyñ dep aqyl ajtqan,
 Ymytker balapandy qajrattantqan,

Da kimder «als ketsen unutra» dep,
Bytyryp ošo menen sryn gatqan.
Tilektes, ten-tuş çoldoş, kelin-qızdar,
Iş qylyp sezyn çazqan, ojlop tapqan.
Oşondo bir aqyndyn esteligin
Oqur men çaqaldanqan konylymy aqşam
«... Kopylyk elin qaraqy,
Kerdyňay ar bir taramdy.
Ertelep oşonu eske alyp,
Qoldondunau carandy?»

Maňdajqa nytken belegi,
Biz bolocoq tiregi.
Aňdaqan eldi qandyryp,
Alparyp suusun berehi.
Bizdaqy kopy tyleruыз,
Kel emi, çyr dep syteruыз.
Qarşarqa açal kirbese,
Qaraandaş bolup çyteruыз...»

(1927-çyl, 19-nojabr)

Dep çazqan esteligin aqyn aqa,
Aalamqa danqy çyçcu asyl aqa.
Qyrgyzydyn tel balasy syjaqtanqan
Çyregy ot, tili cecen, waatyr aqa.
Aqanyn eskermesin oquqanda,
Qylyt etip bir kezgi işi eske çana,
Bşqyrgan tolqun menen tyşe qaldy,
Ötken kyn acyq-ajqyn bolqon maqa,
Bul aqa qyz-çigittin sryn accu,
Ajylyu al kezdegi Sapar bala.

II

Al kezgi çany birge uşul Sapar,
Taç uygyn toqtoboston sryn acar.
Saparyn kez aldında çaş çybyqtaj,

Solquldap gyldej çajnap, esken qatar.
Ajçan qyz, tentek, suluu, çarakor çan
Ijnedej ar bir sezy søkke batar...
Açandyn aty da Ajçan, ozy da Ajçan,
Kerky anyn çaralqandaj asmanda ajdan.
Çazdaqy bajcecektej acylyandy,
Kergende suqtanbaqan qurbum qaj çan?
Çaş ele Ajçan ovol balapandaj,
Çirengen çigit sryn bilsin qajdan?
Talrylyp tarviyaqa çyldyduu qyz,
Asmanqa qolun sozup qulac çajqan.
Sapar da oşol qyzydyn çanynda esyp,
Qylytyr qubanqandaj kezyn salqan.
Çalçyldap çajnap turqan çaş Ajçanqa,
Ar qacan çyrek syjyp, çaqyn barqan.
Mektepte bolocoqtuu işte birge,
Bir yjde esken endyy bolup qalqan.
Şondo da nege çaqyn çyrgendygyn,
Bilalsaj Ajçan ecen taşyrganqan.
Mektepte tynde elektr şam çanat,
Savaqyn çyşyqtoooqo Ajçan qalat.
Qyzuular bir uqmuştuu sry ajçudaj,
Eşikti qyldat acyr, Sapar barat.
Ajçan qyz acyq esken aldejenip,
Söz salat kyjgyltyktyy tamaşalap.
Bul çaştar emne srydy cecet dejbi,
Mensingen ecen çigit kezyn salat.
...Icinde salqyn waqtyn alar bassa,
Kөөdөktөр konyly kirduy, qalat qarap...

III

Qol sozqon bolocoqo, Sapar bir çaş,
Zeeninen örnök alqan qurau-qurdaş.
Ojlonso ojqa kenen, sezge çyqym,

Baalasa kimdi al, — bolqon

Iştes,

Sырдаş.

Өөдөсүр, бирөө амь çөөлөсө да,
Басынбас, бирөө ақа kek сақтанас,
Башқадан қыжынсыныр воюн күүлөр,
Алдында алда kimdin ыrsaқтанас.
Еңсеген işке дайм er талап çаş,
Анда çоқ çекеçilik qur taj-talaş.
Таалайлуу талав ајқын Сапарларды.
Emi anan degi kimder qadырдавас?...

Er болсоң emgegindi syje билет,
Çelpinñej çyрөкке сар tyje билет.
Тавууға қој терisin çамьнақанды.
Kyрөшке tartқан çаadaј, murun кирет.
Bezengen çaqçықajдај çооқцularды,
Arдаqtар атасындај çyрө билет.
Tijisse, тең-tuстарь бирге өсыскөн,
Şyлдындар, қытқылыqtар kyle билет.
Көңyly ar усақта көтөруңкы,
Zамандың uulu Сапар, тырген билек.

Al murun ec bir қызды syjgen emes,
Çete alбай qaj бирлердеј çyрген emes.
Syjysyy emne ekenin бала kezde,
Başьnan өтpeгөн соң билген emes.
Çытаңдар qол bulқақан eseleкке,
Entendep essizderce kirgen emes.
Мына emi emne ycyндыр çаş қыз Ајқан,
Ketpesteј көңyлынөн boldu eles.

IV

Oquuda қыздар азбы, baldar азбы?
Şaardan көр, Ala tooluq toлqон çаşt.

Oşonun biri Ајқан қыжаль oјнооқ,
Ar kimden aluucu ele tyркyn qattь.
Kimge emne çоop ајтарьн билегендеј,
Kezinde çань кyjyp, ваşь qattь.
Emne ycyн baldar mintet degenge oқşop
bzalansa, irmep alcu көzden çaştь.
Sergilen tartьp Ајқан çazқы кесте,
Çarқыrap ај талаақа сықыр басcu.
Oquusu, ottuu сөzy, çанqан көzy,
Сыа ајтам, ecenderdi qumarlantcu!

...Сында kim syjwesyn çақыларды,
Sыjлаşьp, çyрөк сьрьн tapцularды
Kyрөşte, вақтылуу eldin arасында,
Qadырдаş qatarлаşьp басцularды.
Өmyрдык қыжьспастај çoldosь nolup,
Qьzmatь көңyтынды accularды.
Sapardь тақ oşondoј қыжал термep,
Ајқанға көр oјлонup, көzyn салды...

V

Aradan өtty uvaqьt, eki çыдај,
Çoldoştor çаңь zaman ьрьн ьрдај,
Ајçанда toлqон ајдај toлуқсуқан,
Sezyндын tyjynyn cecer toқтоo қыбай.
Sanaarqар icten сьзыр Сапар çyрөt,
Bir ваşьн toқсон toқуз қыжал сырмај,
Boz бала negе мындај qabaқ сыбьjt,
Qacandan kele çatқан тақы сынбай?...

Sapar çаş, Ајқан қызды қандај көрген?
Ecender теңдесе албас çандај көргөн.
Turqанда bulut qaptар çылақ-қырды,
Çarқыrap сықа kelcy ајдај көргөн...

«Mañdajqan voz adьrdьn äq toodaqь,
Aq sajdьn ajqa ьsqьrdьn aq cardaqь;
Kөrgөndө cьrөгymdy elciretken,
Çajloonun taңda acьlqan qьzqaldaqь,
Nege sen, көrynөsьn ajdaj-kyndөj?
Ec qacan cьrө albajsьn cьrdьp kylbөj.
Qьzdardь kylky şattьq taңьndaqь,
Men degi turalamьn qantip syjбөj?»

«Ajçan» dep, atьndь uqsam, ojnojt qanьm,
Turqandaj meni aldejlep senin şaңьn.
Cьn ele bir tatьssaq ömyr valьn,
Kezinde birge cьqsьn menin çanьm.

Ar qacan көz qaraşьn deneni uular,
Aşьqat cьrөгymdyn qanь tujlar.
Çaş teң-tuş qacan sьrdь cecişesin,
Kimderden qoldu silkip, kimdi sьjlar?»

Degensip cьrөг ele Sapardaqь,
Syjuunyn varqьn bilip qalqan caqь...
Oquuda, qьzmatьnda cьrsө daqь,
Ajçanqa көzdyn qьryn salqan caqь...
Alvette çolun tapsa Ajçan bilet,
Teң-tuşun syjyntөvy, zarlantavь.
Bolboso vaşqa da bir şumduq vaştap,
Qarьstan vaarьvьzdzь taңdantavь?»

VI

Emi tuura,
Çoldaş Sapar syjлөsьn.
Өzy ajtpasa,
Brazь volbөj cьrvөsьn.
Oşonduqtan mьndan arь oquucum,
Menin sөzym arasьna kirbөsin.

Ajta bersem ulap, qurap, tyrlөntyp,
Daqь kinder epleptir dep bilbesin.
Men da qalьs,
Sen da qalьs, — vololu,
Tildegender Sapardь, өзyn tildesin.
Eger kimge
A,çan — Sapar çaqpasa,
Erk өзьndө,

Tuura çolqo yndөsьn.
Majdьn ajь...
Memiregen çьluu tьn,
Çaşьl vaqta,
Bulbul taңşьp salat ьn.
Ajçan suluu, sen ekөvьyz bettesip,
Qulpun actьq көnyldөgy... cьrgөndьn.

Mendaqь anьn көptөн kejpin vajqaqam,
«Iş cataq» dep ecen vaştь çajqaqam.
Onolbosun ajdan acьq bilgemin,
Kişi qolduu buzulqan iş qajtadan.

«Men qantejin, atam menen enemdi,
Barьdan da ujqumdu alqan eçemdi.
Aqa-tuucan, çoldoş-çoro voluşup,
Bardьq çaqtan qьsьp turat denemdi!

Tuucan enem, ene sytyn kecpese,
El çolotpoj vezgen vojdon ket dese,
Ajьmdaqь al qadьrluu çigittin,
Kişileri ömyr voju kektese.

Elden cьqьp qajda vara alamьn?
Anda menin quruqanь amalьm.
Çyzy çarьq oqumuştuu көrynөt
Maqa cьndap qolun sunqan valanьn.

Kör oĵlosom başım taqır adaşat,
Meedegi aqyl ar kimdi bir talaşat,
Men ertereek cetter cıqır ketpesem
Quratışqan qıjal qıjnar çadatat.
Mejli emi, kettim qajta burulvaj,
Çe muñajam, çe çyregym volor şat...

Degenge oqşor şıvış bergı ırajı,
Tuuqan sözyn qıjvaqandaj qıjalı!
Ajçan özy olqu-solqu volqonson —
Al çigittin qantıp çanvajt cıraqı?!
...Al ele da, çalqız qana men elem,
Cınyımdı ajtsam — men

Аһь ајға тeneгем.
Bul turmuşun dañqıldanqan çolunan,
Ec aһь, qacaп

Bujtar keter devegem.
Soñqu sırdı ujalışraj ajtıştıq
Ötүр çattı tolqundarda kemedem.
Emne ycındır,
Çır-çır etip, ısqır ter,
Toqtono alvaj cıqır çattı deneden.

Aj cañqaj tuş...
Een vasyр çyrdyk biz.
Birde qajqı, birde eriksiz kyldyk biz,
«Turmuş tolqun, turmuş —
Dajım özgergyc,
Ekendigm, elestetip bildik biz».
Degende Ajçan — «ygutyndy qoj» dedim
«Mejli bolsun başqalarqa toj» dedim.
Al da ajtalvaj artyqqandaj ar çaqın,
Köz qarastan bildirgendej oj-kebin,

«Men turmuşqa emne ycyn vaqınam?
Vaqınavooqo kyc çıjnadım çañdan.

Sen ketsen da zaqımdanır qar-qajda,
Bolocoqtun kynyn oĵlor saqınam.

Qur sılava, men qajqıqa vatrajımın,
Tutqun volup turmuşta ec çatrajımın!
Çyrek tolqun, bilek balvan, oj kylyk,
Başynvastan alqa qadam attajımın»
Degenden soñ al çoop ajta alvadı,
Cınynda da çaştar sır qalvadı.
(Çalñdanqan tolqununa çastıqtın
Al kezekte ec qumarım çanvadı)
— Qoş, qoş Sapar, sen da birce çan dedi.
«Sattan teñ-tuş,
Uulu oĵdon tanı» dedi.
«Tilegiñe çetyu ycyn cımyrğan,
Menden artyq çoldoş taар al» dedi.

Өкүнөмүн сен çaş çañ тылөкке,
Aram oĵlor qalvasın ec çyректе!
Degen kezde —
Meldyr qara көzүнөн,
On ajlandım men da oşol mynette...

Turmuş uşul...
Aһь çolqo varamın,
Çoqqo cıqtı oquu degen talavım.
«— Qajda ketti?
Kim arqıluu ketti?! —» dep,
Talapkerler tyjyspesyn qavaqın.
Dejt çөnerde, nykmeler al, ar çaqın,
Men vатыр,
Betten syje alvadım.
«Өтөр kyндөр... esteligiñ volor...» dep
Tiştendim da,
Qolun qısa qarmadım.

Oşol qızdan çenilgendej bolqon baş
Andan qurc söz taap ajta albadım.
Çalqыз qana —
«Kettiñ bir çat şalqызға,
Kelirkiñe terendep көз salbadıñ.
Ec bolboso kelecекtyy bir uulqa,
Qojundaşыр —
Qolunđu arta albadıñ!...».
Dedim daqь, ijilip çer qaradım;
Nege?
Bilbejm —
Byrkөлbedy qavaqым.
Eçe azqьrsa, çerlikteri torqoso,
Çattыn uulu, orundattы talavыn.
Suu sepkendej muzdap turdu çyregym,
Ojloqondo
Oqьos iştin ajaqьn...

«Qos, kettim!» dep, muñajьr al, çenedy,
Degen eñduy meni çaşьn төgevy
Baqtan tuura basa tyşыр wөлynур,
«Çoldoş Sapar, unut meni!» degeni.

...Unutrajmьn, men unutrajm ec qacan,
Erk ezynde,
Sen

Eskerbej taştasan.
Men adamdьq mildetimdi atqaram,
Bolso daqь —
Bui kyn anda

«Qap-qacan»!
Uşundajca çenешtyk viz, ajьrьp,
Qaravadyм, artьmdь bir qajьrьp.
Aralaşa albaqan soñ bilbedim,
Çyrgendygyn;

Kim kylyp,
Kim qajьrьpьr.

VII

Mьna vygyn... көр çыl etty aradan,
Sьr ajtsam men —

Çazyşqa aqьn çараqan.
Çaş kezdeki Aјсан qызdьn ketişin,
Çьqarьsaqam ec ubaqta sanaadan.
Uşul wьjьl көzyn көryp cirkindin,
«Qantkensin?» — dep qavaarьdım,
Qaldьm tan...

Syzyy сьnb, kim waşьnan eтpedy,
Kezeginde meğdesyz kim çetpedi?
Bajqanastan tilin alqan ar çandьn,
Qacan degi emyryn mert etpedi?
Balabьqьn qaldьqьnьn wağьnda,
Azqьrьp oşol tetir ketkeni.
Ojlonbostuq oşoncoluq qajьqluu,
Dep ajьşat men sьjaqtuu ceitegi!
Bir kyn aqa, atajьn qol alyştьm,
Söz ajьşpaј, tikter sьrqa qanьştьm.
Qana emese, tyjyndy tez cecemin,
Oquqandar ucun ojlor tabьşьn.
Çoldoştor men —

Sьr sandьqьn acajьn,
Çigit-qызdar sөzge qulaq salьşьn.

VIII

Ojlonboston qol sunsa,
Ketirbejt kimder qatabьq,
Qatabьq ьdam tyzөлweј,
Kenylden көрpejt qaralyq.

Çomoqtun cecse tyjynıñ,
Çooduraqan çalçal köz.
Çan-çyräkty qozqoltup,
Çabındap cıqar icen söz.
Acuuqa tije ajtsań da,
Aqıldıular terikpejt.
Terme söz sırtın tabuudan
Tolqunduular zerikpejt.
Al künde de alqınqan,
Arada ele ecen çaş,
Bir-birin kere alıspaj,
Bolduqo dalaj çamandaş.

Al kezde birge oquqan,
Ciregendin dalajı.
Kucygy ele belgilyy,
Qarışqırlardıń wajaqı.

Başqadan köpty bilgensip,
Bilimge waştap kirgensip,
Sırtıjыр wojun keteryp,
Iri aldında çyrgensyp.

Almatı menen Taşkentin,
Oquusun wytyr alqansıp,
Qojqojuşup çyryşy;
Qol çetpes wolut qalqansıp...

Өzderyncə welynyp,
Өң oquqan kerynyp.
Orusca suudaj bilgensip,
Syjleşkensyp demigip.
Kerşetmөгө turqandaj,
Kekejişip, kerilip.
Tootroqonsup wizzerdi,

Syjleşyyden erinip
Qırata işter salqansıp,
Kettik deşip, zerigip.

«Biz wilebiz» degensip
Çyryşy qol qarmaşıp.
«Qarındaş» demiş woluşup,
Qajqandap qızdı çandaşıp.
Azqırıuqa qızdardı,
Aqıldı ɵwöl qamdaşıp.
Balanca mendik wolsun dep,
Sırtınan welyp tandaşıp.

El icinde epildep,
Kedejdin wolut balası,
Çarındaşıp, syjleşyp,
Çyrekte çoqtoj qarası.
Oquqan Qırqız çastardıñ,
Өңdenyp anıq daanası,
Ecenderdin oşondo —
Çojloqonun qarası.
Wurqurap wiroq turcu ele,
Wyksygen oj-sanaası.
Çetilgence duuldaştı,
Bizdejlerdin qanatı...

* *

Tarwıjaqa qanqan sonı,
Talrıńıp usur çyrduk wız.
Bqtaşıp wuqqan şumdarqa,
Bıacındaı tıjdık wız.

Aq şunqardaj ajlanıp,
Asmanqa cıqtıq şandanıp.
Manarın-wajdıñ waldarı,
An saıın kyjyp, ardanıp.

Qolunan kelse qıjanat,
Qyluuqa dajym qamdanır.
Cyrgen kezde alardı,
Cydetyp biz da ajdadıq. -
Qurcutup, cırdap kyreştyn,
Quraldarın dajradıq.
Biz bolduq çañ Qyrqyz çaş,
Bardıq işte vajralır.

Kerkylen alar var kezde,
Emnelerdi qylvadı?
Qoldorunan kelse eger,
Kimdi qajda burvadı?
Oqušta qızdın ecenin,
Oşolor toorup alqan.Turmuşun qoşup toqtoosuz,
Tutqundaj qylır salqan.Alardın tartır azabın,
Andajlar bygyn zarladı.
Oquudan çoq, işten çoq.
Özün-özü qarmadı.
Sızylır cıqat cıreketen,
Sendejdin akış armanı...
Alqınqan anda şumdarqa,
Aldanqandın biri Ajçan,
Armanqa ici cırq tolup,
Aqır al da muñajçan.

IX

Oñ-solum dajıs boldu dep,
Oñuttuu oñloj albaçan.
Cırtaılır çattın toruna,
Tovokel vaçıt qarmaçan.
Ömyrdyk volcu turmuştu,
Telegej vajçap yjrenvøj.

Mejlisi dep kez çumup,
Baş ooçon çaqqa cırgendej.

Çenildik qılınç zamandaş,
Mejlin çigit, mejlin qız.
Aqırında vaşınça,
Açıqan arman keler tuş.

Cıreğyn syjgen adamdan,
Ajnıtsa seni azqırır.
«Мына мende cırgал» dep,
Demitip tursa şaştırır,
Aq vejildej elestep,
Yj-turmanın çaq qylır.
Cırgendy syjsen vat ele,
Bir kergende çaqtırır.
Oşondo sızqa olturva,
Ojlonvoj ketsen vaştırır.

Al kezde sen çaş, men da çaş
Çaş kezde ker çan icrej mas.
Mas endyy cıre bergende,
Qolundan alsa neeti ças.
Ajtar sezdy şıvırar,
«Biz çaqqa cıyr, veri vas».
«Beri vas» sızın vılvese,
Bejpaıda keter cirkin çaş.
Al kezde seni ajlantır
Aldı ele qolqo qaratar.
Aqır kerdym çajındı,
Aldıqa cıyır vaçatır.
Vaşındı ijir qalırсын,
Qajratından adaşır.
Bul kynky şajır çaştarqa
Bolupsın cırvos çanaşır...

Bir başın yığe kirgen son,
Oqojau emi ajrluu!
Andanda qıyn cıqar deım,
Qapasta cıyır qajıqruu.

X

Biroq sende çalınduu,
Kıctıy boldu çaçsıyq.
Çulup alıp çenedy,
Alda qajda azqıtır!
Ujalbastan ajtqanda,
Aqılından şaştır!
Ojlovostuq, kez çumdu,
Kimge qısyn çaqşılıq?

Oolda qurqan çaçsıyq,
Dıyıldese çalındaj,
Qoqtudan başın cıqarbas,
Qoluna tyssen qamınbaj.

Qol sozvodun çaş kezde,
Qurıum aqıl kenine,
Qıyır qarap, mostojur,
Kimdi albadın teıine?!
Bildırbeımin deısqıqo,
Teksen daqı çaşındı.
Ötkerdyıby uşundaj
Tolqunduu cirkın başındı!

XI

Özyn menen birge ötken,
Balđaj tattuu balalıq!
Al kezdegi aj-kynder,
Byter emes sanalıp.

Balalıqın, çaştıqın,
Qandaj sonun kezinde!
Kejkölgen gyldeı quraqın,
Kınyı bygyn esimde..!

Çadırap-çajnar bir cıygen,
Al kynde senin çalında.
Qulıunıp gıly acılıqan,
Kerıkytyı turmuş baqında,
Qızdardı kersen taq bygyn,
Mıñqanıp turqan saqında!
Bırs todoj boluşqan,
Stalındın tańında.
Al kınky qızdın eseni
Asmandaj cıret ajlanıp!
Qıraan qışun zuulatıp,
Qızıl cek qarajı, şandıanıp.

Keterılgen konyly,
Ker ten-tuşun çarqırap!
Kekte da, çerde, cırqaalda,
El qorqooqo talırat.
Bel vajlar ker çıl baatırca,
Bilimdin basıp coqusun.
Sen qurduular çalıtır,
Bytyrgen doqtur oqusun.

Ujup çatqan toolorqo,
Naadandıqtın tumans.
Erkin qızdar çetişip, —
Bilimin cacqan uşaqı.
Syjyntcy qasar emespi,
Syjgenge qurdaş vudaqı!

Çalımdı ajtsam qurular,
Şattıqtı qana syjemyn.

Sattuulardıñ icinde,
Şandıñır ығын ыремиñ:
Inçener, texnik bolqondu,
Uqqanda tujlajt ыreğim!
Belsengen bilim eeleri,
Ығыnky şajır ыreğim!

Eh, cirkin aj, ecendin,
Qyzmatın kersen konyl çaj.
Atqarqan şumduq işteri aj,
Ooz aca çalyñ sezge vaj,
Tarbiya-taalim işinde,
Toqtoosuz eşken qızdar aj.
Ojlonsoñ sen da alardı,
Çyregyn turbas şyzdaj...

Өmyrduy emki çastardın,
Өsysynde cek varı?
Ar basqan çañ qadamı,
Elestetet qar-qajdı.
Çaş uvaq өmyr gyly qo,
Baqtıñdın ыträs çemişi,
Baqtıñdın çyqat çemişi,
Өlkendyn şandıu çemişi.

Talaptuu, ottuu cirkin çaş,
Talrıñır qalar kezi uşul.
Tarixın altın betinde,
Ajtylır qalar kezi uşul.
Igeri ymyt ar kimgе,
Arnalqan dostuq söz uşul.
Çazqı kyndej acylyqan,
Coldoştordun qabaqı.
Aqyl çetkis iş menen,
Ajtylyqan ceksiz talabı.

Baqılyu çastıq elesi,
Tarixın çañ varaqı.
Erksizden ojuñ ezgerer,
Esiñe tyşse adaqı...

Telcigip tuqan kezinde,
Teñ-tuhtarın çoodurap,
Ajdarım çelge ыrqalqan,
Aq qajındaş çoodurap!
Ajlasız yjden çyqalaj,
Sen çyrysın munajır...
Qol vajloo bolup qalqandaj,
Kyzgy çөptej qubarap.
Konylyñ eger qalasa,
Iş varı qoldon kelegeni
Kyldengen sonun çastardan
Qol yzyp ketey sen belen?

XII

Al kezdeki mañqajqan,
Çыpar çattuu özün aj.
Turmuş kerkı çaldızdaj,
Çaltıldağan kezін aj...

Sywbesen da ojlonup,
Seni qana syğemyn
Өzgersen da enymde,
Tyşymde birge çyğemyn!
Ottuu çastıq kezimdin
Tuñquc tattuu syjyysy.
Senin çoodur kezinde,
Çalyñ bolup kyjuycy.
Armanda bolor altın çaş,
Decy elem men artıñan.
Kөл ajlana көр çyğyp,
Çer qıdyrқam zarıñnan.

Köenyme ketti dalaj iş,
Körgende seni qalqıñan.
Qıjal menen sız bergen,
Qıjıdan sızaras sendej çan...

XIII

Al kezdeki sen da çoq,
Sen dep kuyğen men da çoq.
Qadıñıñ ucın eskeret,
Qantken menen çyrek çoq,
Körgenden kijin özyñdy,
Kuy certtim bir çol eske alıp.
Emi maqa tıssymdej,
Çyrgen saqım suqtanıp.
Махавватым estelik
Esimde kelet saqtalıp.
«Men unutoajm» degen sın,
Mildetimdi atqarıp.
Balalıqñıñ elestep,
Qalsañ mejlin şattanıp...

Adamdıqtı unutraj,
Ardaqto, sıjloo mildetim.
Qantse da meeden çoqotuu
Qajqılıu turmuş ildetin.
Ajıyılqan bir men emes,
Armanduu çalqız sen emes.
Ojlonup emki baş qoşso,
Andaq kemtik kep emes.
Bul kynky şandıu şajır çaş,
Baqtıñın muñqa teñebes.
Kötorylse bul turmuş,
Kuy ojnotup, tolqundap,
Daq sen cetter çyresyn,
Tolqundan cocup, solquldap.

Körcylykke sız ajıtım,
Körgen soñ aqır közyñdy.
Sındasın dep qız-çigit,
Seni, çana özymdy.

Çaşыңар ајтар сырм чоқ,
Bala emesmin, сырм чоқ.
Brdasam da syjuuny,
Taptan cetter barm чоқ.

Al kynky bizdin essizdik,
Eskertyy bolsun çastarqa,
Tolqunqa erkin berilip,
Turmuşun çolun attar da.
Qol çooluq bolcu emi çoq,
Qujanq, qujtu çattarqa...
Emki çaş syjör çaqarda,
Çiberet közyn qar-qajda.
İş, adamdıq çetpese,
Çol berişpejt şaşqanqa?

XIV

Сын ајтсам,
Bizdin çastar suulu sajda,
Çarqırap çaşı ala gily çajna.
Ömyry emgek, ener, şattıq menen
Ötyşet bulbul, torqoj, quştaj sajraj.
Baqtılıu tañ colponu, balqır turqan,
Bolboso asmanqa atıp sızqan ajda.
Emgekте eldin uulu alpurussa,
Dooşuna kimder turat qulaq salıaj?
Uul-qız bizdin kyndyn alımsınaj,
Baqtıñ bar majdanda çenip alıaj.
Çeniştıy çaş çoldoştor, siler ucın.
Şaparda сырм ајтб, сақтап қалбај.

Tolqunduu bizdin çastar esken gyldøj
Deneni cymbratqan, tijgen kyndøj,
Andaq Ajan menen Saraqqa oqşor,
Bul kezde qala berwey qajqy syjlej.
Qyzuuda qalrys wasyr, qyrdan tajyr,
«Attin!» dep eerdin tişter emi kyjwøj;
Erdikti aqşatar iş arqyluu,
Taanyssa quruja syr, ickø tyjwøj.
Baqtyluu çyldyzduular øtkørwøjt kyn,
Bir-w rin

Çalyndanyp,
Erkin syjwøj!...
24/XII 36 çyl. Frunze

BSBQ KØL SYRØTTØRY

(Ocerk)

I ÇØNØLDYK

Ooqan kez tyş lpyldap, watş tartyp,
Paroxod çønøp ketti øløn ajtpr...
Çe cøkrøjt, çø wurulwajt, çø çyqylwajt,
Erkelep ojnøp çylp warat qalqyr.
Qana emi, sajra tilim, çaryl çyrøk,
Kørely kyc kelgencø qalem tartyp.

Ast-ysty qaz mojun too qalqyldaqqan,
Kijgeni appaq qymqap çaltyldaqan...
Keç Cyjgø suu tolturup qujup turdu,
Ec qacan taşqyndanyp tartylwaaqan.
Meltirejt tilsiz çandaj bir tymbssa,
Yn ç-qraj qulaq çaryp qanqyldaqqan.

Tymbssyz ørkectønsø senin wetin,
Qap-raj taşyjt qo dep cyaqat esim

Şarылdap qarşy-terşi aqыр-aqыр,
Taşwaj qajta kelet çyjpr esin.
Kønylymdøn ølgenymcø cypas dejmin,
Qalqyldap qajyq minip çyrgøn kezim...

At menen wøjlor yc kyn — tuura bir kyn,
Taң menen tamaşalap kelet çyrgym.
Çaltылdajt cet-cetinin suusarындаj,
Taranyp qomuz qaqыр qamış kylgyn.
Çymbjpr ansajyn køl çaqырqansыjt,
Nuruna qojnun acыр ajдын-kyndyn...

Çeeginen top-top wølup qaz qarqылdap,
Ystynøn wijlep ucup aq çarqылdaq.
Tyn kirse tyrkyn sonun quştar sajrap,
Çiberet tøgyp kyysyn bir şanqылdap.
Qarasaң nur wøløngøn ajluu tyndø,
Yn salat mindep aqyn tursaң tynşar...

Symartaj qol toqtotpoj køkyldøgen,
Kyzgydøj erip turqan møtyldøgen;
Qaptaldap wøjwaş şamal qacырqanda,
Qaj çaqqa kødyn suusu çønkylwøgen?
Çønkylsø quwalaşyp tolqun yrkyp
Çeeginde çeri waww byrkylwøgen?!...

Arqырap kølden şamal çyrgøn kezde,
Qawaqyn qara wulut tyjgen kezde...
Øroltup, ørkectøntyp wij wijletip,
Ystynøn qatar-qatar tyrgøn kezde...
Çardanyp tip-tik wølup tolqun tujlajt,
Şar etip bir tøgyløt kelip cetke...

Şarp etip çatyp qalat demi qurup,
Ceti noz ortosu køk—øyn wurup,
Tolqunda ot çaqqansyp qajnaqqan,
Køwykty çønøjt tolqun qajta quup.

Ulusa qarňşyňa maqoolonup,
«Cirkin» dep tamşanasýň qatap turup.

Aq erkoc kişi boju tujlaqanda,
Al tolqun, mas bolqonsup ýjlaqanda,
Kөл beti wejçajlanýr qumdu týtýr,
Közynen mældyr çaşň tujbaqanda,
El tyşet çyr-çylyňac tamaşa usyn,
Qatqyňy, suu tolqundap ýrqaqanda...
Ajň çoq, soqur tynde tolqun bolot,
Bsyq Kөл dolulanqan kuyge tolot.
Özgöce ulu todoj erkoc tartsa,
Tovuşun kirgen suunun salýr qojot.
Tyn syň andan veter tımyşyndap,
Qarasaň ojdu vijlejt ojlor torop...

Çoo kelip najza saýp, mylytq atýr,
Qaçýldap qan şimirtip uruşqansýr,
Deldeji birin-serin qaraqajlar,
Cet-cettep yreju usup turuşqansýr.
Çeñilgen bet-bet aldý qacqan öndyy,
Kөл ici ujqu-tujqu quuşqansýr..

DARÝJA QÝJAL

Çel tınc, asman kyzgy, kulyr aj da,
Turqanda kөл көz salýr çyldýzdarqa.
Çarqýldap walyq ojnojť kөл ystynde:
Çarňşýr, qatqyňşýr qarap ajqa.
Kөл beti көk qyzyňnan ujalqansýr,
Qubulat önyň wurup eeen sajqqa...

Ajdaqy maqtanqansýr wargan saýň,
Kөл tywyn kyzgysynen көgyp dajň...
Çyldýzdar Bsyq Kölden qyz alcudaj,
Cubatýr çiberiřet çuucularýn.

Çoodurap çer suluusu ajdýnduu kөл,
Qarňşý alat kulymsyterp anyň wargý...

Bsyq Kөл dolulanqan kuyge tolot.
Aj menen qojun alyşqan qurbu bolup;
Icinen ýrcyşý ýrdap, wijci wijler,
Mejkindep, qanattuular mýnda toluq.
Quş bolup kelip tursaň qandaj ýrahat,
Lýryldap çeldej usup suuqa qonup!

SUR ZAMANDA

Tarixýn Bsyq Köldyn qomoq ajtat...
Baarýna çomoq «mýrza» wargý qajtat...
— Bsyq Kөл murun kezde qytaj saarý,
Kijinde suu tolqundap ketken çajrap...
Kelge bir eer toqumduu at cymyşe,
Balqactan suu çýqarqan terdik çajrap...
Bir ajtat: mýnda murun waj el bolqon,
Kөл ordu cýmýndan көp, malqa tolqon.
Elinin wosoqosu altýn bolup,
Çarqýldap көgynyuyey ojdon-toodon;
Al kezde al el taqýr dindi bilwej,
Baqýldap çyře wergen qorqroj çoodon.

Boluptur soqur oluja oşol çerde,
Al kelgen din acuuqa alyşqý ölge...
Mingeni sydyngyty, wala artýnda,
Qoçosup qol bergem dep ulu «pirge»...
Biroq el «ket, ket» deşken, işenbesten,
Soqurdun oozundaqy çýqqan çelge...

Al kezde uşur-bitir, sadaqasý,
Orozo, tylöe, ýgým, namaz parzý;
Bolwoqon, el bilwegen, çaqyňbaqan
Ajta da soqur oluja aqýr çarňşý...

« — Сын екен өзүң неге vaj bolbojsun,
İşener topon beken eldin vaş?..».

— Deşken da al soqurdu qondurbaqan,
Maqsatın avısqanın boldurbaqan...
Bir ajaq ajran bergen qıdırqanda,
Bir ujluu közy soqur kempir aran...
«Oluja» ıza volup el sözyne,
Qudajdan balaketti kytken anan.

«Aa—qudaj tirilikte öldüm degen,
Qordıqtı qarır elden kerdüm degen,
Qolunda qandaj çaman balaa bolso,
Bir cetin uşul çaqqa belgyn» degen,
Oluja uqtar qalsa, ızqa uulanır,
Qudaj «ilegiñdi verdim» degen...

Başında Ысық Köldyn bir ojdıq var,
Solquldajt men-mensigen top qamıştar,
Çetip var qıbc alda al qamıştın,
Çoonun vaşın qırqır vat qajra salt
Bul elge oşol qamış balaa volup,
İcinen köldyn suusu qujulat şar...

Soqur cal uuluna ajtır ujutat da
Çeneşet salpydaşır oşol çaqqa...
Sarır etet nura tarta bergeninçe,
Tolqun suu, qamış vaşın qıja capsa,
Bir kempir Kötmaldıdan¹ yn cıqarat,
Şydyngyt tomurandap kele çatsa...

« — Olujam meni suudan qoşo ala ket!»...
... Ekөө тең kim-kim deşip etişet selt,
Balas: suudan qacır kele çatat,
Bajaq ajran bergen kempiriñ dejt...

¹ Азырғы белгісіз қыстақ.

Emese toqto dese bir az kytyp,
Arbana şydyngyttyn suu şar etet...

Al çerden olujadan suu aşalvaj,
Qırulat suu tyvynde el qacalvaj.
Suu syjgen çamşarlar tunup qalqan,
Calqıqan Ысық Kölden kez acalvaj.
Oşondon ulamıştar, quramıştar
El bolot bir ataqqa «Kötmaldı» daj...

Tamaşa çomoq qıjal, — çomoq çorıq,
El daqır çyre bergen aqa çorup,
Qanetip qamış suusu kel bolmoqcu,
Ketse da Gimalajdın toosu volup?
İlgerki dinci akeler alçırqanqo,
Çataw qalp ajtuundan oozu çorup?!...

Kel suusu bir ele ujqa toqtojt qantip?
Çurdy eken ujalbastan kimder ajtır?
Cındap bir quturqanda kel bolcubu,
Şydyndy çiberbejši asmanqa atır.
İlgeri çomoqular berki toonu,
Qojdu eken kel tosturbaj qajda qatır?...

Al kezde tuman vaşqan el qaranqı:
Dylej tyn çojloj bergen miñ taramdı,
Ançıjan, Namangendik soodagerler,
Kelgen soñ taşqındalır din taraldı.
Bolso da ez çerinde, kişi sojqon,
Bul elde «qoço» degen ataқ aldı.

Daqır ajtat qıjal—çomoq; quduq bolqon
Al quduq qajrap çatqan suuqa tolqon,
Suu alcu çılrıqqa oqşop cubap kelip;
Elderi kyndep-tyndep oñdon-soldon...
Bir qatın quduqtan suu tartır alır;
Qarqadıñ vajqabastan çappaј qojqon.

Anan suu al quduqtan сыққан қасыр;
Сөнөген қузданданыр елді насыр.
Қығылған балқа қолқон сымьнда оқсор,
Мирунқи малъ-çаны турқан таşыр...
Çулқунур мамыдақы çолборстой;
Аша албай вијик тоодон қалқан çатыр...

Бироқ да бул қудуқи болқон қайда?
Kim асқан ал қудуқту андај çайда?
Ансалық кельдн суusun қамар турқан,
Boldu екен қарғақында қандај ајла?..
Bolboso ал қарғақы сојун бекен...
Bekitken сыңыр менен байлар анда?

Текшерсек бул да çомоқ, çыргөн шамал;
Dincilder еl tartuuqa қылқан амал:
Ақықат іші менен далилдесе,
Ај бетін тердік менен кимдер çавар?
Варьын тарих, себер далилдерін;
Daanalap sotsialcыл ilim тавар...

Alvette бул çомоқтор кимге пайда?
Eldi алдар нан тавууға динге пайда.
Oлуja қызыр-қыдыр ешен-ешек,
Oшондој çалқан сеzdен çетсе майқа,
Ansajын еl eercijt деп, çојрulanқан,
Aldamcыл çутқуc қолун sunup ајқа...

...Бсық Кел вайырқыда болқон шаар,
Qарқ болуп елге, малқа толқон шаар...
Şumduqtuu бир тарихтан; çавар берет,
Tавылқан өз icinen қараралар...
Çоқорқу Бсық Кельдн аралында,
Yc киші көтергендеј çарқылақ бар...

Yc киші араң қана амал сақтай,
Kөтерген тақ ошондој çарқылақтар.

Ar tyrdyy adam сөөгы — yј çарақы,
Tyvynde текшергенде çатқан қатмар...
Cықсу ele сод толқанда çектерме
Tyrdengen вайырқыдан қалқан заттар...

Bilimpoz бсық Кельд керсе вайқар,
Tyvynde емне варын езу ele ајтат
Tunarыр оққур қайнар турат екен,
Al çerge кимдер варыр, кимдер қайтат?
Бсық Кел аздар қана кемигендеј,
Çегине қала берген қумдар çайпар...

BALЫCЫ

Өткенде кельдн icин кимдер көргөн?
Анықтар көре албастан војлар çыргөн.
Al kezde төмен ele маданият,
Qайықта урөју ucup мойнор çыргөн.
Bылқылар болвосту ајтыр, көзүн сызыр,
Şоңсојур «олујалар» ошондо yrren.

Ecender таң заарынан қайықты ајдар,
Qайықтар ақ çатырдуу ketet çайнар,
Kecinde сыыр қана çетip kelet,
Toltura қайық менен вальқ қармар.
Tулјақан azoo вальқ торқо тыссе,
Dыјқандар sata берет кең بازارлар.

Oquucu, daқы çана баşқалардан,
Çe kelgin, çe keldyкter төмен барқан.
Ecender men-mensigen çetip kelet;
Qыргыздан, Maskoe — Taşken, Samarқandan
Bарьын қолун булқар «Kел-kel» degen,
Emespi erke бсық Кел атақ алқан!

Kelgender alda qajda çer tyvynen,
Kutyšet paroxoddu kel tyvynen...
Kөгynbөjт andan arь suudan başqa:
Qaraqol orun alqan vaş төгynen...
Burcunda Balьqсынын qamьsьrdajt,
Qьjaqtь çasap alьp өз vүгynen...

KÖL ERKESI

Qandajьn Ысыq Kөldy eli bildi,
Ojnoqtop Ala toonun çeli bildi.
Bilgen soң eli-çeli erke kelyn,
Mamleket qucaq çajьp qoşo kirdi...
Paroxod ojnotuuqda kel vooruna,
Qьjratьp qaraqajdan taqtaj tildi.

Şimirip suu bilimin qanqan çyrek;
Taalimin tereң kөldyn alqan çyrek...
Ecen tyn, ecen todoj tolqundardan,
Çarьvaj, qulandan soo qalqan çyrek...
Eң ovol pionerdi¹ kelge saьp,
Suuculdar qulac urdu tьnvaj syrөp...

Kuryldөp pioner da çurdy tьnvaj,
Boorunda Ысыq Kөldyn Ыгьн Ыrdaj,
Kel emi çañь kyuny sozolonttu,
Murunqu eskilikten çatqan çьlvaj;
Ojnoqtop çaş paroxod çyryp varat.
Tьnc kezde tьp-tyz volup tartqan zьmdaj.

Paroxod kel ystynen sojlor ketet,
Balьqtaj qanat çazьp ojnor ketet.

Qadimki darqacьnьn çьqacьnda,
Bir-vijik, vaştarь da selkildeşet.
Ordunan çьlvacьnsьp tursadaqь,
Qar-qajda aş vьşьmda varьp çetet.

Kыşyldөp çalьn casьp motor kelet,
Titiretip çyz at kycyn motor берет...
Bir çoldo segiz miң put çykty tartьp,
Alqaldap teşyn çajьp arьs keret...
Tьjaqtan — men keletam dep ajtqansьp:
Çalьndap kөkty kөzdej tytyn sebet...

Bir çolu yc çyz adam tyşyp alat,
Qaraşьp Ысыq Kөldy tamaşalap,
Kel vooru kelkyldese erkөc tartьp:
Aqarьp ezen-ezen bermet qalat...
Burulsa aq buladaj tolqun toqtop,
Ысыq Kel demin çьjьp cьmьrçanat...

Atcanqa yc kyndyk çol vaş-ajaqь,
Paroxod çarьm kynde vasat anь.
Murunqu qulaq uqqus, cөktegi ajь,
Çanaşьp, çaqьn volqon emi varь...
Maqoo kel tilge kirip altьn berse,
Artpasьn qantip sovet carbalarь?

Tyn volso daqь çyret kөldy çirep,
Elektr çarq-çarq, kyjyp nurqa şirep...
Qadimki çьlvaj turqan yj şьjaqtuu,
Tьp-tьnc, el çatarda ujqu kiret...
Tajtandap aqa cejin qorqunucsuz;
Biri Ыrdap, biri syjьp curqap çyret...

Ajsьz tyn paroxoddo, şьjçьr volot,
Kөk neti, kel netine oqşop qojot,

¹Ысыq Kelge eң alqacь çyrgen paroxod.

Soqqondo muzdaq şamal ujqı-tujıu,
Bir kezde qalçıldıatır muzdaqqa orop.
Özgöce dolulansa tynky tolqun,
Kylkyny paroxoddan taqır çojot...

Şamaldar yjdej-yjdej tolqundu eşet.
Paroxod qaltırbaştaj qalt-qalt etet...
Too bolup bet aldında tolqun tursa,
Paroxod tip-tik tijir velden keset.

Kapitan keme başın alıp barat,
Köyüçüm köldyn betin ulam qarap.
Qan etsin paroxoddu ajdaqandar;
Ajanvaj qara çapın vujdej calat.
Şır ötyr al şıjaqtuu qyjındıqtan,
Şaqıldap çyryp ketet tamaşalar...

Tың kezde bul paroxod çumşaq tешек,
Qojqondoј yjlerıne mamыq tешep...
Surasam Aq edildik bir orustan;
Coң emes bul paroxod dedi çejcek,
— Ajlantqan dınyjony coң denızden
Çyz mıң put paroxoddu varıp kersек.

Alar bir suu icinde todoј volot,
Turalvajt suunun beti çıdar torop.
Syrynen sırtqa çıqraj çalqızь da,
Deldender alda qajda varьq qolop...
Degende «pionerdi» coң degen men,
Qyjalqa erikti verdim, voçomolop.

Erkesi bşыq köldyn çaş pioner;
Çaş emes çañ çolqo vaş pioner.
Tili çoq tujuq çerge murun kirip,
Bolso da qarqır etken taş qjja çer.

Unutvajt bul qızmatın sendej erdin;
Unutvajt bul qızmatın sendej erdin;

Pioner daqır kycer daqır kyldy,
Şamaldaj «Progres»¹ qoşo çyrdy.
Barqıldap syjleşkensyp er motorlor,
Kөл betin çomoqtoşup alıp yndy.
Zaqımdaj ejde-temen ujulquşat,
Tыңыraj işke çegip kyndy-tyndy.

QUMQA OROŇQUN

Çyrekte çarqaq endyy qatqan oru;
Çañna tikenektěj batqan ooru:
Yldyrep qarıp volup Qojsarьqda,
Kelişet qujgalooqo, ooru çoonu.
Ooru çan kешylgeny çьrdaqanь,
Tijgen soң coqtoj qumqa kindik-vooru...

Samarqan, Maskoe, Taşken, Lenin şarь:
Al emes Ufa, Qazan, Qyğm daqır;
Men-mensip kökelögen keeler kelet;
Qoşo eercip vala menen qatındarь.
Ooru menen soo bolso da sejidikke;
Qьдыр, serıyn tartıp kelgen caqır.

Borumda dınyje tyrkyn tamaqtarь:
Al bolso majdaj-syttej çaqat darь.
Tolqutur çyrogınydu çan çьrdatqan,
Emespi ojın-kylky, ырахattarь.
Çьqactaj quurap varqan dalaj çandar;
Dan salıp qajta qajtat tolup qanь.

¹ bşыq-kelde çañ çyrgen çyk laşuucu paroxod Q. M.

Çamında Qojsarънын top-top qajbq;
Könyl acat kelgen qonoq minip alьp.
Qalqьldap bir kezekte qajta kelet,
Kөл menen alda qajda çetip-vaгьp,
Çyгөгyң tolqur ketet şattьq menen,
Syjynur kylmьndөjsyң mooquң qanьp.

Keelery qajbq menen tynde çyret,
Balik. dep çьldьz menen aj da kylet.
Balьqtar aj çarьqta şьrtqa çьqьp,
Şьlqьldap kylyp ojnop dooton syret,
Qaj biri qajьrmaqть çasap alьp;
Çatqanь kөл çetinen balьq syjьp...

Ystynde paroxodlar qьzyl çelek,
Balqa, oroq tamqa menen vaşь ijkelet.
El çajnar Qojsarьdan qьzqaldaqtar,
Paroxod toqtool çerge çetip kelet...
Mөөnety ыtken kee bir evropister,
«Proşşaj Kojьsara!» dep çөнөj beret...

Bul çerler keңeş salqan çer emespi.
Kezinde çan çьrqacu ken emespi.
Talьqqan tymen çandь erkeletken,
Taza ava, tunuq suusu dem emespi!
Çeti өgyz, Aqsuu menen Qojsarьlar:
Çer-oqqo, bir könylyң, көkke çetey!

SEJIL BAQIB

Qaraqol arqь vaşь Ыььq Kөldyn,
Aralar çandььqьyn qarar көrdym.
Yj çoq vejm ystyn çarqan çamьş menen,
Qaraqaj, çe tunuke kelse көrgyn...

Ыььqьrat arqь todon qaraqajь.
Qulpunur degen endyy «meni көrgyn»...
Çaşьl vaq, eli erkindep salqьndacu,
Oşondo ajal-erkek, qarь-çaşь.
Kirsen da çajdьn kynу çanqaj tьste,
Kөrgynwejt ec çerinen kyn şoola-ь.
Çaandь, Ыььqть da өtkөrbөstөн,
Al vaqtьn oşonduqtan çьqqan atь.

Qaraqol şьrt Qьtajqa çaqьn şaar,
Daraqь көjkөlyşken çaşьl şaar.
Kөл şьrьn şьььrloocu çel aldejler,
Çьrqalda çajda çanьң çajьn tavar.
Toosunan qaraqajь ьr çuvurtqan,
Dalajdan өз aldьnca aqьn şaar...

ŞANDUU ADьR

Barqanda Qojsarьdan tuura qara,
Sozultur çonur ynyn ьrdajt talqa.
Al bolso qurqaq adьr sovxozu eken,
Egindi ajdap salqan salaa-salaa...
Kyn-tyndөp avtomobil traktorlar,
Kelişet çavelekejdej tьnvaj aqa...
Murunqu qojcu menen çьlqьçьlar
Kylyңdejt—çьrqal—şattьq deşip çanqa...

Oştonup salьnuuqa tamdar anda,
Sozulup ketip barat vaşь asmanqa.
Kerilip taqtaj tilgen qajrattuular,
Çьqactь qojup çatat dalaj tamqa.
Typtenur tymen tamdar kele çatat,
Quralduu qurac bolup ulu şanqa...

Miň tyrkyn sanap bolbojt şajmandarın,
Kimisi gaj çumuşqa şajlanqanın,
Çaraqtuu Evropadan kelgen dostor,
Quruluştu qyjmyldatyp salqan çanın.
Şyjynyp ep kelişken suluu talaa;
Arıltqan uşaq eken icten zarın...

Çel turup, çer ojqonup, kelgende tan,
Turuşat çadıraşyp çatraj bir çan.
Tizilip iret-iret ajal-erkek,
Elestejt oşol kezde bir sonun şan.
I. ырылдар çumuş çaqqa çeneşyset,
Qonquroo barqyla dep etse dan-dan.

Keñ talaa tooqo qatar çatqan tegiz,
Samsaalajt moncoq tartyp, ysty çemiş.
Qubulçup çumuşkerdin yny çyqat,
Bolqonsup ulu tojqo kyreş-eniş.
Şañdanat elesteri çañlyqtın
Çatqan soñ çavırlaşyp işter tegiz...

Atqyrap, biri çyret arava ajdap,
Da biri maşınanyn varın majlar.
Bir çaqtan yn alyşqan traktorlar,
Kyl bolot topuraqty ketse çajnar.
Aralap avtomobil keryp çyret,
Keregin köz çumqanca beret qamdar.

Qyrgyrdan kee çerinde traktorcu:
Baççajat çorqolotup traktordu.
Kee biri avtomobil ajdap çyret,
Yjrenyp çaşyrynqan anda şyrdy.
Qalqan çep çavuşcu, otoj turqan,
Tekşiler işin iştejt ojdu qyrdy...

... Bir kezde şapke korse qacqan Qyrgyrd;
Qorqolop asqa toodo çatqan Qyrgyrd.
Bul kezde traktordun tilin bilse,
Özy ele kerejt beken kenylden qyş...
Çetimler çetilgende bilim menen,
Duşmandar qyjraj bermek boluşup myş.

— «Kerdym da soñ qylyqty çyndap qandım,
Işindej vardyq işi bir adamdın.
Qandajca rajda çyqraj öner artrajt,
Kycynen çalyñ çyrek miñ adamdın?..
Birikken çaman degen uşaq eken,
Çyn keldi menin daqy örnök alqym!..»

— Degender qyrgyrdardın tuş-tuštaqy;
Qylyqyrap qaraşyşat qyjnap qan...
Tamşanat aq saqalduu kerp qarylar,
Kircydej vurañ çigit bolso saqy.
«— Çaş saqym qajdasyn?» dep vaşyn çajqar,
Tiştelet sarı tişte beş varmaqy.

Tyş bolso tamaqtanyp, es alyşat,
Boştoru qyly yjge vyt varşat...
Biri oqur, biri syjler, tolqur 'taşyp,
Talaşyp kerp masele sez çarşat,
Bilgeni bilbegenge ajtıp berip...
Oşondoñ naadandyqtan ec alyşat...

Artyna vatş toonun kyn qacqanda,
Ujqudan çyldy turup köz acqanda,
Majramdaj kyuge tyşken sovhoz ajly,
Ee bolot valbyldağan tymen şamqa.
Anşajın ber çaqında çomoqcu kel,
Çaltırap denin çajqan keryp çajda.

Kel çeli sovhoz ajьın çelpildetip,
Kekylyn көр qarındaş selkildetip.
Suuldajt, egin ьrdajt voj tireşip,
Qoltuqu көterilyp elpildeşip...
Kyy tartsa — qьjaq-garmon too çygyret,
Çaltьldap bььq Kel da, vejlin cecir...

Mezgildep qulubunda ojun qojup,
Tamşantqan taң qaldьrqaн kino bolup.
Talyqqan, zerigişken çumuşular,
Çadьrар çajnar kelet varь tolup.
Açьlat көnyl kyndeј, ojnор çyrek,
Çumşajsьn kevez bolup, tursan toңur...

Cojulup garmon yny alda qajda,
Sozulat qoңquroodoј ynder sajma.
Çьdavaј voj termetken vaatьr kyyge,
Çyrektyн otu kyjet, vijler voj da...
Çaңьrар sovhoz ajьb kyy certişse,
Tьңaşat kelden balьq, asmanda aj da...

Oşondoј — kyny tyny taң-tamaşa,
Çer qaptar qьlqьldaqaн şaң tamaşa.
Soroјup çalqьz çyrbeј, көpkө kirse,
Çaңьbьq syjyp turqaн çaн tamaşa...
Kyrkyrәp, kycep tursa bizdin carьa,
Kөrөvyz qonьos eken kim çanaşa?!

Kөjkөлgen keldyn çeeđi çaңьlandь
Balььldap elektrk şamь çandь,
Quralьp kolhoz-sovhoz mandaj-teskeј,
Çoldoştor, ьrdap kelet çaңь çardь...
Toqtotmoq qandaj «qudaj, qandaj qoço»,
Tolqunu Ala toodaj çaңьlardь?..

Salamьm bььq Kelge mьndan arь,
Keteryp, tolgundaj ver, gylden daqь!
Başqaqa salьştьrsaқ kicinesin,
Salmaqьn salmaq viroq altьndaqь
Tyvunde sьrlardь ajьp qomuz kyyler,
Өz vetin oşondoј dep çaltьldadь...

Qar-qacan dynyjөge atьn ketken:
Kөryyge qumariansьn qavar çetken,
Paroxod eki, yc emes ondop çyrsyn:
Kylkycy çьluu çьraj, kyzgy veten
Ter-tegiz emgek malь suu şimirsin,
Qoroolor mindep-mindep qьrqa cetten!..

Kylyndep elektrler kyjsyn kelden:
El көrsyn «anakej».. dep ulu төrden...
Qujunup darь suна cerin çazьn,
Kelgender ььq talaa, qumduu celden!
Şoodurap emgekcige ermek bolsun,
Çeeđinde qamьştarьn çisek өrgen.

Tizilip çeeđin tegiz bolsun ajь!
Qatardap terekten tyz qonsun ajь!
Bejilin ajьlu tyndeј nurun cacsа,
Bolьojьu çerin şanduu, eliң şajьr.
Toolordo kolhoz-sovhoz tamьr çajьp,
Qьzьl tuu көkte ьrdasьn ajьl çajьn!..

Bojuna zoot ornор bulap tytyn,
Baş qoşup, vaçьluu erler çьjьp kycyn...
Çьqarsьn tyrlөndyryp maşinalar,
Bizdegi bolqon maldьn çynyn, sytyn,
Zoottor madanijat vujumun versin —
Booruңda er, qarman emgekcі ycyн.

Oşonđoj qarış çerin tim çatrasın?
 Tuulqan taalaýda, çel maqtasın.
 Bulatır betegesin belden сырған,
 Miñ qolot, tymen adır, bel maqtasın!
 Asqadan bulaq şalqan yn maqtasın!
 Çeeginden myrza qamış bir maqtasın!..
 Aq quudaj quş sulusu çarqyldağan,
 Asmandar, ajlana usur, miñ maqtasın.
 Kylysur, көз ымдаşыр çымндаşыр,
 A) menen colpon çyldыз, kyn maqtasın.

Emgekten şorqoloqon ter maqtasın..
 Majdanь sotsialdyq çer maqtasın.
 Çer, көк, suu, quş, qamışqa qatardaşыр
 Şaңqыraj kyy көтөryp el maqtasın!..
 Maqtalqan erke Ысық Kөл çer sulusu,
 Çygynsyn, qol berişsin ijiр başын!..

Çaň eldik çaň qызdar çuup başын,
 Emgekten dem alqanda salqыndasын!
 Сызыр сыр sandыqtan сырған ynder,
 Şattыqtan başqa çaqqa burulbasын!
 Too-toodon seni көzder kelemin der,
 Qatqыrыр qaraqajlar şuuldasын.

1930-çyl, aqus aý. (Qojsary-Frunze)

MAZMUNU

Beti

	I	
Tuulur öskөн aýlamda		5
Qara tulpar		10
Dolon bel		13
Мысы армиянын сөзү		17
Çaň gigant		20
Voroşilov tuuralı ыр		22
Ыраһыр ушу		23
Bizdin birgadada		26
Өjdeleş		27
Ötty bulul		30
Biz çoldoştor		33
Stalin—bizdin baqılyбыз		35
Moskva—majram		38
Çaň şaar		42
Seni çoldoşum		45
Sen qojsoq da men qojsoq		48
Men qandaıymın		50
Altın too		53
Asmanda		58
Rzamattar asmanda		63
Atasь menen balasь		66
Çyryş marş		69
Qызы атcандар		71
Ot araba		73
Taş kызgynyn tyaynde	4071	77
Biz		79
Aq altınduu talaada	6191	80

	<i>Bəli.</i>
Sotələisyl mələməz	86
Dənə təvəijəsələr	90
Üctu	92
Suyl voorunda	94
Pəmirde	98
Üsqundər	101
Bul turmuştun qəzənda	103
Stalinge	108
Voroşilov çöldəşqo	111
Aqəp sərgə	114
Çərqəal	116
Fabrik qəzə	119
Çəş çyrəktər	121
Kəl vətində	124
Çəzqə tələsə	126
Pionerlər	128
Biz emgəktin vələvənə	130
Qandəş suylgəmə	131
Emnə qəzəq, kim qəzəq	134
Soq Təjan-Şəp	139
Bizdin Serqo	142
A. S. Puşkinge	144
II	
Qərqəzdar	151
Səələt qurmandarə	163
Səpərdən suylu sərləgə	181
bəşq Kəl syrəktəri	202

Teryyge 23/37-ç. vərildi. Basuuqa 25/1 38 ç. qol qoıuldu. Qazırdən formatı 70×110. Bır vasma tavaqta 51 600 tamqə Bırdəqə 8 vasma tavaq. Qərqəzqlavlıt № B-74. Qərqəzmatıvbas № 256. (№ 099, Qazan, 1937-ç.) Narjad № A. 099. Tıraç 5000+125.

Qazan, ATSSR, Bauman kəcəsi, № 22. „Kamil Çəqur“ Atəndaqə kiter fabrikasında vəsəldə.

Базасы 4 э. 90 т.

Миңауасы 40 т.

К. МАЛИКОВ

СТИХИ КУБАНЫЧБЕКА

(ИЗБРАННЫЕ СТИХИ)

НА КИРГИЗСКОМ ЯЗЫКЕ

КИРГИЗСКОЕ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ФРУНЗЕ 1938 КАЗАНЬ